

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav Blízkého východu a Afriky
Bakalářská práce

Matěj Czvalinga

Moderní české překlady hebrejské Bible

Modern Czech Translations of the Hebrew Bible

Praha 2015

Vedoucí práce: doc. PhDr. Pavel Sládek, Ph.D.

Poděkování

Rád bych poděkoval svému vedoucímu doc. PhDr. Pavlu Sládkovi, PhD. za odborné vedení, cenné rady a množství času, které mi věnoval, abych mohl dokončit tuto bakalářskou práci.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 29. 7. 2015

Podpis

Klíčová slova

Hebraistika, filologie, judaismus, hebrejská Bible, překlad, historie, 20. století, 21. století, Československo/Česká Republika.

Key words

Hebrew Studies, Philology, Judaism, Hebrew Bible, Translation, History, 20th Century, 21st Century, Czechoslovakia/Czech Republic.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá moderními českými starozákonními překlady. Za první moderní překlad považujeme překlad Starého zákona J. N. Hejčla z let 1914–1925. Do práce jsou zahrnuty všechny překlady celého kánonu hebrejské *Bible* a dále kompletní překlady jednotlivých knih do tohoto kánonu spadajících, které byly vydány tiskem. Cílem práce je nastínit charakteristiku českých překladů a upozornit na některá jejich specifika a to zejména při srovnání s dochovaným masoretským textem hebrejské *Bible*. K teoretické části bakalářské práce jsou připojeny dvě případové studie, které naznačují možný postup při studiu starozákonních překladů.

Abstract

Present Thesis focuses on the modern Czech translations of the Hebrew Bible. As the first modern translation we consider Jan N. Hejčl's translation of the Old Testament from years 1914–1925. All translations of the entire canon of the Hebrew Bible are included in this paper as well as the complete translations of books belonging to this canon, which have been published in printed editions. The aim of this paper is to outline the characteristics of the modern Czech translations and to highlight some of their specifics, especially when compared with the preserved Masoretic text. Two case studies appended to theoretical part of the Thesis suggest a possible approach to the study of the Old Testament translations.

OBSAH

Úvod.....	9
1. Překlady celého kánonu hebrejské <i>Bible</i>	11
1.1 Překlad Starého zákona J. N. Hejčla a <i>Bible Česká</i> (tzv. <i>Podlahova bible</i>)	11
1.2 <i>Písmo</i> v překladu V. Šrámka za jazykové spolupráce V. Kajdoše	12
1.3. Starý zákon v překladu J. Hegera.....	15
1.4 Překlad Starého zákona V. Bognera a na něj navazující <i>Český katolický překlad</i>	17
1.5 <i>Český ekumenický překlad</i>	20
1.6 <i>Překlad nového světa</i>	23
1.7 <i>Průvodce životem</i> a <i>Slovo na cestu</i>	26
1.8 <i>Nová bible kralická</i> a na ni navazující <i>Bible, překlad 21. století</i>	28
1.9 <i>Jeruzalemská bible</i>	30
1.10 Překlad <i>Křesťanské misijní společnosti</i> a <i>Český studijní překlad</i>	33
2. Dílčí překlady	35
2.1 Překlady větší části kánonu hebrejské <i>Bible</i>	35
2.1.1 <i>Pět svátečních svitků</i>	35
2.1.2 Biblické překlady V. Fischla	36
2.2 Rabínské překlady Pentateuchu	37
2.2.1 Překlad Pentateuchu rabínů G. Sichera a I. Hirsche.....	37
2.2.2 Překlad Pentateuchu r. Karolem E. Sidonem	40
2.3 Překlady <i>Písně písní</i>	43
2.3.1 <i>Píseň písní</i> v podání J. B. Čapka	43
2.3.2 <i>Píseň písní</i> v podání S. K. Neumanna	44
2.3.3 <i>Píseň písní</i> v překladu I. Hirsche.....	44
2.3.4 Překlad <i>Písně písní</i> M. Dedinského a R. Macha	45
2.3.5 <i>Píseň písní</i> v podání A. Iv. Čecha	45
2.3.6 <i>Nejkrásnější píseň Šalamounova</i> M. Balabána	46
2.3.7 Čanovo přebásnění <i>Písně písní</i>	47
2.3.8 <i>Píseň písní</i> v podání D. Rause.....	48
2.4 Překlady <i>Žalmů</i>	48
2.4.1 <i>Žalmy</i> v překladu r. A. Basse.....	48
2.4.2 <i>Žalmy</i> v překladu J. Zemana.....	49

2.4.3 Rozjímavý překlad žalmů a kantik římského breviáře J. Kunického.....	50
2.4.4 Žalmy v překladu V. Renče	50
2.5. Ostatní překlady	50
2.5.1 Kniha Jobova v překladu J. Hrozného	50
2.5.2 Genesis v překladu J. Berky	51
2.5.3 Překlad <i>Knihy Jobovy</i> S. Segertem ve spolupráci s V. Zavadou.....	52
3. Případové studie.....	53
3.1. Nominativ absolutní (casus pendens).....	53
3.2. Rozbor překladů knihy <i>Job</i> (Jb 27,11–19).....	56
Závěr	61
Seznam použité literatury a pramenů.....	62
Příloha.....	70

Úvod

Počátky tradice české biblického překladu sahají do třináctého století. První kompletní překlad celé *Bible* pak vznikl o století později. Tato tzv. *Bible leskovicko-dráždanská* shořela na počátku první světové války během požáru knihovny lovaňské univerzity.¹ Přesto o ní máme díky studii Josefa Dobrovského poměrně mnoho informací.² Český biblický překlad stál od konce osmnáctého století v živém zájmu předních postav českého národního obrození. Na ně pak navázali bohemisté a literární historici, které zajímal především vývoj českého jazyka užívaného překladateli. Tato kontinuita bádání nebyla přerušena až do dnešních dní.³ Starší období biblického překladu je tak poměrně dobře zpracované. Na konci osmdesátých let začal pracovat na souborném shrnutí dosavadního vývoje českého biblického překladu Vladimír Kyas (1917–1990). Bohužel, smrt mu zabránila toto dílo dokončit, a posledním zmíněným překladem v jeho posmrtně vydané monografii⁴ je barokní *Bible svatováclavská*.

Novější období je oproti tomu zpracované jen neúplně. Tento stav se v posledních letech mění zejména díky kvalitním publikacím Josefa Bartoně, který ve svých dvou monografiích položil metodologický základ pro budoucí bádání.⁵ Třetí rozsáhlejší práci na téma novodobého biblického překladu je diplomová práce Miroslava Škody.⁶ Jak Bartoň, tak Škoda se ovšem soustředí především na překlady novozákonní. Překlady celého korpusu Starého zákona jsou popsány jen částečně a překlady jednotlivých starozákonních knih nejsou zpracovány vůbec. Předkládaná bakalářská práce si tak klade za cíl tuto mezeru alespoň částečně vyplnit.

Pro studium českého biblického překladu je neocenitelnou pomůckou bibliografie českých biblických překladů Františka Venera,⁷ z níž své práci z ní vycházíme. Doplněny jsou pak ty překlady, které byly vydány po roce 1987, ve kterém byla Venerova bibliografie vydána. Prvním zahrnutým překladem v naší práci je překlad Starého zákona Jana N. Hejčla, který byl s Novým zákonem J. L. Sýkory vydán v celku tzv. *Podlahovy bible* v letech 1917–1925. Společně s Josefem Bartoněm chápeme toto dílo jako počátek českého moderního biblického překladu.⁸ Z druhé strany je zkoumané období ohraničeno rokem zadání této bakalářské práce, tedy rokem 2013. Zahrnuty jsou všechny překlady celého kánonu hebrejské *Bible* a kompletní překlady jednotlivých knih do tohoto kánonu spadajících, které byly vydány tiskem.⁹ Vzhledem k rozsahu práce nebylo možné věnovat se rozdílům mezi

¹ Kyas, *Česká Bible v dějinách národního písemnictví*, s. 37–38.

² Dobrovský, „Über den ersten Text der Böhmischen Bibelübersetzung“.

³ Viz např. práce Roberta Dittmanna o propriální sféře jazyka starozákonních překladů: Dittmann, *Dynamika textu Kralické bible v české překladatelské tradici*; Dittmann, *Místní jména v českých překladech Starého zákona*.

⁴ Kyas, *Česká Bible v dějinách národního písemnictví*.

⁵ Bartoň, *Moderní český novozákonní biblický překlad*; Bartoň, *Pět českých novozákonních překladů*.

⁶ Škoda, *České biblické překlady od počátku 20. století do současnosti*.

⁷ Verner, *Bibliografie českých překladů celé bible i jejích částí*.

⁸ Bartoň, „Století moderního českého biblického překladu“, s. 57–58.

⁹ Jedinou nám známou výjimku tvoří překlad *Písň písni v domnělé staré podobě* dekadentního básníka Jarmila Kreara z Růžokvětu (1884–1959), který vydal vlastním nákladem roku 1925. Tento překlad nám nebyl dostupný.

jednotlivými edicemi a revizemi téhož překladu i přesto, že by to v některých případech bylo jistě více než zajímavé (např. u *Bible 21*). Vycházel-li některý překlad nejprve v sešitovém vydání, ale posléze byl vydán souborně, považujeme za výchozí verzi překladu jeho první souborné vydání, pokud není uvedeno jinak.

Záměrem této práce je podat obecný přehled moderních českých starozákonních překladů. Pokusíme se vystihnout charakteristiku jednotlivých překladů, důvody jejich vzniku a přiblížit čtenáři autory, kteří se na překladatelské práci podíleli. U vybraných překladů jsou nastíněna specifika přístupu jejich autorů k dochovanému znění hebrejské *Bible*. Závěrem jsou připojeny dvě případové studie, ty ukazují některé z možností postupu při studiu starozákonních překladů.

Všechny hebrejské verše jsou citovány podle kritického vydání masoretského textu, jak jej podává *Biblia Hebraica Stuttgartensia (BHS)* ve svém pátém vydání (1997).¹⁰

Při transkripci jsme vycházeli z normy D, kterou navrhli Pavel Čech s Pavlem Sládkem,¹¹ s následujícími výjimkami: konsonant *kof*, které značíme <ḵ> a nikoliv <q>, hlasné *šewa* značíme <ª> a doplňujeme délky vokálů.

¹⁰ Elliger – Rudolph (eds.), *Biblia Hebraica Stuttgartensia*.

¹¹ Čech – Sládek, „Transliterace a transkripce hebrejštiny“, s. 328–331.

1. Překlady celého kánonu hebrejské Bible¹²

1.1 Překlad Starého zákona J. N. Hejčla a Bible Česká (tzv. Podlahova bible)

Na počátku 20. století přeložil Jan Ladislav Sýkora (1852–1928), profesor novozákonní biblistiky na pražské univerzitě, do češtiny kompletní Nový zákon. Svým překladem se „výslovně vymezuje vůči Svatojánské bibli, respektive vůči předchozí tradici kralicko-svatováclavsko-svatojánské, a představuje tak začátek [...] moderního českého biblického překladu.“¹³ K překladu Sýkorova Nového zákona byl později přiřčen Starý zákon v překladu J. N. Hejčla. Souborné vydání Hejčlova a Sýkorova překladu pod názvem *Bible Česká* redigoval a finančně podpořil významný církevní historik a bibliograf, světitel biskup pražský, Antonín Podlaha, a proto bývá tento celek označován jako tzv. Podlahova bible.¹⁴ Podle Josefa Bartoně Podlahova bible „rychle a definitivně vystřídala Svatojánskou bibli v roli autoritativní, oficiální bible českých katolíků.“¹⁵

Jan Nepomuk Hejčl (1868–1935), rodák ze Žamberka, vystudoval gymnázium a posléze diecézní bohoslovecký ústav v Hradci Králové. Roku 1891 byl vysvěcen na kněze a dále pak pokračoval ve studiích na teologické fakultě olomoucké univerzity a následně ve Vídni. Poté, co získal doktorát z teologie, se vrátil do Hradce Králové, kde vyučoval v bohosloveckém ústavu. V roce 1904 získal stipendium nadace bratří Lackenbacherů na půlroční studijní pobyt v Palestině. V Jeruzalémě bydlel v dominikánském klášteře sv. Štěpána, při kterém byla roku 1890 založena École Pratique d'Études bibliques (známá jako Jeruzalémská biblická škola) jako první moderní akademická instituce v Jeruzalémě vůbec.¹⁶

Na biblické škole poslouchá [Hejčl] světové učence, jako je Lagrange, Vincent (orientální archeologie), Jaussen (arabština, arabské obyčeje), Savignac (biblický zeměpis) a asyriolog Dehorme. Důkladně studuje topografii Jeruzaléma a jeho okolí. Koná časté archeologické vycházky a vyjíždky. Studuje v muzeích, knihovnách, zajímá se o vykopávky a o vše, co jakkoli souvisí s biblickým studiem Starého zákona.¹⁷

Z Jeruzaléma se Hejčl vydal na tři delší poznávací cesty po Palestině a bližšího okolí. Roku 1909 jmenoval císař František Josef I. Hejčla řádným profesorem biblického studia Starého zákona a semitských řečí na teologické fakultě v Olomouci,¹⁸ kde působil až do své smrti

¹² Do překladů celého kánonu hebrejské Bible je zahrnut také překlad Bognerův, respektive na něj navazující *Český katolický překlad*, přestože se na jeho dokončení teprve pracuje.

¹³ Bartoň, „Století moderního českého biblického překladu“, s. 57–58.

¹⁴ „Počatou redakční práci dokončil a nový překlad velkým nákladem, hrazeným velkým dílem ze svých soukromých prostředků, [...] Dr. Antonín Podlaha, nynější světitel biskup pražský.“ (Podlaha (ed.), *Bible česká*, díl 1., Knihy Starého zákona, sv. III, s. VI)

¹⁵ Bartoň, „Století moderního českého biblického překladu“, s. 58.

¹⁶ Petráček, *Marie-Joseph Lagrange*, s. 25.

¹⁷ Novák, *Jan Nepomucký Hejčl a jeho životní dílo*, s. 14.

¹⁸ Tamtéž, s. 18.

a dokonce byl mezi lety 1912 a 1929 pětkrát zvolen jejím děkanem.¹⁹ V roce 1930 se Hejčlovi podařilo zrealizovat druhou cestu do Palestiny.

Největším Hejčlovým literárním počinem je bezesporu jeho překlad Starého zákona do češtiny, který doplnil bohatým komentářem. Hejčl na něm pracoval v letech 1912–1925. Překladem Starého zákona jej pověřili spoluredaktoři *Bible České*, Josef Tumpach a Antonín Podlaha.²⁰ Hejčlův překlad Starého zákona vycházel od roku 1914 po sešitech. Souborně byl vydán ve třech svazcích mezi lety 1917 až 1925. Roku 1930 začalo vycházet také lidové vydání se zredukovaným poznámkovým aparátem a v méně nákladné úpravě.²¹ O zatím poslední vydání se postarali čeští emigranti ve Spojených státech v polovině 80. let (jedná se o fotokopii původního vydání z let 1917–25).²² V předmluvě ke svému překladu Hejčl napsal:

Ježto „BČ“ má posloužiti popředně náboženským potřebám českého národa, přijal překladatel za základ své předlohy latinské úřední znění katolické církve, [...] ale hleděl ustavičně k původnímu hebrejskému, aramskému, řeckému znění a ke starším překladům, aby na každém místě kriticky zjistil původní obsah bible a ten aby byl podán v překladě neporušeně, o nic víc a o nic méně.²³

Podle Hejčlova vyjádření měl být jeho překlad v souladu s nejnovějšími výzkumy na poli biblistiky a archeologie a měl vycházet také ze „srovnávacích dějin náboženství a mravouky.“²⁴

Hejčlův překlad je doplněn o bohatý poznámkový aparát. Ten obsahuje jak Hejčlovy vlastní komentáře, tak teologicky relevantní výroky církevních otců, ale i upozornění na mnohá různočtení. Hejčl v komentářích dobře uplatnil své zkušenosti z cest po Blízkém východě. Každá biblická kniha je také uvedena poměrně rozsáhlým literárněhistorickým úvodem, který je příležitostně doplněn ilustracemi. Hejčl překládá tetragram tradičním českým výrazem Hospodin. Vlastní jména jsou uváděna v samotném biblickém textu v latinizované podobě, ale v poznámkách jsou často v transkribované původní podobě hebrejské.

1.2 *Písmo v překladu V. Šrámka za jazykové spolupráce V. Kajdoše*

Mezi moderními českými překlady hebrejské *Bible* poněkud vyčnívá plod spolupráce právníka, dramatika, herce, redaktora čs. rozhlasu, kritika a překladatele Vladimíra Šrámka (1893–1969)²⁵ s historikem, brigádním generálem, politikem a „nedostudovaným

¹⁹ Tamtéž, s. 23–24.

²⁰ Tamtéž, s. 74.

²¹ Přestože Josef Bartoň uvádí, že z plánované edice vyšlo pouze několik svazků (Bartoň, „Století moderního českého biblického překladu“, s. 58, pozn. 27.), zdá se, že Starý zákon vyšel v levném vydání mezi lety 1930–1940 kompletní. (viz Novák, *Jan Nepomucký Hejčl a jeho životní dílo*, s. 75)

²² Bartoň, „Století moderního českého biblického překladu“, s. 58, pozn. 27.

²³ Podlaha (ed.), *Bible Česká*, díl 1., *Knihy Starého zákona*, sv. III, s. VI.

²⁴ Tamtéž, s. VI–VII.

²⁵ K Šrámkově životě a díle viz Homéros, *Ilias*, s. 12–21.

filologem“,²⁶ Vladimírem Kajdošem (1893–1970).²⁷ Přestože Šrámek, který vynikl zejména svými překlady Homéra a Friedricha Schillera, jazyky originálu neovládal, podařilo se mu na základě doslovných překladů Vladimíra Kajdoše „přetlumočit“ celý text hebrejské *Bible*. Není bez zajímavosti, že samotný text překladu začal vznikat za nacistické okupace a Šrámek na něm tedy pracoval paralelně se svým překladem Homérovy *Iliady*.²⁸

V doslovu k prvnímu svazku přirovnává Paul Eisner práci Vladimíra Šrámka k překladatelskému úsilí Martina Bubera a Franze Rosenzweiga na překladu *Bible* do němčiny.²⁹ Nastiňuje zde také důvody vzniku Šrámkova překladu. Jedním z nich je jazyková zastaralost a nepřístupnost překladu kralického. Eisner sice vzápětí zmiňuje dva radikálně nové překlady biblických knih předcházející překlad Šrámkův, tedy *Nový Zákon* Františka Žilky³⁰ a překlad Pentateuchu rabínů Steina, Sichera a Hirsche (2.2.1), ale vzápětí dodává:

Tím větší právo na nové tlumočení bude mít, kdo v Písmu spatřuje toliko velkou knihu světové literatury. Buďme rádi, že nám již nikdo nemůže příkazy, zákazy a tresty předepisovat, smíme-li Starý anebo Nový Zákon číst a v jakém jazyce jej smíme číst.³¹

Hlavní motivací tedy byla podle Eisnera potřeba vzniku českého sekulárního překladu biblických knih.³² Eisnerovo vyjádření, jakkoli zní jako povinná úlitba tehdejší době, bylo v plném souladu s motivací překladatelovou. Podle Šrámka se „[...] dnešní člověk [...] potřebuje dobrat také uměleckého jádra židovských posvátných knih, bez nánosů a filtrů křesťanských i židovských dodatečných výkladů.“³³ Toto předsevzetí je patrné už ze samotné formy Šrámkova překladu a nezvykle tak například chybí tradiční číslování biblických veršů. Šrámek sám nabádá čtenáře: „Čtete je [biblické knihy] jako kterýkoli slavný román a nemyslete na to, že jste jeho příběh již slyšeli.“³⁴ Dalším, na první pohled znatelným prvkem je opuštění zavedených ekvivalentů hebrejských vlastních jmen a jejich transkripce do češtiny, což se odráží již v názvech jednotlivých biblických knih. Izajáš je tak Ješájá, Job Ijjób atp., v čemž se podobá Hegerovým překladům (1.3). V Šrámkově překladu rovněž nalezneme knihu Mstitelé (kniha Soudců, heb. š-p-ť, soudit), proroky překládá jako věštce atd. Za tetragram, nevyslovitelné Boží jméno, dosazuje jeho pravděpodobné původní znění *Jahve*.³⁵ Vladimír Šrámek to komentuje: „Ve svém přetlumočení zbavuji vlastní jména

²⁶ Bartoň, „Století moderního českého biblického překladu“, s. 64, pozn. 60.

²⁷ K Vladimíru Kajdošovi viz *Malý průvodce po historii města Holešova – osobnosti*, 1. část, s. 11; Profil Vladimíra Kajdoše na stránkách vlády České republiky [online]. www.vlada.cz, [cit. 24-2-2015]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1938-1939-csr/jan-syrovky/vladimir-kajdos-44489/>.

²⁸ Homéros, *Ilias*, s. 15.

²⁹ *Písmo* (přel. V. Šrámek), sv. 1, Zákon, s. 369–416.

³⁰ K překladu *Nového Zákona* Františka Žilky viz Bartoň, „Století moderního českého biblického překladu“, s. 59–60.

³¹ *Písmo* (přel. V. Šrámek), sv. 1, Zákon, s. 373.

³² Tamtéž, s. 373–377.

³³ Tamtéž, s. 376.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Khan (ed.), *Encyclopedia of Hebrew Language and Linguistics*, sv. 3, s. 753, heslo YHWH.

i větné fráze staletého nánosu ať starožitné, ať bezduché, ochablé představivosti z pohodlného zvyku.³⁶ Je zřejmé, že překladatel pojímá knihy židovského kánonu jako legendárně-mytologickou památku světového písemnictví, která se víceméně neliší od podobných děl Předního východu stejného období.

Z plánované edice vyšel nejprve roku 1947 v nakladatelství Sfinx druhý svazek Šrámkova Písma s názvem *Nejstarší věštci*. Následujícího roku vydalo totéž nakladatelství svazek čtvrtý – *Svitky*. První a třetí svazek (*Zákon, Pozdější věštci*) vyšly se zpožděním v nakladatelství Melantrich až roku 1951. Důvody prodlevy mohly souviset s politickými změnami v tehdejší Československu a s násilným ukončením činnosti soukromých nakladatelů.³⁷ Nakladatelství Sfinx zaniklo 3. června 1949. Jakožto součást nakladatelství ELK Bohumila Jandy bylo sloučeno s nakladatelským družstvem Máj a nakladatelstvím Františka Borového. Z výsledného spojení vznikl Československý spisovatel.³⁸ Na kolik se proměnilo společenské klima po únorovém převratu, je patrné z přebalu třetího svazku:

Jsou to vesměs *politické* básně, jako všechny veliké básně lidstva. Mužná postava věštce Ješájáha (Isaiáše) tyčí se chmurně z dusna blížícího se rozkladu židovské samostatnosti a proklíná Jahvovým jménem kněžský feudalismus svého národa, který dovedl židovský lid do rukou bábelského a aššúrského imperialismu. [...] A ten starozákonný Jahve! Vtělení brutality a lstivosti, imperialista, zrůdný uchvatitel, drtící nelidskou pěstí a žhnoucím dechem svého chřípí všecko, co se staví na odpor expansi kněžského státu a jeho loutkovým králům. [...] Překlad Vladimíra Šrámka [...] není – což zdůrazňujeme – knihou náboženskou.³⁹

Šrámkův překlad podrobil přísné kritice přední český orientalista Stanislav Segert.⁴⁰ Překladateli vytýká jak neznalost hebrejské gramatiky a reálií starověké Izraele, tak časté syntakticko-gramatické chyby českého znění. Obecně označuje Šrámkův překlad za nevěrný. „Šrámkův překlad je spíše parafrází, a to parafrází neodpovídající duchu originálu.“⁴¹ Díky tomu překladatel nemůže dostát ani svému závazku představit židovské *Písmo* jako dílo umělecky hodnotné, protože „připravuje čtenáře nejen o smysl originálu, nýbrž jim ubírá i možnost poznati jeho umělecké hodnoty.“⁴² Podle Segerta je Šrámkův překlad natolik špatný, že:

Dodatečná revise nemůže jeho práci celkem pomoci, neboť když je průměrně na každé řádce jedna chyba nebo nepřesnost, nelze dílo nijak zachránit, a dodatečné

³⁶ Šrámek (ed.), *Píseň o luku*, s. 93.

³⁷ O znárodnovacím zákonu ze 4. března 1948 a vzniku nových nakladatelství viz Šimeček – Trávníček, *Knihy kupovati*, s. 324–333.

³⁸ *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. Heslo: Československý spisovatel. www.slovníkceskeliteratury.cz, [17-3-2015]. Dostupné online z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1635>.

³⁹ *Písmo* (přel. V. Šrámek), sv. 3, *Pozdější věštci, záložka přebalu knihy*.

⁴⁰ Segert, „*Písmo, (Svazek druhý), Nejstarší věštci*“, s. 171–175.

⁴¹ *Tamtéž*, s. 175.

⁴² *Tamtéž*, s. 174.

opravy by zase rušily živost překladu, která je nejkvalitnějším Šrámkovým přínosem. Je tedy nutno, aby překladatel při dalších svazcích [...] spolupracoval daleko úže s filologickými odborníky.⁴³

Na Segertovu kritiku reagoval obranou Šrámkova překladu člen Pražského lingvistického kroužku Pavel Trost.⁴⁴ Na úvod jasně definuje pozici Stanislava Segerta, jehož označuje za „křesťanského hebraistu“:

Vladimír Šrámek se odpoutal od křesťanské tradice překladů písma. Pojal židovské písmo jako kus starého cizího světa a podjal se „přetlumočení pro člověka dnešního.“ Odtud nesouhlas konzervativní kritiky. Je však maskován filologicky.⁴⁵

Trost vytýká Segertovi, že není s to přijmout Šrámkovo nenáboženské pojetí překladu.⁴⁶ Segert podle Trosta navíc „vyslovuje názory na Starý zákon, které jakoby úplně přehlížely biblickou kritiku.“⁴⁷ Nejvíce se Trost ovšem věnuje jazykové stránce Šrámkova překladu, kterou na rozdíl od Segerta hodnotí velmi kladně. Šrámek si „uložil [...] úkol vytvořit nový biblický sloh.“⁴⁸ A tento úkol splnil. Na závěr Trost shrnuje: „Je možno Šrámkovu překladu vytýkat nesčetné chyby; přesto slovesně je to dílo vynikající.“⁴⁹

Šrámkovo *Písmo* se zatím dočkalo pouze jediného vydání, navíc v poměrně malém nákladu 3 300 až 5 000 výtisků. V roce 1968 vydalo nakladatelství Mladá fronta Šrámkův výběr zpěvů a veršů ze Starého Zákona s názvem *Píseň o luku: starožidovská poezie*.⁵⁰ Texty jsou vybrány z původního vydání *Písma* a jen výjimečně nepatrně pozměněny.⁵¹

1.3. Starý zákon v překladu J. Hegera

Druhým kompletním překladem Starého zákona vzešlým z katolického prostředí je překlad Josefa Hegera. Josef Heger (1885–1952) byl římskokatolický kněz a hebraista. Studium teologie dokončil roku 1908 v Brně. O tři roky později odjel do Palestiny, kde studoval na Jeruzalémské biblické škole. Po návratu získal doktorát teologie ve Vídni a stal se profesorem Starého zákona na brněnském diecézním teologickém učilišti. Od roku 1932 působil také na Teologické fakultě pražské univerzity, kde získal po dvou letech řádnou profesuru.

Neúplný Hegerův překlad byl vydán nejprve po jednotlivých biblických knihách v sešitové úpravě v letech 1932–1947. Heger se snaží ve svých překladech zdůraznit estetické kvality biblických textů. Ve své studii o starozákonní poezii tvrdí, že „náležité

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Trost, „Nový překlad písma“, s. 111–112.

⁴⁵ Tamtéž, s. 111.

⁴⁶ Tamtéž, s. 112.

⁴⁷ Tamtéž, s. 111.

⁴⁸ Tamtéž, s. 112.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Šrámek (ed.), *Píseň o luku*.

⁵¹ Např. původní vydání ve Sfinxu má Pl 1,1: „Pusto je ve městě vybitém všude/ v němž se hemžilo davem.“ Oproti tomu vydání v Mladé frontě: „Pusto je ve městě vybitém všude/ ve kterém se hemžilo davem.“

ocenění biblických knih, pokud jde o uměleckou jejich formu, může jen zvýšiti náboženskou jejich působivost. Krása a svatost jsou na konec totéž.⁵² To potvrzoval i způsob úpravy Hegerových překladů. Většina z nich vyšla v brněnské Edici Akord, která se jinak soustředila spíše na díla současných básníků (Zahradníček, Dokulil) a spisovatelů (Čep, Timmermans). Kniha proroka Joela⁵³ pak vyšla nákladem Demlovy spolupracovnice Marie Rosy Junové v Tasově a Joba vydal Ladislav Kuncíř.⁵⁴ Martin C. Putna v druhém svazku svých dějin české katolické literatury píše, že pro svůj důraz na básnický charakter se „Hegerovy překlady [...] staly široce komentovanou událostí.“⁵⁵ Dále pak Putna uvádí reakce Jana Zahradníčka a Jakuba Demla, kteří si sice nového překladu cenili pro jeho literární kvality, ale vyčítali mu přílišnou „antitradičnost“.⁵⁶

Heger překládal z hebrejštiny a aramejštiny, ale přihlížel také k *Septuagintě*. Jistým způsobem tak předvídal vývoj v Římskokatolické církvi. Roku 1943 totiž papež Pius XII. vyzval v encyklice *Divino Afflante Spiritu*⁵⁷ katolické překladatele, aby při své práci vycházeli z původních biblických jazyků a nikoliv z latinské *Vulgáty*, jak tomu bylo doposud.⁵⁸ Antonín Ludvík Stříž v předmluvě k historickým knihám Starého zákona z roku 1958 píše, že Heger „chtěl podat jen své pojetí, proto nepřihlížel k dosavadním českým překladům.“⁵⁹ Heger překlad dokončil krátce před svou smrtí a na jeho konečné úpravě se tak již nepodílel. K soubornému vydání ve třech svazcích mezi lety 1955–1958 jej připravil novozákonní biblista a děkan Katolické teologické fakulty Jan Merell (1904–1986) s profesorem starozákonní vědy na téže fakultě Františkem Kotalíkem (1917–1993). Po stránce jazykové pak překlad přehlédl překladatelův bratr Ladislav.

Souborné vydání se od sešitového značně liší. Josef Heger byl věrný škole svého vídeňského učitele, biblisty Nivarda Schlögla (1864–1939), a přistupoval k biblickým textům se značnou volností. Co se mu zdálo jako přídavek, vynechal a některé verše přesunul na jejich předpokládané původní místo.⁶⁰ Pro nové vydání Merell s Kotalíkem překlad přehlédli, většinu přesunutých veršů vrátili zpět na původní místo a řadu chybějících veršů doplnili.⁶¹

Ve svých překladech přistupuje Heger originálně k přepisu hebrejských jmen, které transliteruje. Nepostupuje ovšem jednotně. Některá jména považuje za sklonná a jiná nikoliv a některá dokonce převádí ustáleným českým ekvivalentem (např. Egypt). Ve verších

⁵² Heger, „Starozákonní poesie“, s. 17.

⁵³ *Kniha Tobit* (přel. J. Heger).

⁵⁴ *Kniha Ijob* (přel. J. Heger).

⁵⁵ Putna, *Česká katolická literatura 1915–1918*, s. 522.

⁵⁶ Tamtéž, s. 522–523.

⁵⁷ Anglický překlad encykliky je dostupný na oficiálních stránkách papežského stolce [online]. w2.vatican.va, [cit. 21-7-2015]. Dostupné z: http://w2.vatican.va/content/pius-xii/en/encyclicals/documents/hf_p-xii_enc_30091943_divino-afflante-spiritu.html.

⁵⁸ To byl také jeden z důvodů, proč byl překlad vydán souborně. Viz *Písmo svaté Starého zákona* (přel. Heger), díl III., Proroci, s. 5.

⁵⁹ *Písmo svaté Starého zákona* (přel. J. Heger), díl I., Knihy dějepisné, s. 11.

⁶⁰ Bartoň, „Český starozákonní překlad po roce 1900“, s. 145–146; Bartoň, „Století moderního českého biblického překladu“, s. 65.

⁶¹ Bartoň, „Český starozákonní překlad po roce 1900“, s. 146; Bartoň, „Století moderního českého biblického překladu“, s. 65.

obsahujících více jmen pak překlad působí nekonzistentně, a to obzvláště v sešitovém vydání, jako např. v úvodu Izaiášova proroctví (Iz 1,1): „Vidění J^eša^cjahu, syna Amosova, která měl o J^ehudah a J^erušalemu.“⁶² Tetragram převádí Heger jménem Jahve. K překladům v sešitovém vydání jsou připojeny Hegerovy poznámky obsahující různočtení a autorovy drobné komentáře ke smyslu vybraných veršů. V souborném vydání jsou pak poznámky umístěny pod čarou a navíc každou biblickou knihu předchází širší, literárně-historický úvod. Úvody jsou z velké části prací Merella a Kotalíka. Ve srovnání s Hejčlovým překladem je doplňkový aparát u Hegerova překladu velice skromný.

Josef Bartoň poukázal na málo známý fakt, že tři svazky Hegerova překladu tvořily s druhým vydáním *Nového zákona* v překladu Rudolfa Cola⁶³ kompletní edici katolické Bible.⁶⁴ To je patrné i na totožné úpravě obou překladů.

1.4 Překlad Starého zákona V. Bognera a na něj navazující Český katolický překlad

Pod vedením Václava Bognera (1911–1988) vznikl nový biblický překlad, který se stal tzv. liturgickým překladem Římskokatolické církve. Na překladu *Starého zákona* se podíleli Jarolím Adámek, Zdeněk Cyril Fišer,⁶⁵ básník František Lazecký, Jan Merell,⁶⁶ Josef Novák a Josef Vítek.

Po studiích na gymnáziu v Plzni absolvoval Václav Bogner⁶⁷ teologii na Bohoslovecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze a roku 1935 byl vysvěcen na kněze. V letech 1939–1940 a 1947–1948 studoval semitské jazyky a klínopis na římském Papežském biblickém institutu. Mezi lety 1945 a 1950 vyučoval na Bohoslovecké fakultě Univerzity Karlovy. Když byla v 50. letech teologická fakulta vyčleněna ze svazku Karlovy univerzity a přesunuta do Litoměřic, Bogner rezignoval na svůj post. Od svého odchodu z univerzity až do své smrti spravoval poutní kostel Panny Marie Vítězné nedaleko Bílé Hory v Praze. Do tohoto období také spadá vznik Bognerova překladu *Starého zákona*, respektive jeho částí.

S výjimkou tzv. hlaholské mše, povolené roku 1920, byla na českém území až do počátku 60. let 20. století jediným liturgickým jazykem Římskokatolické církve latina.⁶⁸ Kněz mohl před kázáním přečíst překlad dané perikopy z jakéhokoliv církevně schváleného překladu a od roku 1920 se smělo předčítat i během zpívané mše mimo kázání. Tím „se český text při mši zčásti emancipoval, ač stále nebyl striktně formálně vzato vlastním liturgickým čtením, spíš jen dodatkem, ‚didaktickou pomůckou‘.“⁶⁹ Druhý vatikánský koncil (1962–1965) však přinesl dlouho očekávanou reformu liturgie, jež mimo jiné umožňovala

⁶² Ve vydání z roku 1955 je verš upraven: „Vidění Ješajaha, syna Amosova, která měl o zemi Jehudah a Jerušalemu.“

⁶³ Col (ed.), *Nový zákon*.

⁶⁴ Bartoň, „Český starozákonní překlad po roce 1900“, s. 146; Bartoň, *Století překladu*, s. 65.

⁶⁵ Působil také jako člen starozákonní komise překladatelského týmu ČEP. Bartoň, *Pět českých novozákonních překladů*, s. 37.

⁶⁶ Merell byl také jedním z editorů souborného vydání Hegerova překladu (viz 1.3).

⁶⁷ Biografické údaje vychází z: Bartoň, *Pět českých novozákonních překladů*, s. 36.

⁶⁸ Bartoň, *Pět českých novozákonních překladů*, s. 61.

⁶⁹ Tamtéž, s. 61–62.

sloužit mši v národním jazyce s výjimkou mešního kánonu, který bylo povoleno překládat až roku 1968.⁷⁰ Bogner uvádí:

V květnu 1966 jsem byl předsedou liturgické komise [biskupem Františkem Tomáškem] pověřen, abych přeložil žalmy pro obnovený bohoslužebný řád. [...] Překlad jsem vypracoval jako první díl svého Starého zákona.⁷¹

Pro první podobu tištěného lekcionáře z roku 1973 bylo použito překladů Bognera (Starý zákon), Petru (apoštolář) a právě vznikajícího *Českého ekumenického překladu* (dále jen *ČEP*; evangeliář). Text *ČEP* musel však být pro svoji přílišnou archaičnost přepracován, což nemile překvapilo novozákonní překladatelskou komisi, která nařkla liturgickou komisi Římskokatolické církve z porušení autorských práv.⁷² Svou roli zde mohl hrát také rozpor mezi Václavem Bognerem a Milošem Bičem, vedoucím starozákonní překladatelské komise *Českého ekumenického překladu*, ve které Bogner roku 1969 krátce působil.

Jak uvádí Bartoň, na konci r. 1969 Václav Bogner publikoval článek, v němž pro budoucí katolický lekcionář navrhl, že by revizí jeho vlastních překladových starozákonních textů „postupně mohl vzniknout nový překlad Starého zákona, k jehož uskutečnění by mohly přispívat i zkušenosti starozákonní skupiny překladatelské prof. Biče.“⁷³ Bičova skupina to podle Bartoňe vnímala jako jasné odmítnutí možnosti uplatnění Starého zákona *ČEP* v katolické liturgii a současně jako ne zcela korektní snahu o využití práce skupiny pro vlastní tlumočení Bognerovo, a nejspíš v důsledku tohoto sporu pak přestal Bogner do Bičovy skupiny docházet.⁷⁴

Nebylo to ovšem poprvé, co se Václav Bogner pustil do překladu hebrejských písem, jak dokládá ve své předmluvě ke knize *Žalmy*: „Této práci [na překladu žalmů] jsem věnoval téměř tři roky. Podkladem mi byl můj původní překlad do češtiny, který jsem si vypracoval již před 20 roky, ale zůstal nevydán. I tím jsem se zabýval tři roky.“⁷⁵

Bogner mezi lety 1966 a 1988 přeložil a poznámkami opatřil *Žalmy*, dva svazky knih rozjímavých (*Sírachovec*⁷⁶; *Job, Přísloví, Kazatel, Píseň písní*⁷⁷) a čtyři svazky knih prorockých (*Jeremiáš, Pláč, Baruch a Jeremiášův list*⁷⁸; *Ezechiel a Daniel*⁷⁹; *Malí proroci*⁸⁰; *Izajáš*⁸¹). Z Pentateuchu a dějepisných knih přeložil Bogner pouze úryvky uvedené

⁷⁰ Pesch, *Druhý vatikánský koncil*, s. 121–127.

⁷¹ Matějka (ed.), *Žalmy* (přel. V. Bogner), s. 15–16.

⁷² Bartoň, *Pět českých novozákonních překladů*, s. 63.

⁷³ Bogner, „Starozákonní texty v liturgii“, s. 1 (cituje Bartoň, *Pět českých novozákonních překladů*, s. 64, pozn. 43.).

⁷⁴ Bartoň, *Pět českých novozákonních překladů*, s. 64.

⁷⁵ Matějka (ed.), *Žalmy* (přel. Bogner), s. 15.

⁷⁶ *Starý Zákon* (přel. V. Bogner), Knihy rozjímavé III.: *Sírachovec*: Kniha moudrosti. Nepatří do kánonu Hebrejské bible.

⁷⁷ *Starý zákon* (přel. V. Bogner), Knihy rozjímavé I.: *Job, Přísloví, Kazatel, Píseň písní*.

⁷⁸ *Starý zákon* (přel. V. Bogner), Knihy prorocké II.: *Jeremiáš, Pláč, Baruch, Jeremiášův list*.

⁷⁹ *Starý zákon* (přel. V. Bogner), Knihy prorocké III.: *Ezechiel: Daniel*.

⁸⁰ *Starý zákon* (přel. V. Bogner), Knihy prorocké IV.: *Malí proroci*.

⁸¹ *Starý zákon* (přel. V. Bogner), Knihy prorocké I.: *Izajáš*.

v lekcionáři a v denní modlitbě církve – v dokončení díla mu bohužel zabránila smrt.⁸² Pod jeho vedením také vznikl překlad Nového zákona, který byl vydán samostatně roku 1989.⁸³

Bognerův překlad Starého zákona na své kompletní vydání doposud čeká. O jeho dokončení a zároveň revizi původního překladu Bognerova, se od začátku devadesátých let pokouší skupina katolických biblistů pod vedením Josefa Hřebíka a Jaroslava Brože. Josef Bartoň označuje revizi Bognerova překladu za „poměrně radikální“.⁸⁴ Jako první a zatím jediný svazek byl roku 2006 vydán *Pentateuch*.⁸⁵ Svě dílo označují jako *Český katolický překlad (ČKP)*. V předmluvě překladatelé uvádějí:

Je třeba podotknout, že tento překlad vůbec nemíní konkurovat obdobným pokusům jak na poli ekumenickém, tak i v katolickém prostředí; [...] Domníváme se však, že dílo takových kvalit a liturgickým užíváním tak vžité, jako je dílo Bognerovo, by nemělo zůstat navždy torzem a zároveň že je žádoucí dát mu takovou podobu, která by odpovídala současnému stavu poznání a vyjadřování.⁸⁶

Aniž by o to autoři překladu usilovali, mohlo by kompletní vydání *ČKP* alespoň částečně změnit současný stav, kdy katolíci používají k soukromé četbě převážně *Český ekumenický překlad*,⁸⁷ zatímco k liturgickým účelům slouží překlad jiný.

O Bognerově překladu částí Starého zákona tvrdí Jiří Hedánek, že „jde o přetlumočení do běžného, srozumitelného až hovorového jazyka [...]“.⁸⁸ Bogner se také vyvaroval „neobvyklých formulací, charakteristických pro některé překlady zejména SZ. K zesílení místního koloritu se ovšem neostýchá užít některé dobové výrazy, [...] což ale moderní literatura činí také. Na druhé straně ještě cítí potřebu uzavírat do závorčky výrazy překladatelem do textu vložené navíc, což moderní překladová literatura nečiní.“⁸⁹

Bognerův překlad i *ČKP* jsou doplněny komentářem ve formě poznámek pod čarou, ve kterém překladatelé nejenom vykládají složitější pasáže, ale také upozorňují na různé textové varianty. Komentáře *ČKP* jsou rozsáhlejší než Bognerovy. Bogner vycházel především z hebrejských textů, avšak, jak stojí i v podtitulu jeho jednotlivých překladů, překládal se stálým zřetelem k *Nové Vulgátě*. Překladatelé *ČKP* vycházeli z *BHS* a přihlíželi k „celé řadě starověkých verzí, především k řecké Septuagintě, k syrské Pešitě, k Samařskému pentateuchu, k dalším řeckým verzím židovských překladatelů: Aquily, Symmacha a Theodotiona, ke starolatinským překladům i k *Vulgátě* sv. Jeronýma, k aramejským targumům atd. Novinkou je skutečnost, že zde byl brán zřetel také na dosud vydané kumránské rukopisy. Z novověkých překladů jsme zaměřili pozornost zvláště na

⁸² *Pentateuch (Pět knih Mojžíšových): český katolický překlad*, s. 9.

⁸³ *Nový zákon: Text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě*.

⁸⁴ Bartoň, *Pět českých novozákonních překladů*, s. 181, pozn. 3.

⁸⁵ *Pentateuch (Pět knih Mojžíšových): český katolický překlad*.

⁸⁶ Tamtéž, s. 9–10.

⁸⁷ Viz např. Bartoň, *Pět českých novozákonních překladů*, s. 66 a 180.

⁸⁸ Hedánek, *Několik soudobých překladů Bible do češtiny*, s. 28.

⁸⁹ Tamtéž.

Neovulgátu.⁹⁰ V *ČKP* navíc autoři v komentářích „alespoň v občasných náznacích [...] sledovali také linii christologickou, tzn. postupné směřování Starého zákona k příchodu Vykupitele v zákoně Novém.“⁹¹ Jak Bogner, tak autoři *ČKP* uvozují každou biblickou knihu předmluvou. Je v ní nastíněn vznik knihy a její obsah.

1.5 Český ekumenický překlad

Český ekumenický překlad (ČEP) je nejrozšířenějším a nejčtenějším českým biblickým překladem.⁹² Detailní přehled všech vydaných edic *ČEP* zatím neexistuje,⁹³ ale od prvního souborného vydání knih Starého a Nového zákona v roce 1979 vyšel překlad Starého zákona *ČEP* více než třicetkrát v nejrůznějších formátech a úpravách.

Iniciativa na pořízení nového biblického překladu vzešla původně z Českobratrské církve evangelické, konkrétně od Miloše Biče a Josefa B. Součka,⁹⁴ ale velmi rychle nabyla ekumenického rozměru.⁹⁵ Jako v případě dalších českých biblických překladů, také Bič se Součkem měli původně v úmyslu pouze revidovat překlad kralický. Po počátečních snahách o revizi se od této myšlenky upustilo a roku 1961 se začalo s překladem z původních biblických textů.⁹⁶

Na překladu pracovaly dvě překladatelské komise, jedna na textech židovského kánonu, druhá pak na Novém zákoně. Deuterokanonické spisy byly přeloženy až později. Samostatně byly vydány roku 1985 a v jednosvazkovém vydání kompletního širšího kánonu až roku 1987.⁹⁷ Překladatelé úzce spolupracovali s Mezinárodní biblickou společností (IBS), ve které působil E. A. Nida, jenž dalekosáhle ovlivnil způsob moderního biblického překladu. Starozákonní překladatelskou komisi vedl Miloš Bič (1910–2004), profesor starozákonní vědy na Husově československé evangelické bohoslovecké fakultě v Praze.⁹⁸ K počtu překladatelů a rozdělení jejich práce stojí v předmluvě k prvnímu vydání:

⁹⁰ *Pentateuch (Pět knih Mojžíšových): český katolický překlad*, s. 10.

⁹¹ Tamtéž, s. 11.

⁹² Bartoň, *Pět českých novozákonních překladů*, s. 66.

⁹³ Na podrobném soupisu pracuje dlouholetý redaktor České biblické společnosti Ladislav Žilka. Viz Bartoň, *Pět českých novozákonních překladů*, s. 21, pozn. 2.

⁹⁴ Soušek, Zdeněk, „Proč jsme začali nový překlad Bible a co nám překládání dalo“ [online]. www.dumbible.cz [cit. 18-7-2015]. Dostupné z: <http://www.dumbible.cz/web/cs/informace/clanky/clanek/proc-jsme-zacali-novy-preklad-bible-a-co-nam-prekladani-dalo->.

⁹⁵ „Přídavné jméno „ekumenický“ [...] se v posledních dvou staletích stalo označením vstřícného postoje k procesu sblížení křesťanů a jejich církví.“ (Vojtíšek, *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*, s. 123.) Na překladu *ČEP* spolupracovali zástupci šesti křesťanských církví (viz níže).

⁹⁶ Pokorný, „Český ekumenický překlad Písma“, s. 11.

⁹⁷ Přestože byl překlad kompletního širšího kánonu vydán až v roce 1987, má na titulním listě kvůli metodějskému jubileu (+885) uveden rok 1985. (Bartoň, *Pět českých novozákonních překladů*, s. 58, pozn. 6.)

⁹⁸ M. Bič se narodil v Písku, po maturitě studoval na Husově evangelické fakultě v Praze a na univerzitách v Marburgu a Montpellier. Po studiích působil jako vikář v Praze na Vinohradech a posléze jako farář v Domažlicích. Za druhé světové války byl vězněn z politických důvodů v nacistických koncentračních táborech. Roku 1945 byl jmenován suplentem hebrejštiny na Husově bohoslovecké fakultě v Praze. Docentem se stal o rok později a roku 1948 profesorem starozákonní vědy. (Viz „Biografie a bibliografie prof. dr. Miloše Biče“, s. 65.)

K práci započaté roku 1961 osmi českobratrskými evangelíky se v dalších letech sešli zástupci šesti církví: z církve bratrské jeden, z českobratrské evangelické dalších sedm (tedy celkem patnáct), z československé-husitské dva, z evangelické metodistické jeden, z pravoslavné jeden, z římskokatolické sedm, celkem dvacet sedm, z nich čtyři filologové-češtináři. [...] Text Starého zákona byl rozdělen mezi jednotlivé členy překladatelské komise, kteří připravili návrh oddílů na ně připadajících. Návrhy pak byly podrobně probrány, v bratrském duchu prodiskutovány a upraveny při zasedání celé komise.⁹⁹

Ukázky překladu byly uveřejňovány od roku 1962 v Theologické příloze *Křesťanské revue*. Jako první kompletní překlady začaly roku 1968 vycházet knihy *Starého zákona* s rozsáhlým výkladem v edici Kalich. Cílem překladatelů bylo vydat každý rok alespoň jeden svazek překladu. S výjimkou proluky v letech 1971–74, způsobené normalizačními poměry a nedostatečným přidělem papíru, své předsevzetí plnili.¹⁰⁰ První byly vydány svazky *Genesis*¹⁰¹ a *Dvanáct malých proroků*¹⁰², posledním vydaným svazkem byl *Ezechiel–Daniel* roku 1984,¹⁰³ respektive již zmíněné deuterokanonické spisy v roce 1985. Komentáře ke knihám *Starého zákona* byly vydány také samostatně v pěti svazcích. První souborné jednosvazkové vydání *ČEP*, obsahující všechny knihy užšího kánonu *Starého zákona*, bylo vydáno roku 1979, tedy 400 let od vydání prvního svazku *Bible kralické*.

Text *ČEP* byl dvakrát rozsáhle revidován. Poprvé před souborným jednosvazkovým vydáním obsahujícím deuterokanonické spisy a podruhé na přelomu tisíciletí.¹⁰⁴ Průběžné revize ovšem probíhaly neustále, na textu *Starého zákona* v podstatě až do roku 2010, kdy byl *ČEP* definitivně uzavřen. Žádné další revize ani úpravy tak již vznikat nebudou.¹⁰⁵

Překlad byl pořízen podle 3. vydání *BHS*.¹⁰⁶ M. Bič uvádí: „[v] jedné věci jsme byli naprosto jednomyslni hned od počátku. Budeme se při překladu bezpodmínečně držet hebrejského textu.“¹⁰⁷ Překladatelé dále přihlíželi ke „starým překladům, zvláště k Septuagintě a Vulgátě.“¹⁰⁸ Vedoucí novozákonní překladatelské komise Jindřich Mánek uvedl ve svých skriptech pro studenty Husovy bohoslovecké fakulty:

Obě překladatelské skupiny chtějí vytvořit překlad, který by při hlasitém čtení dobře zněl, proto věnují značnou pozornost rytmické, zvukové stránce. Záměrem obou skupin je dát českému posluchači a čtenáři bible překlad na úrovni současného

⁹⁹ *Bible: písmo svaté Starého a Nového zákona: ekumenický překlad*, předmluva (nestránkováno).

¹⁰⁰ Bič, Miloš, „Nečekaná podpora“ [online]. www.dumbible.cz, [cit. 25-6-2015]. Dostupné z: <http://www.dumbible.cz/web/cs/vydavatelstvi/cesky-ekumenicky-preklad/jak-jsme-prekladali-stary-zakon>.

¹⁰¹ *Starý zákon: překlad s výkladem*, sv. 1, První kniha Mojžíšova–Genesis.

¹⁰² *Starý zákon: Překlad s výkladem*, sv. 14, Dvanáct proroků. Ozeáš–Malachiáš.

¹⁰³ *Starý zákon: překlad s výkladem*, sv. 13, Ezechiel–Daniel.

¹⁰⁴ Bartoň, „Století moderního českého biblického překladu“, s. 67.

¹⁰⁵ Bartoň, *Pět českých novozákonních překladů*, s. 81.

¹⁰⁶ *Bible: písmo svaté Starého a Nového zákona: ekumenický překlad*, předmluva (nestránkováno).

¹⁰⁷ Bič, Miloš, „Zásada: Věrný překlad“ [online]. www.dumbible.cz, [cit. 25-6-2015]. Dostupné z: <http://www.dumbible.cz/web/cs/vydavatelstvi/cesky-ekumenicky-preklad/jak-jsme-prekladali-stary-zakon>.

¹⁰⁸ *Bible: písmo svaté Starého a Nového zákona: ekumenický překlad*, předmluva (nestránkováno).

biblického bádání a v živé, současné řeči. Vyvarovávají se však extrémně módní, chvilkové mluvy.¹⁰⁹

Pro *ČEP* je velmi příznačná snaha o co největší míru konkordantnosti. Milan Balabán, jeden ze členů starozákonní komise, uvádí, že „[p]očáteční záměr směřoval k naprosté konkordantnosti všech hebrejských výrazů, podle zásady: za každý hebrejský výraz jen jeden výraz český.“¹¹⁰ Součástí starozákonní překladatelské komise byl také Blahoslav Pípal (1926–1990), který začal po roce 1951 pracovat na *Hebrejsko-českém slovníku k Starému zákonu*.¹¹¹ Slovník byl vydán roku 1965.¹¹² Právě Pípalova práce ukázala, že není možné dodržet zásadu absolutní konkordantnosti.¹¹³ Proto se nakonec překladatelé rozhodli, že budou usilovat „o konkordantnost u teologicky významných pojmů (hřích, milost, pravda, spravedlnost, milosrdenství aj.), aby se i bez užití původního textu daly v překladu srovnávat patřičné oddíly a vykládat Písmo Písem.“¹¹⁴

Jednosvazková vydání *ČEP* jsou doplněna předmluvami k jednotlivým biblickým knihám a spíše stručným poznámkovým aparátem, který uvádí nejčastěji různé textové varianty, popřípadě osvětluje hůře pochopitelné pasáže.

Jako nejdominantnější český biblický překlad byl *ČEP* podroben četné kritice. Nejčastěji se poukazuje na jeho jazykovou neobratnost a strohost.¹¹⁵ Již v roce 1987 přišel s poměrně obsáhlým rozbořem nešvarů *ČEP* jeden z jeho autorů, již zmíněný Milan Balabán:

Leckde jako by byl [jazyk překladatelů] potažen šedivým povlakem, je tu málo pestrosti, někde dokonce jako by šlo o jazyk z počítače. Nezabránila tomu ani přítomnost bohemisty, neboť ten se leckdy dal ke škodě věci přeargumentovat tím, že „z theologických důvodů to tak přeložit nelze“.¹¹⁶

Nutno podotknout, že kritika estetické roviny *ČEP* se mnohem více soustředí na Nový zákon,¹¹⁷ který byl překládán odlišnými postupy než hebrejský kánon. Je ovšem možné nalézt i výtky k překladům jednotlivých knih Starého zákona. Například Viktor Fischl uvádí k překladu *Písně písni*:

Nevím však, zda v týmu překladatelů [*ČEP*] byli též básníci. Jestliže ano, pak při překladu *Písně písni* zřejmě nebyli z nějakého důvodu přítomni. Tady se totiž podařilo proměnit jedno z vrcholných děl světové poezie v traktát, v němž je mnoho veršů připomínajících svou suchostí lisované květiny ze starého herbáře.¹¹⁸

¹⁰⁹ Mánek, *Bible v českých zemích*, s. 60.

¹¹⁰ Dejmálová – Balabán, *Cesty vzhůru*, s. 24.

¹¹¹ Hudcová, *Blahoslav Pípal jako Verbi Dimini Minister*, s. 8.

¹¹² Pípal (ed.), *Hebrejsko-český slovník k Starému zákonu*.

¹¹³ Dejmálová – Balabán, *Cesty vzhůru*, s. 24.

¹¹⁴ *Bible: písmo svaté Starého a Nového zákona: ekumenický překlad*, předmluva (nestránkováno).

¹¹⁵ Viz Dittmann, *Místní jména v českých překladech Starého zákona*, s. 106–108. Tam také odkazy na další literaturu.

¹¹⁶ Dejmálová – Balabán, *Cesty vzhůru*, s. 10.

¹¹⁷ Viz např. Kurzová, „Biblický jazyk v ekumenickém překladu“.

¹¹⁸ *Píseň písni* (přel. Viktor Fischl).

Často zmiňovaným problémem *ČEP* je také transkripce hebrejských jmen. Podobně jako v případě konkordantnosti se překladatelé rozhodli jít „střední cestou“, a jména význačných postav Starého zákona ponechávají ve vžitě formě,¹¹⁹ zatímco ostatní transkribují.¹²⁰ Poněkud zvláště také působí citace starozákonních knih v Novém zákoně, které nejsou vzaty z *ČEP*, ale z překladu kralického. To se týká i vlastních jmen. Petr Pokorný to vysvětluje tím, že „v NZ se cituje ze Septuaginty, zatímco ve SZ z hebrejštiny. Pokud sledujeme princip identity čtenáře a plastičnosti překladu, musíme v Novém zákoně Starý zákon překládat archaičtěji, než v samotném Starém zákoně, kde předpokládáme, že se čtenář identifikuje s postavou té doby.“¹²¹

Mezi dalšími kazy *ČEP* zmiňuje Milan Balabán ponechání hebrejských výrazů v českém textu, nepřesné převedení některých termínů (např. *goj* = pronárod, *JHWH* = Hospodin), nedostatečný převod hebrejských idiomů, nesprávnou češtinu a další. Originální je Balabánova kritika příliš „substančního pojetí hebrejského jazyka“.¹²² Autoři *ČEP* překládají ve verši Gn 1,3: „Bud' světlo!“ Podle Balabána „Hebrejské myšlení“ je však nesubstanční povahy, dynamické, „proudé“, iniciační a proto iniciativní.“¹²³ Navrhuje tak překládat výraz *j^h or*: „Rozsvětli se“. Stejně tak ve verši Gn 1,5 místo: „Světlo nazval Bůh dnem a tmu nazval nocí“ (*ČEP*), navrhuje: „Bůh přivolal světlu den a temnotě přivolal noc.“

I přes mnohé nedostatky *Českého ekumenického překladu* je zřejmá jeho dominantní pozice mezi českými překlady. Fakt, že se na jeho přípravě podíleli zástupci největších církví v Čechách, jistě přispěl k tomu, že je *ČEP* chápán českou veřejností jako překlad „důvěryhodný“ a novější překlady mu jen těžko mohou v tomto konkurovat.¹²⁴ Na druhou stranu je dobré, že větší mediální zájem o překlady *Bible 21* (1.8) nebo *Jeruzalémské bible* (1.9) pomáhá rozbít obvyklou představu, že *ČEP* je *jediným* moderním českým biblickým překladem. I běžný čtenář má tak možnost srovnání a při soustavnější četbě může odhalit silné stránky jednotlivých překladů, stejně jako jejich slabiny.

1.6 Překlad nového světa

V osmdesátých letech 20. století byl vydán *Překlad nového světa* (*PNS*), který vyšel z iniciativy Společnosti svědků Jehovových. Toto hnutí se zformovalo v druhé polovině 19. století ve Spojených státech kolem osobnosti Jonase Wendella (1815–1873) a je spojeno se silným mesianistickým očekáváním. Pro řadové členy hnutí, tzv. zvěstovatele, je typická usilovná misijní činnost. Wendell předpověděl druhý příchod Ježíše Krista na rok 1874. Termín Ježíšova příchodu byl poté několikrát posunut (1914, 1925, naposledy 1975). Do roku 1931 se členové tohoto hnutí nazývali badatelé Bible. Joseph Franklin Rutherford

¹¹⁹ Byť s drobnými úpravami, jako např. Isaiáš (kraličtí) = Isajáš (*ČEP*). Těchto jmen je celkem 39.

¹²⁰ S výjimkou jmen končících na -jahu, ty pak končí na jáš „vzhledem k vžitě podobě jmen jako Izaiáš [...], aby koncovka -jáš navodila představu jména ‚jahvistického‘ a odlišila je od jmen končících podobně, ale ‚nejahvistických‘, jako Malachiáš, Micheáš, aj.“ (*Bible: písmo svaté Starého a Nového zákona: ekumenický překlad*, vysvětlivky, [nestránkováno]).

¹²¹ Pokorný, „Český ekumenický překlad Písma“, s. 15.

¹²² Dejmálová – Balabán, *Cesty vzhůru*, s. 27–36.

¹²³ Tamtéž, s. 35.

¹²⁴ Srov. Bartoň, *Pět českých novozákonních překladů*, s. 67.

(1869–1942) v roce 1931 hnutí reorganizoval a posílil vliv vedoucích představitelů organizace. Zároveň hnutí přejmenoval na Společnost svědků Jehovových. Svědkové Jehovovi věří, že Jehova je vlastní boží jméno. Tento tvar vznikl pravděpodobně nesprávným přiřazením masoretské vokalizace slova *adōnāy* ke konsonantnímu tvaru tetragramu. V Čechách působí Svědkové Jehovovi již od počátku dvacátého století, ale větší počet členů získali až ve třicátých letech. Přestože ani prvorepublikové úřady nebyly činnosti Svědků Jehovových příliš nakloněny, největší represe prožili členové hnutí za protektorátu, kdy byli zatýkáni a internováni v koncentračních táborech. Po roce 1948 nebyl Svědkům Jehovovým v komunistickém Československu přiznán legální status a členové hnutí byli opět vězněni. Od roku 1993 má česká odbočka status registrované náboženské společnosti pod názvem Náboženská společnost svědků Jehovových.¹²⁵

Americké ústředí vydává celosvětově šířený čtrnáctideník s názvem *Watch Tower* v nákladu 23 milionů kusů (všechny jazykové mutace). Časopis *Watch Tower*, v češtině pod názvem *Strážná věž*, mohl být do roku 1989 šířen pouze samizdatem. Do konce 50. let američtí autoři *Watch Tower* používali při citaci *Bible* některý z již existujících starších anglických překladů.¹²⁶ Čeští překladatelé pak používali kralický překlad, byť s drobnými úpravami, jakou bylo například nahrazení kralického Hospodin za Jehova.¹²⁷ V roce 1960 byl ale vydán americkým ústředím Svědků Jehovových poslední svazek kompletního biblického překladu do angličtiny, tzv. *New World Translation (NWT)*.¹²⁸ Od tohoto okamžiku byly do původní anglické verze *Strážné věže* přebírány biblické texty z tohoto nového, ústředím autorizovaného překladu. České ústředí Svědků Jehovových se proto rozhodlo, že se nadále budou překládat biblické pasáže přímo z anglického originálu časopisu.¹²⁹ Překladatelé si pak přeložené pasáže ukládali, aby nemuseli překládat jednotlivé biblické úseky vícekrát, do kroužkových bloků. Bylo tak snadné případně doplnit další překlad. Vznikla tak určitá dichotomie – zvěstovatelé dále studovali Bibli v kralickém překladu, respektive od 80. let stále častěji v překladu ekumenickém, ale zároveň vznikal překlad nový, ze kterého se citovalo ve *Strážné věži*, a kterého se brzy začalo užívat při bohoslužbě.¹³⁰ České ústředí se proto rozhodlo dopřeložit zbývající biblické texty, které zatím nebyly přeloženy pro časopisecké vydání. Přestože na překladu začalo pracovat z vlastní iniciativy, velmi rychle nabídlo pomoc a rady celosvětové ústředí sídlící ve Spojených státech. Nejdůležitější metodologickou připomínkou bylo, že nově vznikající překlad musí přehlédnout vždy alespoň deset lidí.¹³¹

Český překlad je pořízen z anglického překladu *NWT*. Autoři překladu ovšem uvádějí, že při své práci přihlíželi i k původním jazykům. Určité potíže plynou z faktu, že se čeští překladatelé drží pokynu amerického ústředí a zůstávají v naprosté anonymitě. Je proto

¹²⁵ Vojtíšek, *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*, s. 97–101.

¹²⁶ Bartoň, *Pět českých novozákonních překladů*, s. 229, pozn. 4.

¹²⁷ Tamtéž, s. 232.

¹²⁸ Celý překlad v jediném svazku vyšel o rok později. Franz (ed.), *The New World Translation of the Holy Scriptures, rendered from the Original Languages by the New World Bible Translation Committee. Revised A.D. 1961*.

¹²⁹ Bartoň, *Pět českých novozákonních překladů*, s. 232–233.

¹³⁰ Tamtéž, s. 230.

¹³¹ Tamtéž, s. 233.

nemožné ověřit jejich jazykovou a odbornou způsobilost. Josef Bartoň, který identifikoval některé členy překladatelského týmu, ovšem uvádí, že na překladu pracovali mimo jiné i anglisté a bohemisté s vysokoškolským vzděláním. Na překladu Starého zákona pak měl spolupracovat také člověk znalý hebrejštiny.¹³²

Kompletní český překlad *Starého zákona* byl vydán ve čtyřech cyklostylovaných svazcích mezi lety 1983 a 1987 pod názvem *Hebrejská písmena*.¹³³ Po pádu komunistického režimu se situace změnila. Svědkové Jehovovi mohli nyní volně šířit své publikace. Roku 1991 vydali *PNS* v jediném svazku. Jedná se o revidované znění překladu vydávaného samizdatem.¹³⁴ Další drobná revize překladu proběhla roku 1997.¹³⁵ V roce 2000 pak vyšel *PNS* ve větším formátu se studijními poznámkami a roku 2002 byla vydána kapesní verze.

V předmluvě k rozšířenému vydání z roku 2000 překladatelé uvádí:

Text Písma není parafrázován. Naopak se vynaložilo úsilí, aby překlad byl tak doslovný, jak jen to soudobá česká frazeologie umožňuje; současně se však také dbalo na to, aby neobratným doslovným překladem nebyl zastřen význam textu.¹³⁶

PNS je však do velké míry poznamenán tím, že jde o překlad z angličtiny, a že se překladatelé často až příliš drželi svého podkladu. To se projevuje na neobratných formulacích jako např. (Ez 21,1): „Synu člověka, zaměř svůj obličej směrem k Jeruzalému.“¹³⁷ Hebrejské *sim panēchā el* je v *NWT*¹³⁸ přeloženo jako *set your face toward*, což autoři *PNS* složitě přebírají v českém překladu. *Bible 21* (1.8) překládá danou část verše neproblematicky: „Synu člověčí, obrať se proti Jeruzalému.“ Stejně tak v Gn 44,29: „Kdybyste měli vzít z mého dohledu také tohoto“, je příliš patrný vliv anglického znění: „If YOU were to take this one also out of my sight.“ Zde převádí autoři *NWT* *me-‘im panaj* vcelku vhodně obratem *out of my sight*, který je ovšem dále do češtiny přeložen neobratně, příliš mechanicky a navíc nejednoznačně. Josef Berka (2.5.2) překládá jednoduše výpustkou: „Vezmete-li ode mne i tohoto“.

Ve standartním vydání obsahuje *PNS* vyjma biblického textu pouze křížové odkazy a stručný dodatek obsahující výklady některých, pro Svědky Jehovovy důležitých, pojmů. Studijní verze je navíc opatřena spíše stručným poznámkovým aparátem obsahujícím různocnění a znění doslovného překladu těch míst, která bylo v biblickém textu třeba parafrázovat.

¹³² Tamtéž, s. 235.

¹³³ Tamtéž, s. 234.

¹³⁴ Revize se opírá o anglickou edici *NWT* z roku 1984. Při citaci anglického znění proto vycházíme z této edice. *New World Translation of the Holy Scriptures*.

¹³⁵ Bartoň, *Pět českých novozákonních překladů*, s. 234.

¹³⁶ *Svaté Písmo – Překlad nového světa se studijními poznámkami*, s. 6–7.

¹³⁷ Anglický překlad *NWT* (a z něho pořízený český překlad) se drží číslování vulgáty. V *BHS* je tento verš Ez 21,6.

¹³⁸ V *NWT* po revizi (2013) je tato část verše přeložena: „Son of man, turn your face toward Jerusalem.“

1.7 Průvodce životem a Slovo na cestu

Iniciátorem překladu *Slovo na cestu* (SNC) byl kazatel Církve adventistů sedmého dne¹³⁹ Jiří Drejnar (nar. 1931). Roku 1978 mu ukázal bývalý spolužák z biblického semináře v Praze a taktéž kazatel Miloš Šolc velmi volný anglický překlad Kena N. Taylora (1917–2005) *The Living Bible*.¹⁴⁰ Drejnar jím byl nadšený a rozhodl se pořídit podobný překlad do češtiny. Společně se Šolcem dali dohromady skupinu překladatelů, která začala pracovat na překladu Nového zákona. Členové skupiny se, stejně jako překladatelé PNS, rozhodli zůstat v anonymitě. Měli pro to ovšem jiné důvody. Jednak chtěli, aby se čtenář soustředil jen a pouze na to, co je důležité, tedy *Písmo*, a jednak si tímto způsobem alespoň částečně ušetřili nepříjemnosti ze strany státních úřadů.¹⁴¹ Josef Bartoň píše, že na překladu Nového zákona se podíleli překladatelé z „církve adventistů sedmého dne, českobratrské evangelické, československé husitské, evangelické metodistické, římskokatolické, bratrské jednoty baptistů a křesťanských sborů“. Dále uvádí, že na překladu Starého zákona pracovali alespoň někteří z těch, kteří překládali již Nový zákon.¹⁴²

Prvotní myšlenkou překladatelů bylo přeložit Nový zákon z anglické verze *The Living Bible*, nakonec se ale rozhodli překlad pořídit z řečtiny. Práce jim trvala deset let. Šťastnou náhodou mohl být překlad *Nového zákona* vydán ještě roku 1988.¹⁴³ Práce na překladu *Starého zákona* začaly v devadesátých letech. Překladatelé vycházeli při své práci z anglického překladu *The Living Bible*, ale jak řekl J. Drejnar v pořadu České televize *Cesty víry*, snažili se také o to, aby překlad odpovídal původním (hebrejské, aramejské, řecké) verzím.¹⁴⁴ Jednotlivé knihy užšího biblického kánonu vycházely mezi lety 1994 až 2003 v sešitovém vydání v edici *Průvodce životem*. K textu samotného překladu byly navíc připojeny upravené poznámky a komentáře z *Life Application Bible*. První jednosvazkové vydání Starého i Nového zákona bylo vydáno roku 2011 (bez poznámek).¹⁴⁵ S poznámkami pak o rok později.¹⁴⁶ Tato vydání používají opět názvu *Slovo na cestu*.

Překlad SNC je stejně jako překlad jeho předlohy velmi volný, na některých místech až parafrázující hebrejské a aramejské znění Starého zákona. Základním záměrem překladatelů bylo totiž pořídit překlad co nejvíce srozumitelný. Autoři v předmluvě k vydání z roku 2012 uvádí:

¹³⁹ Adventisté se od ostatních protestantských křesťanů liší zejména tím, že považují za svatý den odpočinku sobotu, a že dodržují starozákonní předpisy týkající se stravování. Hnutí založil James White (1821–1881), ale mnohem většího vlivu na pozdější vývoj měla jeho manželka Ellen Gould Harmon-White (1827–1915). Ta je považována za prorokyni a její výklad *Bible* je brán jako autoritativní. (Vojtíšek, *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*, s. 93–94.)

¹⁴⁰ Drejnar, *Na cestách a objížďkách mého života*, s. 225

¹⁴¹ Bartoň, „Český starozákonní překlad po roce 1900“, s. 148–149.

¹⁴² Tamtéž, s. 149.

¹⁴³ Biblická společnost nestihla připravit k tisku publikaci, na kterou již měla přidělený papír, a rozhodla se proto vydat SNC, aby o příděl zbytečně nepřišla. („Jak šlo slovo na cestu“, pořad *Cesty víry* [online]. www.ceskatelevize.cz, [cit. 21-7-2015]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1185258379-cesty-viry/311298380070013-jak-slo-slovo-na-cestu/>)

¹⁴⁴ „Jak šlo slovo na cestu“, pořad *Cesty víry* [online]. www.ceskatelevize.cz, [cit. 21-7-2015]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1185258379-cesty-viry/311298380070013-jak-slo-slovo-na-cestu/>.

¹⁴⁵ *Slovo na cestu: Bible s ilustracemi*.

¹⁴⁶ *Slovo na cestu: Bible s poznámkami*.

Za českým vydáním poznámek, doprovodných materiálů a biblického textu je společný záměr a stejný důraz – upřednostnit srozumitelnost před doslovností a osobní přijetí před neosobní informací. Překlad biblického textu i dalších materiálů se tak snaží ke čtenáři vykročit maximálním možným způsobem, nespokojuje se s tím, že čtenáře informuje, ale snaží se ho motivovat k osobní reakci a změně života.¹⁴⁷

Přístup překladatelů k biblickému textu je patrný z překladu příběhu o zkáze Sodomy (Gn 19). V předvečer zkázy přijdou do města dva andělé, kterým Lot, aniž by věděl, o koho jde, nabídne nocleh. Když se chystají jít spát, obklíčí dům dav mužů. Volají na Lota (Gn 19,5):

אַיִה הַאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־בָּאוּ אֵלַי הַלַּיְלָה הַזֶּה יִצְיָאָם אֵלַינוּ וְנַדְעָה אֹתָם

Klíčový je zde výraz *w³-nēd'ā otām*.¹⁴⁸ Základním významem kořene j-d-‘ je *znát, poznat, vědět*. Z kontextu je pak většinou patrné, kdy jde o sekundární význam, *souložit*.¹⁴⁹ Kraličtí i pro druhý význam volili termín *poznat*. Stejně tak se rozhodli postupovat autoři ČEP, kteří usilovali o co nejvyšší míru konkordantnosti při překládání Starého zákona. Výše citovaný verš překládají: „Kde máš ty muže, kteří k tobě této noci přišli? Vyved' nám je, abychom je poznali!“ Pro čtenáře, který nemá žádné zkušenosti s biblickým textem, může pak být poněkud matoucí, proč jim na to Lot odpovídá, aby vzali zavděk raději jeho dvěma dcerami.¹⁵⁰ Překladatelé *Bible 21* proto rovnou překládají jednoznačněji (Gn 19,5): „Kde jsou ti muži, co k tobě přišli na noc?“ volali na Lota. „Vyved' je k nám, ať si jich užijeme!“ Překlad *SNC* jde v tomto směru ještě dál a překládá Gn 4–5¹⁵¹:

Když se pak po večeři chystali ke spánku, obklíčili Lotův dům sodomští muži, mladí i staří ze všech koutů města, a zavolali na Lota: „Dobře víme, že máš dnes večer hosty. Vyved' je ihned oba ven, ať si s nimi můžeme pošpásovat. Máme chuť trochu si s nimi užít!“¹⁵²

Překlad *SNC* usiluje o to, aby se co nejvíce omezil počet možných interpretací jednotlivých veršů. Věta: „Dobře víme, že máš dnes večer hosty,“ je úplnou parafrází hebrejského textu. V následující větě autoři zdůrazňují slovem *oba*, že jde o ony dva muže, které Lot pozval, aby u něj přenocovali. Výraz *w³-nēd'ā* překládají *pošpásovat*, tedy rozhodli se pro podobný přístup jako překladatelé *Bible 21*. Kromě toho přidávají ještě jednu větu, která ovšem v souborném vydání pouze opakuje myšlenku věty předchozí. Vlastní jména jsou v překladu ve vžitě latinizované podobě. Boží jméno je překládáno jako Hospodin.

¹⁴⁷ *Slovo na cestu: Bible s poznámkami*, s. 6.

¹⁴⁸ Srov. s téměř totožným příběhem v Sd 19.

¹⁴⁹ Srov. např. sekvenci: *jāda' , wa-tahar, wa-tēled* v Gn 4,1.

¹⁵⁰ Gn 19,8.

¹⁵¹ *SNC* oba verše slučuje.

¹⁵² V edici *Průvodce životem* je závěr verše ještě explicitnější: „Máme chuť trochu je poučit v sexu!“.

1.8 Nová bible kralická a na ni navazující Bible, překlad 21. století

Hlavním autorem *Bible, překladu 21. století (Bible 21)* je Alexandr Flek (nar. 1968). Během svých studií na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v osmdesátých letech se připojil ke skupině křesťanů, která se utvořila kolem zambijského studenta Henryho Kalimotho Kashweky. Kashweka měl blízko k letničnímu Hnutí víry, které založil Kenneth Erwin Hagin (1917–2003) v sedmdesátých letech ve Spojených státech.¹⁵³ Hagin považoval víru za určující faktor v lidském životě, kterým lze dosáhnout všech vytyčených cílů. Hnutí víry se opírá o tzv. teologii prosperity. Znakem správného křesťana je podle ní jeho osobní úspěch a dobrý zdravotní stav. Zdeněk Vojtíšek dodává: „[d]ůsledkem tohoto učení je, že jeho vyznavači prokazují svou víru v uzdravení odmítáním lékařské péče, svou víru ve zbohatnutí odevzdáváním vysokých částek na náboženské účely atp.“¹⁵⁴ Poté, co byl Kashweka roku 1988 státními úřady vyhoštěn z Československa, převzal iniciativu ve skupině Alexandr Flek. Následujícího roku se skupina se začala nazývat Voda Života a navázala kontakt se švédským centrem Livets Ord (Slovo života), které se nachází v Uppsale. Livets Ord taktéž navazovalo na Hnutí Víry a vedl jej bývalý luteránský pastor a dnes člen římskokatolické církve Ulf Ekman (nar. 1950).

Členové Vody Života používali na přelomu 80. a 90. let při setkáních a studiu kralický překlad, popřípadě druhý tehdy šířeji dostupný *ČEP*. Podle slov Alexandra Fleka je ale *ČEP* stejně otažitý jako *Bible kralická*.¹⁵⁵ Flek často přemýšlel, proč v ostatních jazycích existují kvalitní moderní překlady, zatímco v češtině nikoliv, a dokonce se za nový překlad modlil. Tak tomu bylo i na podzim roku 1991:

Taková těžká modlitba to byla, takový sténání a kvílení, úpění k Bohu. A tehdy jsem zažil [...] jako by mě připíchnul prstem k tomu koberci, na kterém jsem byl, a jako by mi říkal: „Tak Sašo, proč myslíš, že se modlíš tuhle modlitbu zrovna ty léta, proč myslíš, že máš tuhle potřebu, tuhle tíhu na sobě,“ a tak dále. Já jsem překládal [...] z angličtiny, moje maminka byla tlumočnice [a] překladatelka z ruštiny a do ruštiny, ale samozřejmě v tu chvíli jsem [...] cítil, jako [že] to je přece nesmysl [...]. [...] Nakonec to bylo tak silný, že jsem kapituloval, a řekl jsem, tak jako jestli to myslíš vážně, tak je to na Tobě [, Bože], [...] jediný co já můžu, je říct, že jsem k dispozici, ale [...] udělat to budeš muset Ty [...]. Začaly se dít divný věci, lidi ke mně začali chodit s knihama, slovníkama, s příručkama, [...] [osobní počítač] stál roční plat a já jsem najednou měl dva, [...] ale největší zázraky byly v tom, že začali přicházet lidi, který do toho chtěli jít se mnou, aniž bych to nějak vytruboval.¹⁵⁶

Alexandr Flek poté opustil duchovenskou službu ve Vodě Života a začal studovat, aby se mohl připravit na překládání. Studoval nejdříve na Livets Ord University v Uppsale a poté biblické jazyky v Mezinárodním teologickém baptistickém semináři v Praze, které dokončil

¹⁵³ Vojtíšek, *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*, s. 118–122.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 119.

¹⁵⁵ Hůlková, Eva, „Alexandr Flek a překlad Bible“ [online]. Český rozhlas. www.rozhlas.cz, [cit. 15-7-2015]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/dotekyviry/_zprava/558815.

¹⁵⁶ Tamtéž.

roku 2003. Během té doby již ale pracoval na svém překladu. V současnosti Alexandr Flek vede evangelikální hnutí TaCesta.

V roce 1994 založil Alexandr Flek Nadaci nové bible kralické, která finančně zajišťovala práci na nových překladech. Jak již název napovídá, původním záměrem překladatelů bylo pouze revidovat znění *Kralické bible*. Jiří Hedánek uvádí, že „[t]ato idea doznala jistý vývoj, a to posunem od modernizování textu kralického vydání z roku 1613 přes samostatné překládání ‚se stálým zřetelem‘ k tomuto textu až po téměř úplně nový překlad [...]“.¹⁵⁷ Roku 1998 dokončil Flek překlad Nového zákona, na jehož překladu s ním spolupracoval Pavel Hoffman. Poté začal Flek pracovat na překladu Starého zákona. V roce 2001 se k němu připojil Jiří Hedánek.¹⁵⁸ Starý zákon vycházel nejprve v sešitovém vydání po jednotlivých biblických knihách, stále pod názvem *Nová bible kralická*, a poslední díl byl dokončen roku 2007. Kompletní překlad byl vydán v jednom svazku po širší revizi roku 2009, tehdy již pod změněným názvem – *Bible, překlad 21. století*.

Alexandr Flek uvádí v předmluvě k jednosvazkovému vydání záměr překladatelů:

Jeho [překladu] hlavním smyslem je představit biblický text v dnešní srozumitelné češtině. Po vzoru našich vynikajících předchůdců jsme se při překládání snažili držet pomyslného středu mezi topornou doslovností na jedné straně a volnou parafrází na straně druhé.¹⁵⁹

Překlad je primárně určen pro běžnou četbu a nikoliv pro liturgické využití nebo pro studijní účely.¹⁶⁰ Tomu je podřízena i forma překladu. Překladatelé se snažili co nejméně zasahovat do samotného textu překladu a poznámkový aparát je omezen na naprosté minimum. Svůj záměr překladatelé splnili, protože překlad *Bible 21* je v porovnání s ostatními překlady, snad vyjma *SNC*, skutečně o mnoho čtivější. Na druhou stranu čtenáři zcela chybí jakýkoliv referenční aparát, podle kterého by mohl sledovat přístup překladatelů k původním textům. Vlastní jména jsou uváděna v do češtiny vžitém, latinizovaném znění. Tetragram je překládán tradičním výrazem Hospodin.

Vydání Bible 21 se setkala na biblický překlad s neobvykle velkým zájmem ze strany médií. Zčásti to bylo způsobeno i poměrně silnou mediální kampaní. Nový překlad byl slavnostně představen v Betlémské kapli a pak se ve více než 80 městech České republiky pořádalo nepřetržité čtení celého překladu, do kterého se zapojili i známí herci.¹⁶¹ Alexandr Flek se stal veřejně známou postavou a poskytl velké množství rozhovorů pro televizi,

¹⁵⁷ Hedánek, *Několik soudobých překladů Bible do češtiny*, s. 29.

¹⁵⁸ Hedánek (nar. 1956) vystudoval na Filozofické fakultě UK lingvistiku, translatologii a fonetiku. Zde navštěvoval také kurzy biblické hebrejštiny Jaroslava Oliveria. Je členem Evangelické církve metodistické.

¹⁵⁹ *Bible: překlad 21. století*, s. XI.

¹⁶⁰ Na studijním vydání se nyní pracuje. Viz Aktuality na stránkách překladatelů *Bible 21* [online]. www.bible21.cz, [cit. 16-7-2015]. Dostupné z: <http://www.bible21.cz/category/aktuality>.

¹⁶¹ „V Betlémské kapli v Praze odstartovalo Celonárodní čtení Bible“ [online]. www.cb.cz [cit. 17-7-2015]. Dostupné z: <http://cb.cz/zbraslav/v-betlemske-kapli-v-praze-odstartovalo-celonarodni-cteni-bible>.

rozhlas i tištěná celostátní periodika. Překlady se za necelý měsíc prodalo přes 50 tisíc výtisků.¹⁶²

K novému překladu zaujaly rozporuplný postoj křesťanské církve. Římskokatolická církev vyjádřila své stanovisko v prohlášení České biskupské konference (ČBK).¹⁶³ Přestože v závěru uvádí, že každý biblický překlad je hoden pozornosti a studiu, celkově se k *Bibli 21* staví spíše negativně. Autorům vytýkají přílišné odpoutání se od zavedené liturgické terminologie a překlad podle ČBK navíc obsahuje mnoho nepřesností. *Bible 21* také není vhodná pro katolíky, protože neobsahuje deuterokanonické spisy, které jsou pro katolickou církev závazné.¹⁶⁴ Za překladatele se k stanovisku ČBK vyjádřil Jiří Hedánek.¹⁶⁵ Zajímavá je zejména jeho reakce na to, že se autoři *Bible 21* příliš odpoutali od liturgické terminologie. Píše:

Liturgie je symbolická činnost, která ze své podstaty vyžaduje společné předporozumění (sic!) celebrující komunity. Vyjadřování, které celebrující komunita rozpoznává jako typické pro vlastní liturgii, bývá však cizí lidem mimo komunitu, ba obtížně pro ně srozumitelné. V překladu by takové výrazy nebo tvary mohly působit rušivě až nesrozumitelně. To by bylo v zásadním rozporu s cílem překladu. S nevelkou nadsázkou lze snahu překladatelů vyjádřit slovy „vynést Bibli z kostelů na ulici.“¹⁶⁶

Dnes, tedy šest let od prvního vydání *Bible 21*, se zdá být tento překlad již vcelku etablovaný mezi českými čtenáři. Čím dál tím více se také objevují citace z tohoto překladu, a to i v odborných publikacích.¹⁶⁷

1.9 Jeruzalémská bible

Iniciátorem překladu Jeruzalémské bible do češtiny byl dominikán Dominik Duka, budoucí arcibiskup a primas český. Se svou myšlenkou oslovil na konci sedmdesátých let syna básníka Františka Halase, historika a romanistu Františka X. Halase. Ten na překladu začal pracovat se svou ženou Dagmar v červenci roku 1980.¹⁶⁸

František X. Halas píše, že „i kdyby nemělo jít o víc než informaci, stálo by za to seznámit českého čtenáře se špičkovým dílem současné biblické vědy.“¹⁶⁹ Hlavním

¹⁶² „Vydání bible pro „mladší“ se stalo bestsellerem“ [online]. www.art.ihned.cz [cit. 17-7-2015]. Dostupné z: <http://art.ihned.cz/knihy/c1-39023610-vydani-bible-pro-mladsi-se-stalo-bestsellerem>.

¹⁶³ „Stanovisko ČBK k překladu Bible pro 21. století“ [online]. www.christnet.cz [cit. 17-7-2015]. Dostupné z: http://www.christnet.cz/clanky/4174/stanovisko_cbk_k_prekladu_bible_pro_21_stoleti.url.

¹⁶⁴ Deuterokanonické spisy vyšly roku 2015 samostatně a nyní se připravuje jednosvazkové vydání kompletního širšího biblického kánonu.

¹⁶⁵ Hedánek, Jiří, „Stanovisko ke stanovisku České biblické konference k překladu ‚Bible, překlad 21. století““ [online]. www.krestandnes.cz [cit. 17-7-2015]. Dostupné z: <http://www.krestandnes.cz/article/jiri-hedanek-stanovisko-ke-stanovisku-ceske-biskupske-konference-k-prekladu-bible-preklad-21-stoleti/14575.htm>.

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ např. Sládek, *Raši (1040-1105)*.

¹⁶⁸ „František X. Halas. Interview ČT24“ [online]. www.ceskatelevize.cz [cit. 20-7-2015]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10095426857-interview-ct24/209411058041228>.

¹⁶⁹ Halas, *Co je Jeruzalémská bible*, s. 30.

důvodem pro vznik nového překladu bible do češtiny byla však špatná přístupnost bible v češtině. Podle Halase se Bible „u nás dnes podobá královně v hadrech.“ Český čtenář se musel potýkat s řadou překážek, pokud se chtěl seznámit s biblickým textem.

Tyto překážky jsou různého druhu. Mohli bychom zde hovořit o tom, že polemika ze strany nepřátel víry, ateistická propaganda, která mimo jiné používá právě ne-li přímo zlovolné, tedy zastaralé a překonané interpretace sdělení biblických textů (a podkládá ji věřícím), musí obracet pozornost věřících na otázky pojetí a výkladu Písma, jež je třeba podat tak, aby byl věřící s to čelit – vnitřně a popřípadě i navenek – námitkám odpůrců víry. [...] Ale problémy jsou i jiné, palčivější. Zastavme se u toho nejpodstatnějšího, u jazykového charakteru českých překladů Písma, jež má čtenář k dispozici...¹⁷⁰

František X. Halas narážel na skutečnost, že tehdy chronologicky poslední překlad celé bible do češtiny, vypracovaný Janem Hejčlem, byl v 70. letech již silně jazykově zastaralý.¹⁷¹

Překlad Jeruzalémské bible je pořízen z francouzštiny podle druhého vydání francouzské *La Bible de Jérusalem*, kterou vydala roku 1973 Jeruzalémská biblická škola.¹⁷² Ta byla založena roku 1890 v Jeruzalémě Jean-Marie Lagrangem¹⁷³ z iniciativy francouzských dominikánů. Jeruzalémská biblická škola staví na vlastním jazykově-kritickém výzkumu biblických textů a jimi rekonstruovaný text je tak odlišný od standardních vydání hebrejského textu, se kterým pracovali autoři předchozích českých překladů.

I přesto se původně uvažovalo nad tím, že by se z francouzské Jeruzalémské bible převzal pouze kritický aparát a úvodové komentáře (takto postupovali například autoři italské verze *Jeruzalémské bible*). Nejpravděpodobnější variantou se zdálo být použití paralelně vznikajícího *Českého ekumenického překladu*. Překladatelé však narazili na několik problémů. Díky již zmíněnému rozdílu mezi výchozími texty hebrejského originálu by býval musel být biblický text uměle harmonizován s kritickým aparátem, a to často na úkor kvality výsledné práce:

Přidružením poznámek z Jeruzalémské bible k jinému typu biblického textu by vznikl hybridní útvar plný protimluvů, i kdyby redakční práce na podobném byla sebedůmyslnější a dala se kterýmkoli z možných směrů (mohla by přizpůsobovat buď text českého ekumenického překladu, nebo poznámky z francouzského díla, případně obojí, ale nevidíme v žádném případě možnost uspokojivého výsledku).¹⁷⁴

Dalším problémem užití *ČEP* pro účel české verze *Jeruzalémské bible* bylo to, že i „přes svůj název a navzdory upřímné snaze svých autorů a vydavatelů,“ nese na sobě příliš mnoho

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 30–31.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 31. Halas nevnímá překlad Heger–Col (viz 1.3) jako jednotný překlad celé *Bible*.

¹⁷² *Jeruzalémská Bible*, s. 11.

¹⁷³ Ke vzniku Jeruzalémské biblické školy a postavě jejího zakladatele viz Petráček, *Marie-Joseph Lagrange*.

¹⁷⁴ Halas, *Co je Jeruzalémská bible*, s. 33.

stop „protestantského pojetí Bible.“¹⁷⁵ Pro F. X. Halase byla také důležitá stylistická kvalita českého překladu a právě ČEPu Halas mnoho stylistických vad vytýkal.¹⁷⁶ Naopak za kvalitní považoval překlad Josefa Hegera.¹⁷⁷

Podle Františka X. Halase je navíc u *Jeruzalémské bible* primární právě text překladu a nikoliv komentáře,¹⁷⁸ protože „jeruzalémská škola [...] předložila veřejnosti rekonstrukci Písma, v němž nejsou výsledky nových studií odsunuty do poznámek, ale zapracovány rovnou do textu.“¹⁷⁹

Překladaelé se proto rozhodli přeložit kompletní znění *Jeruzalémské bible* z francouzského originálu, se stálým zřetelem k hebrejským, aramejským a řeckým originálům. Stejně tak postupovali například autoři anglické verze *Jeruzalémské bible*. Jiří Hedánek popisuje průběh práce na překladu takto:

Postupuje se tak, že manželé Halasovi nejprve přeloží francouzský podklad podle 2. vyd. JB. Ten je kontrolován proti řadě dostupných českých i jinojazyčných. Narazí-li se na problémy, řešení se hledá v 1. vyd. JB. Pokud je vyřešit nelze, označí se taková místa jako dubia a postoupí se specialistům ke kontrole oproti hebrejskému či řeckému znění originálu.¹⁸⁰

Vzhledem ke své jazykové vybavenosti mohl sám František X. Halas srovnávat novozákonní texty s řeckým originálem. Texty Starého zákona byly kontrolovány skupinou pěti odborníků, mezi kterými měl nejdůležitější slovo Dominik Duka.¹⁸¹ Během práce na překladu se museli překladaelé potýkat s mnoha komplikacemi.

V letech 1978–88, kdy vznikal prakticky celý překlad SZ, bylo nutno pracovat konspirativně. F. X. Halas připravil text pro spolupracovníky a systémem barevných značek upozorňoval na nejasná místa, varianty a nekonkordantnosti. Texty byly distribuovány kurýrem. Čtyřikrát ročně se scházel pouze užší překladaelský tým pěti lidí. Když byl zatčen Dominik Duka, část materiálů byla zabavena a obvinění byli i někteří další lidé. Nicméně tým se r. 1983 podařilo zreorganizovat a pokračovat v práci. Další komplikace nastaly po listopadu 1989, kdy dva z týmu, manželé Halasovi, odešli do Vatikánu, kde F. X. Halas pak pracoval 10 let jako velvyslanec.¹⁸²

Problematická byla opět transkripce jmen do češtiny. Překladaelé volili stejnou metodu, jako autoři ČEP a známá jména přepisují ve vžitě podobě, i když na počátku postupovali nejednotně. V pracovním sešitovém vydání transkripce jmen záměrně kolísá, protože se

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 31.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 33.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 35.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 27.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 26.

¹⁸⁰ Hedánek, *Několik soudobých překladů Bible do češtiny*, s. 26.

¹⁸¹ František X. Halas. Interview ČT24 [online]. www.ceskatelevize.cz [cit. 20-7-2015]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10095426857-interview-ct24/209411058041228>

¹⁸² Hedánek, *Několik soudobých překladů Bible do češtiny*, s. 27.

očekávalo, že to vyvolá plodnou diskuzi. Bohužel se tak nestalo.¹⁸³ Tetragram je přepisován jako Jahve.

Ve zmíněném sešitovém vydání vyšel kompletní překlad *Jeruzalémské bible* mezi lety 1992 až 2008, celkem v sedmnácti svazcích. Roku 2009 byla vydána *Jeruzalémská bible* v jediném svazku, obsahujícím celý kánon biblických knih Římskokatolické církve.¹⁸⁴

Jednotlivým knihám, popřípadě skupinám knih, předchází poměrně stručné úvody. Poznámkový aparát Jeruzalémské bible nejčastěji zmiňuje různočtení a odkazy, ale také výklady biblického textu.

1.10 Překlad *Křesťanské misijní společnosti* a *Český studijní překlad*

Iniciátorem překladu a vedoucí překladatelského týmu *Českého studijního překladu* (ČSP) je Antonín Zelina. Vystudoval Matematicko-fyzikální fakultu UK. V sedmdesátých letech uvěřil pod vlivem evangelikálních hnutí v Boha. Dnes je členem církve Křesťanská společnost.¹⁸⁵ V rozhovoru z roku 2005 uvádí, že krátce po svém obrácení si pod vlivem setkání s lidmi z různých zemí uvědomil, jak velký vliv mají rozdílné překlady na charakter víry jednotlivých křesťanů. Dále řekl:

Došel jsem k přesvědčení, že duchovní stav národa je do značné míry determinován překlady Písma, které má k dispozici, a současně jsem začal pociťovat velice intenzivní potřebu nového překladu Písma studijního typu.¹⁸⁶

Na překladu ovšem začal pracovat až roku 1992.¹⁸⁷ Původně byl projekt nazván *Překlad Křesťanské misijní společnosti* (KMS). Křesťanská misijní společnost sdružuje přibližně šedesát evangelikálních církví a jejím cílem je být jakousi platformou pro kooperaci mezi jednotlivými denominacemi.¹⁸⁸ Prvním plodem Zelinova úsilí byl překlad Nového zákona, na kterém pracoval s Pavlem Jartymem, a který byl vydán roku 1994.¹⁸⁹ Poté začal překládat knihy hebrejského kánonu. Díky svému vzdělání (matematika) mohl Zelina vyvinout speciální software (s názvem BTr), který práci na překladu usnadňoval. Společně s ním na překladu Starého zákona pracovali také Michal Krchňák, Karel Dříza, Dan Drápal a Jiří

¹⁸³ Tamtéž, s. 26.

¹⁸⁴ *Jeruzalémská Bible*.

¹⁸⁵ Počátky tohoto hnutí spadají do sedmdesátých let 20. století a jsou spojeny s vikářem českobratrské církve Danem Drápalem (nar. 1949, jeden z překladatelů ČSP). Církev Křesťanská společnost je registrována od roku 2002 ministerstvem kultury a sdružuje 22 sborů v České republice. Jednotlivé sbory se od sebe liší, ale všechny spadají do širšího proudu charizmatických křesťanských hnutí. (Vojtíšek, *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*, s. 104-105.)

¹⁸⁶ „Rozhovor s Antonínem Zelinou, zakladatelem překladatelské skupiny ČSP“ [online]. www.biblecsp.cz [cit. 21-7-2015]. Dostupné z: http://www.biblecsp.cz/aktuality/clanky.html#rozhovor_zelina.

¹⁸⁷ Počáteční rok vyplývá z faktu, že na překladu, který byl dokončen roku 2009, pracoval 17 let. Viz Dittrich, Tomáš, „Sytit se Písmem neznamená ho intelektuálně sešrotovat: rozhovor s Antonínem Zelinou pro časopis *Život víry* 5/2009“ [online]. www.biblecsp.cz [cit. 21-7-2015]. Dostupné z: http://www.biblecsp.cz/aktuality/clanky.html#rozhovor_zelina

¹⁸⁸ *Co je KMS* [online]. www.kmspraha.cz [cit. 21-7-2015]. Dostupné z: <http://www.kmspraha.cz/co-je-kms>; Hedánek, *Několik soudobých překladů Bible do češtiny*, s. 37.

¹⁸⁹ *Nová smlouva: nový překlad Bible*.

Hedánek¹⁹⁰. Překladatelé vycházeli ze 4. a 5. vydání *BHS*, ale přihlíželi také ke kumránským rukopisům.¹⁹¹

Mezi lety 2004 až 2006 vydali překladatelé čtyři ukázky z připravovaného překladu. Jedná se o samostatně vydané biblické knihy *Příslaví*,¹⁹² *Daniel*,¹⁹³ *Jeremiáš*¹⁹⁴ a v jediném svazku pak *Jozue*, *Soudců* a *Rút*.¹⁹⁵ Kompletní překlad užšího kánonu křesťanské *Bible* byl vydán, již pod názvem *Český studijní překlad*, v roce 2009.¹⁹⁶ Roku 2010 pak vyšlo kapesní vydání neobsahující poznámky pod čarou.¹⁹⁷

Snahou překladatelů bylo co nejvíce přiblížit doslovné znění originálů biblických textů čtenáři, který už je do určité míry obeznámen s *Bibli*, ale neovládá biblické jazyky.¹⁹⁸ Toho je dosaženo co nejvyšší mírou konkordantnosti a zachování specifik výchozích jazyků.¹⁹⁹ Jiří Hedánek dále uvádí:

Studijním překladem se míní takový, který vedle [...] konkordantnosti [obsahuje] rozsáhlejší pomocný aparát, než bývá zvykem u *Bible* pro liturgické nebo běžné čtení. Součinností takového aparátu a charakteristiky textu by měla být snazší možnost přiblížit se znění originálu, byť za cenu horší „stravitelnosti“. Studijní překlad neaspiruje na liturgické užívání ani na běžné pročitání.²⁰⁰

Český překlad se ovšem zároveň „nesmí prohřešovat proti českému jazyku“,²⁰¹ takže pasáže, kde nebylo možné použít doslovného překladu, jsou v češtině parafrázovány a v poznámce pod čarou je uveden překlad doslovný. Pomocný aparát je u *ČSP* skutečně rozsáhlý a obsahuje informace trojího typu. Vyjma klasických křížových odkazů obsahuje také textové a výkladové poznámky. Textové poznámky obsahují různě odlišné a výše zmíněné doslovné překlady. Výkladové poznámky objasňují hůře pochopitelná místa v textu, popřípadě některé zvláštnosti obsahového rázu. Autoři překladu se snažili do překladu ani do poznámek nevkládat teologii.²⁰² Specifikem *ČSP* jsou číselné indexy u slov. Ty odkazují ke gramatickým nebo lexikálním jevům originálu, které nemohly být do češtiny převedeny. Ve verši Gn 3,16: „Ženě řekl: ¹⁶Velice rozmnožím tvé strádání a tvou úzkost, v ¹bolestech budeš rodit ⁵⁴děti; budeš ⁷dychtit po svém muži, ale on bude nad tebou vládnout,“ je číslem

¹⁹⁰ Jiří Hedánek se podílel také na překladu *Bible 21* (1.8).

¹⁹¹ Hedánek, *Několik soudobých překladů Bible do češtiny*, s. 37.

¹⁹² *Kniha Příslaví: nový překlad Staré smlouvy* (přel. M. Krchňák).

¹⁹³ *Jeremiáš: nový překlad Staré smlouvy* (přel. M. Krchňák).

¹⁹⁴ *Daniel: nový překlad Staré smlouvy* (přel. J. Hedánek).

¹⁹⁵ *Jozue; Soudců; Rút: nový překlad Staré smlouvy* (přel. K. Dřízal).

¹⁹⁶ *Bible: český studijní překlad*, 2009.

¹⁹⁷ *Bible: český studijní překlad*, 2010.

¹⁹⁸ Bartoň, „Český starozákonní překlad po roce 1900“, s. 152.

¹⁹⁹ *Bible: český studijní překlad*, s. 7–8.

²⁰⁰ Hedánek, *Několik soudobých překladů Bible do češtiny*, s. 36

²⁰¹ „Zásady a metoda překladu“ [online], www.biblecsp.cz [cit. 21-7-2015]. Dostupné z: <http://www.biblecsp.cz/>

²⁰² Dittrich, Tomáš, „Sytit se Písmem neznamená ho intelektuálně sešrotovat: rozhovor s Antonínem Zelinou pro časopis *Život víry* 5/2009“ [online]. www.biblecsp.cz [cit. 21-7-2015]. Dostupné z: http://www.biblecsp.cz/aktuality/clanky.html#rozhovor_zelina

16 v horním indexu značen infinitiv absolutní (*harbā*), č. 1 jednotné číslo (*‘ešev*), č. 54 tvar slova *ben* (*bānīm*) a č. 7 podstatné jméno (*‘šukātēch*). Za samotný překlad jsou přidány vysvětlivky, výčet oddílů biblických knih, popis biblických platidel, chronologický přehled událostí a krátké pojednání o specifikách hebrejštiny.

Přestože pro překladatele nebyla čtivost výsledného českého textu primárním cílem (jako tomu bylo např. u *Bible 21*), ČSP v tomto ohledu za ostatními českými překlady nijak nezaostává.

2. Dílčí překlady

2.1 Překlady větší části kánonu hebrejské *Bible*

2.1.1 *Pět svátečních svitků*

Stanislav Segert (1921–2005)²⁰³ byl věhlasným odborníkem na severozápadní semitské jazyky. V roce 1943 byl ordinován českobratrským farářem a do roku 1947 působil jako vikář v pražských Nuslích. Po druhé světové válce studoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a na Husově československé evangelické fakultě bohoslovecké. Byl dlouholetým pracovníkem Orientálního ústavu. Jako hostující profesor působil na univerzitě v Chicagu a na UCLA, kde mu byla po jeho emigraci z tehdejší ČSSR roku 1971 nabídnuta řádná profesura.

Segert přeložil šest biblických knih. Na překladu čtyř z nich se podíleli významní čeští básníci. Překlad vznikl tak, že Segert vytvořil doslovný překlad (tzv. podstročník), který pak některý z básníků přebásnil do češtiny. Segert zastával názor, že „[j]e-li [...] originál slovesně krásný, má být krásný též překlad. Nedostatek krásy překladu není jen vadou formální, je to nedostatek vůči původnímu znění.“²⁰⁴ Právě věrnost originálu je pro Segerta hlavním cílem překladu.

Překlady jsou pořízeny podle Kittelovy edice Leningradského kodexu. Každému z překladů obsažených v *Pěti svátečních svitcích* předchází podrobný úvod. Stanislav Segert v nich popisuje vznik jednotlivých knih a jejich význam. Za překlady jsou pak zařazeny poznámky, které obsahují Segertovy výklady a komentáře, ale také zaznamenávají místa v překladu, kde bylo nutné se odchýlit od masoretského textu. V poznámkách se užívají hebrejská jména v tradiční české latinizované podobě, zatímco v překladech samotných jsou přepisována podle masoretského textu. K pěti knihám z hebrejského kánonu jsou přidány v podobě dodatků překlady z jiných literatur (akkadské, sumerské, řecké, arabské) a doplňující studie, které se vztahují k hebrejským textům. Jejich zařazení značí literárně-historicko-komparativní přístup vydavatelů.

Jako první je v *Pěti svátečních svitcích* zařazen překlad *Písň písni*. Stanislav Segert byl roku 1953 požádán Státním nakladatelstvím krásné literatury, zda by tento text nepřeložil, poté, co napsal zamítavý posudek na vydání překladu jiného.²⁰⁵ Sám si ale na tak jazykově náročný úkol netroufal a požádal proto, aby se případného překladu zúčastnil

²⁰³ K biografii a bibliografii S. Segerta viz Štrbáňová – Kostlán (eds.), *Sto českých vědců v exilu*, s. 472–475.

²⁰⁴ Segert (ed.), *Pět svátečních svitků*, s. 290.

²⁰⁵ Segert, „Radostné překládání Píseň písni“, s. 126. Jméno autora zamítnutého překladu Segert neuvádí.

i básník. Oslovil poté Jaroslava Seiferta (1901–1986), který s jeho návrhem souhlasil. Segert později vzpomínal, že se Seifertem prošli celý text *Písně*, „slovo za slovem“, šestkrát.²⁰⁶ Práce byla dokončena za několik měsíců roku 1954, ale protože Státní nakladatelství krásné literatury nevydávalo knihy tak malého rozsahu,²⁰⁷ vyšel překlad nejprve v bibliofilské edici u Jaroslava Picky roku 1955.²⁰⁸ Teprve spolu s překlady dalších biblických knih, tvořících soubor *Pět svátečních svitků*, bylo možné vydat *Píseň písní* ve větším nákladu. Segertův a Seifertův překlad byl později vydán několikrát znovu samostatně.²⁰⁹ Není bez zajímavosti, že když se Bohuslav Martinů rozhodl napsat hudbu k *Písní písní*, pracoval právě s tímto překladem (bohužel ale nestihl své dílo před smrtí dokončit).²¹⁰

Překlad knih *Rút* a *Ester* vypracoval samotný Stanislav Segert. I přesto, „že sotva lze v nich předpokládat nějaké původní poetické jádro“,²¹¹ zvolil Segert převod formou veršované prózy. Zdůvodňuje to tím, že i knihy *Rút* a *Ester* byly určeny pro bohoslužbu a hlasité předčítání, a jsou tomuto účelu také uzpůsobeny.²¹² Na překladu *Žalozpěvů (Pláč Jeremiášův)* spolupracoval se Stanislavem Segertem básník Vilém Závada (1905–1982). Společně přeložili také *Knihu Jobovu* (2.5.3), která ovšem není součástí *Pět svátečních svitků*. *Kohelet* přeložil Stanislav Segert se svou kolegyní z Orientálního ústavu Věrou Kubíčkovou (1918–2009), která se věnovala mimo jiné překladům perské poezie.

Překlady Stanislava Segerta jsou ceněny především pro své vysoké estetické kvality, kterým zároveň není podřízena otrocká věrnost hebrejským originálům, a odbornost zpracování. Milan Balabán píše o překladu *Písně písní*, že: „[...] spolupráce básníka a orientalisty, jemného znalce českého jazyka, který ne náhodou obdržel Nobelovu cenu, a hebraisty světové proslulosti, přinesla chutné plody.“²¹³ Viktor Fischl dokonce v doslovu ke svému vlastnímu překladu *Písně písní* uvádí:

[Já] jsem neměl tušení o překladu *Písně písní*, který vykouznil Jaroslav Seifert [...]. [...] Byl jsem tehdy už daleko se svým vlastním překladem, jemuž jsem věnoval mnoho práce i času, ale myslím, že kdybych byl věděl o Seifertově překladu jen o půl roku dřív, byl bych se asi vzdal myšlenky svůj překlad dokončit. Seifertův překlad je totiž vynikající a od překladu kralického jistě daleko nejkrásnější. [...] Jediné, co mu [Seifertovi] k plnému vítězství v tom potýkání scházelo, byla znalost hebrejštiny.²¹⁴

2.1.2 Biblické překlady V. Fischla

Spisovatel, novinář a překladatel Viktor Fischl (1912–2006)²¹⁵ se narodil v Hradci Králové. Rok po svých studiích (právo a sociologie), které zakončil roku 1938, emigroval do Velké

²⁰⁶ Tamtéž, s. 128.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 129.

²⁰⁸ *Píseň písní, nejkrásnější z písní Šelómových* (přel. S. Segert – J. Seifert), 1955.

²⁰⁹ Nejnověji: *Píseň písní: nejkrásnější z písní Šelómových* (přel. S. Segert – J. Seifert), 2013.

²¹⁰ Segert, „Radostné překládání *Píseň písní*“, s. 130.

²¹¹ Segert (ed.), *Pět svátečních svitků*, s. 291.

²¹² Tamtéž.

²¹³ Balabán (ed.), *Píseň písní v českých překladech 15. – 21. století*, s. 25.

²¹⁴ *Píseň písní zvaná Šalamounova* (přel. V. Fischl), „O překládání *Písně písní*“ (nestránkováno).

²¹⁵ *Slovník české literatury po roce 1945*. heslo: Viktor Fischl. www.slovníkceskeliteratury.cz, [cit. 20-5-2015]. Dostupné online z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1222>.

Británie, kde strávil válečná léta. Pracoval zde na ministerstvu zahraničních věcí a úzce spolupracoval s Janem Masarykem.²¹⁶ Po válce zůstal v Londýně, do Československa se vrátil až roku 1947. Krátce žil v Praze a roku 1949 emigroval do Izraele, kde přijal hebrejské jméno Avigdor Dagan. Od roku 1955 působil jako velvyslanec Státu Izrael v Japonsku, Barmě, Polsku, Jugoslávii, Norsku a Rakousku. Zemřel roku 2006 v Jeruzalémě.

Fischl je autorem několika sbírek básní a mnoha povídek a novel, z nichž se největšího ohlasu dočkali *Dvorní šašci*.²¹⁷ Pracoval také na překladech a zejména v posledních letech svého života pak na překladech biblických.²¹⁸

V českém překladu byla vydána roku 1998 *Kniha žalmů*²¹⁹ a o rok později *Píseň Písní*.²²⁰ V roce 2002 pak v nakladatelství Garamond vyšly pod názvem *Poezie Starého zákona* oba již zmíněné překlady spolu s poprvé vydanými překlady knih *Job*, *Příslaví*, *Kazatel* a *Nárku Jeremiášova (Pláč)*.²²¹ Fischlův překlad *Žalmů* byl znovu vydán roku 2013 doplněný o výběr z Rašiho komentářů.²²²

V případě prvních vydání *Písně písní* a *Knihy žalmů* se jedná o bilingvní hebrejsko-české vydání. Stejně tak tomu je v případě *Žalmů* s Rašiho komentáři. Sbírkou *Poezie Starého zákona* neobsahuje paralelní hebrejské texty. Viktor Fischl se soustředí spíše na literární kvality hebrejských originálů. Jeho překlady tak nejsou doplněny žádnými poznámkami ani kritickým aparátem.

Fischlův překlad *Písně písní* zařadil Milan Balabán do svého výboru *Píseň písní v českých překladech 15.–21. století* a připojil k ní také stručný rozbor.²²³ Nutno podotknout, že v něm v podstatě opakuje vlastní Fischlova slova z doslovu samostatného vydání *Písně písní*,²²⁴ totiž že vytvořil svůj překlad jako jakýsi protiklad suchopárného překladů v *ČEP* a že z dosavadních českých překladů *Písně písní* mu je nejbližší Seifertovo přebásnění na základě Segertova podstročnicku.

2.2 Rabínské překlady Pentateuchu

2.2.1 Překlad Pentateuchu rabínů G. Sichera a I. Hirsche

Na návrhu pořídit první židovský překlad hebrejské *Bible* do češtiny se usnesla Nejvyšší Rada svazů židovských obcí náboženských v Čechách, na Moravě a ve Slezsku dne 22. ledna 1928. Jeho provedením byl pověřen Svaz pražských náboženských obcí židovských.²²⁵ Prozatím bylo rozhodnuto přeložit a vydat pouze Pentateuch.²²⁶ Překlad samotný byl pořízen

²¹⁶ Viz Fischl, *Hovory s Janem Masarykem*.

²¹⁷ Poslední vydání v češtině: Fischl, *Dvorní šašci*.

²¹⁸ *Slovník české literatury po roce 1945*. heslo: Viktor Fischl. www.slovníkceskeliteratury.cz, [cit. 20-5-2015]. Dostupné online z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1222>.

²¹⁹ *Kniha žalmů* (přel. V. Fischl).

²²⁰ *Píseň písní zvaná Šalamounova* (přel. V. Fischl).

²²¹ *Poezie Starého zákona* (přel. V. Fischl).

²²² *Kniha žalmů s Rašiho výkladem* (přel. V. Fischl).

²²³ Balabán (ed.), *Píseň písní v českých překladech 15. – 21. století*, s. 24.

²²⁴ *Píseň písní zvaná Šalamounova* (přel. V. Fischl), „O překládání *Písně písní*“ (nestránkováno).

²²⁵ *Pět knih Mojžíšových* (přel. G. Sicher – I. Hirsch), kniha 1, předmluva vydavatelů (nestránkováno).

²²⁶ *Řeči Mojžíšovy* (přel. G. Sicher), s. 20.

r. Gustavem Sicherem a r. Isidorem Hirschem za odborné spolupráce magistrátního rady Augustina Steina.

Gustav Sicher (1880–1960) se narodil roku 1880 v Klatovech.²²⁷ Zde absolvoval židovskou školu a gymnázium. Roku 1898 začal studovat rabínský seminář ve Vídni a dva roky na to také paralelně ve Vídni a v Praze filozofii u profesora T. G. Masaryka. R. Sicher celý život inklinoval k česky orientovaným židovským kruhům. Byl aktivním členem Židovské strany a zároveň se angažoval v různých sionistických organizacích. Po studiích se stal rabínem v Náchodě. Za první světové války musel narukovat coby polní rabín a v roce 1928 přesídlil z Náchoda do Prahy na Královské Vinohrady, kde vykonával funkci rabína až do roku 1938. Daniel Polakovič uvádí:

Podle judaisty a rabína Otto Munelese (1894 Praha – 1967 Praha) G. Sichera „všeobecná úcta a vážnost, jíž se těšil u všech složek židovského obyvatelstva, předurčila k tomu, aby se stal smířčím soudcem“ mezi zastánci ortodoxního a reformního judaismu.²²⁸

Po Mnichovských událostech se rozhodl pro emigraci a válečná léta strávil v Palestině. Dne 29. června 1947 byl jmenován vrchním a pražským rabínem. V této funkci setrval až do své smrti roku 1960.

Isidor Hirsch (1864–1940) se narodil v Budapešti roku 1864.²²⁹ V Berlíně a Praze studoval semitské jazyky a od roku 1925 vyučoval novohebrejštinu a literaturu na Karlově univerzitě. Dlouhá léta působil jako rabín v Praze-Karlíně. Pracoval také jako archivář Společnosti pro dějiny židů v ČSR. V roce 1931 přeložil Masarykovy *Ideály humanitní* do moderní hebrejštiny.²³⁰ Isidor Hirsch zemřel roku 1940 v Praze.

Augustina Steina (1854–1937) označuje Daniel Polakovič za „doyena české židovské společnosti [...] a prvního česky cítícího předsed[u] pražské židovské obce“²³¹. Mimo jiné založil společně s Hugo Liebenem roku 1906 pražský židovský muzejní spolek, a bezprostředně se tak přičinil o vznik Židovského muzea v Praze.²³² Překládal také hebrejské modlitby do češtiny.²³³

První svazek rabínského překladu Pentateuchu vyšel roku 1932. V předmluvě vydavatelů se uvádí, že jim

[...] tanul na mysli překlad, oduševnělý tímtež duchem, jímž a v němž toto veledílo bylo vytvořeno, zachovávající do nejzazší možnosti kouzlo a svéráz biblické hebrejštiny, její vznešenou a lapidární dikci, jež jako by balvan zhruba otesaný vedle druhého kladla, až tu stojí mohutná stavba, překlad, do něhož nebylo nic vkládáno,

²²⁷ K životu r. G. Sichera viz stručnou biografii D. Polakoviče in Peterová, *Rabín Gustav Sicher*.

²²⁸ Peterová, *Rabín Gustav Sicher*, s. 13 (citováno : *Věstník židovských obcí* 34/1950).

²²⁹ viz Hirsch, *Maimonides, osobnosť a dielo*, s. 49.

²³⁰ Masaryk, *Ideály humanitní*.

²³¹ Peterová, *Rabín Gustav Sicher*, s. 14.

²³² Veselská, *Archa Paměti*, s. 15.

²³³ Sbírnka modliteb *Tehilath El* se Steinovým překladem vyšla roku 1899 v Praze.

co by tendencí a smyslem bylo cizího originálu a konečně překlad, jenž by, zachovávaje tuto věrnost, byl sepsán ryzí a člověku dnešní češtinou.²³⁴

Důvodů pořízení nového překladu bylo více. Jedním je i „duševní odcizení židovstva české jazykové oblasti své veliké židovské kultuře“,²³⁵ ale jak vzápětí autor předmluvy dodává:

[...] překlad není určen jen pro židy, dospělé i děti; je stejně určen pro veškerou českou veřejnost, jež postrádá překladu, stojícího na výši biblické vědy. netendenčního a každému srozumitelného.²³⁶

Další motivaci nastiňuje Gustav Sicher v předmluvě k vydání pátého svazku roku 1950, tedy dvacet dva let po usnesení o vzniku překladu:

Protože je tora nejdražším náboženským pokladem židovské náboženské společnosti, považovalo židovské obyvatelstvo v českých zemích po vzniku republiky překlad tory do češtiny za nejvhodnější dar, jímž chtělo vzdáti hold Československé republice.²³⁷

První čtyři knihy Mojžíšovy vyšly po jednotlivých dílech nákladem Svazu pražských židovských obcí respektive Nejvyšší rady svazů náboženských obcí židovských v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Vycházely popořadě v letech 1932, 1935, 1938 a 1939. Vždy se jedná o bilingvní tisk hebrejského originálu a paralelního českého překladu.

Překlad samotný je téměř doslovný, často přes únosnou mez kopírující hebrejský slovosled.²³⁸ Sicher s Hirschem soustavně překládají *waw* konsekutivní jako by se zároveň jednalo o *waw* kopulativní. Stejně postupovali i králíčtí a později i překladatelé ČEP. Často se tak stávají uvozovací spojky (*a*, *i*) příznakem stylu *českého* biblického jazyka. Přesto na některých místech přišli překladatelé s originálním řešením. Obzvláště tam, kde je původní text zvukomalebný, snaží se mu překlad přiblížit. Druhý verš knihy *Genesis* překládají: „A země byla houšť a poušť – a tma [*byla*] nad propastí, a duch Boží vznášel se nad vodami.“²³⁹ Enigmatické hebrejské sousloví *tōhū wā-vōhū*, které se již od dob kralických překládá tradičně jako *nesličná a pustá*, popřípadě *pustá a prázdná*, se v rabínském překladu (*houšť a poušť*) více blíží souzvuku hebrejských slov, přestože významově je problematičtější. Vlastní jména jsou ponechána ve své hebrejské podobě²⁴⁰ a tetragram je překládán tradičním výrazem Hospodin. Všechna slova, která neobsahuje hebrejský originál, jsou v překladu značena kurzívou a navíc hranatými závorkami. I vzhledem ke své úpravě

²³⁴ *Pět knih Mojžíšových* (přel. G. Sicher – I. Hirsch), kniha 1, předmluva vydavatelů (nestránkováno).

²³⁵ Tamtéž.

²³⁶ Tamtéž.

²³⁷ *Řeči Mojžíšovy* (přel. G. Sicher), s. 19.

²³⁸ viz např. Gn 7,4: „Neboť po dnech ještě sedmi sešla déšť na zemi čtyřicet dnů a čtyřicet nocí a vyhladím všecku bytost, kterou jsem učinil, s povrchu země.“

²³⁹ Gn 1,2.

²⁴⁰ „Snažili jsme se přiblížit českého čtenáře k jinorodému originálu.“ (*Řeči Mojžíšovy* [přel. Sicher], s. 21.)

by mohl překlad rabínů Sichera a Hirsche snadno sloužit jako pomůcka při studiu biblické hebrejštiny.

První svazek překládali G. Sicher s I. Hirschem za vzájemné spolupráce, druhý a čtvrtý svazek přeložil I. Hirsch sám. Třetí a pátý je zase výhradně dílem Gustava Sichera. Pátý svazek se od prvních čtyř poněkud liší. Vyšel pod názvem *Řeči Mojžíšovy* až po válce a únorovém převratu, roku 1950, v nakladatelství Melantrich. Gustav Sicher uvádí, že původním plánem bylo vydat poslední svazek již roku 1938 k příležitosti 20. výročí republiky, ale Mnichovská dohoda toto znemožnila.²⁴¹ *Řeči Mojžíšovy* neobsahují hebrejský originál, ale oproti předválečným svazkům jsou doplněny o vysvětlivky, které zpracoval Gustav Flusser, lektor novohebrejštiny na Orientálním ústavě v Praze.²⁴² Závěr Sicherovy předmluvy k 5. svazku vyznívá poněkud ironicky a lze v něm tušit těžce skrývané rozčarování z nových poměrů:

Vzdávám dík Bohu, že nadešel den, kdy v lidově demokratické republice a v roce církevních zákonů, které zaručují skutečnou rovnoprávnost všem vyznáním a naprostou volnost každému kultu, mohla se vzácnou ochotou příslušných úřadů být vydána tato poslední kniha tory, tento před 22 lety zamýšlený hold republice Československé.²⁴³

Překlad r. Sichera a r. Hirsche se dočkal druhého vydání roku 1985 ve Spojených státech.²⁴⁴ I přes „naprostou volnost každého kultu“ musel být do ČSSR pašován ilegálně.²⁴⁵

2.2.2 Překlad Pentateuchu r. Karolem E. Sidonem

Druhým rabínským překladem Pěti knih Mojžíšových je překlad r. Karola E. Sidona, který vydalo nakladatelství Sefer roku 2012.²⁴⁶

Karol Sidon (nar. 1942), spisovatel a dramatik, vystudoval FAMU v Praze. V roce 1978 konvertoval k judaismu a přijal jméno Efraim. Po podpisu prohlášení Charty 77 byl vystaven trvalému nátlaku ze strany Státní bezpečnosti a rozhodl se proto roku 1983 emigrovat do Západního Německa. Na univerzitě v Heidelbergu studoval judaistiku. Následně absolvoval rabínský institut Machon Ariel v Jeruzalémě. Roku 1992 byl jmenován vrchním pražským a zemským rabínem. Funkce vrchního pražského rabína se vzdal roku 2014. Na svém překladu pracoval přibližně patnáct let.²⁴⁷

²⁴¹ *Řeči Mojžíšovy* (přel. G. Sicher), s. 22.

²⁴² Gustav Flusser (1917–2000) přijal později jméno David. Působil jako profesor dějin judaismu na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě a vydal mnoho kvalitních publikací týkajících se židovství a raného křesťanství. Nejznámější Flusserovou publikací je jeho monografie o Ježíšovi. Do češtiny byla přeložena roku 2002: Flusser, *Ježíš*.

²⁴³ *Řeči Mojžíšovy*, (přel. G. Sicher), s. 23.

²⁴⁴ *Pět knih Mojžíšových* (přel. G. Sicher – Hirsch).

²⁴⁵ Peterová, *Rabín Gustav Sicher*, s. 14.

²⁴⁶ *Chamiša chumšej Tora* (přel. K. Sidon).

²⁴⁷ Jelínek, Jan, „Rabín Karol Sidon je autorem nového česko-hebrejského překladu Tóry“ [online]. www.rozhlas.cz [cit. 5-7-2015]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/zpravy/_zprava/rabin-karol-sidon-je-autorem-noveho-ceskohebrejskeho-prekladu-tory--1092426

Sidonův překlad Pentateuchu je, stejně jako překlad Sichera a Steina, vydán v paralelním hebrejsko-českém znění. Protože překládal především z praktického důvodu,²⁴⁸ připojil Sidon navíc k překladu biblického textu překlady *haftarot*²⁴⁹ a pokyny pro synagogální četbu. K Sidonově překladu jinak nejsou připojeny žádné komentáře ani vysvětlivky. Pouze slova, která neobsahuje hebrejský originál, jsou označena hranatými závorkami a v kulatých závorkách jsou uvedeny překlady některých vlastních a místních jmen.

Ta jsou v Sidonově překladu přepisována podle hebrejského znění. Této zásady se drží překladatel například i u toponym do češtiny jinak běžně převáděných, jako je Egypt (Sidon: Micrajim). Egypťané jsou pak v Sidonově překladu Micrijci. Autor to v doslovu komentuje následovně:

Mým úmyslem bylo zdůraznit, že v případě Tóry se nejedná primárně o text, který vznikl za určitých historických okolností. Svět svébytného textu Tóry není prostě redukovatelný na svět, ve kterém žijeme, ačkoliv s ním koresponduje.²⁵⁰

Dále Sidon v doslovu píše, že usiluje o co nejvyšší míru srozumitelnosti.²⁵¹ Bohužel, ne vždy se mu podařilo tento záměr naplnit. Sidonův překlad je problematický jak z hlediska věrnosti hebrejskému originálu, tak úrovní jazyka výsledného, tedy češtiny.

Především je zřejmé, že překladatel postupoval příliš mechanicky. Až na výjimky každý verš biblického textu odpovídá v překladu jedné větě, respektive jednomu souvětí. Některá souvětí jsou pak příliš dlouhá a těžce srozumitelná, jako například v překladu Nu 33,54:

A přidělte tu zemi losem do dědictví svým rodinám, početnému dáte větší dědictví a menšímu menší dědictví, a každému připadne tam, kam mu los vyjde, budete dědit po kmenech vašich otců.

Protože je překladatel málo ochotný dělit verše a zároveň se snaží co nejvíce držet hebrejského textu, dochází často k vyšinutí z větné vazby (Gn 16,14):

Proto se té studni říká Studnice Živého, jenž mne vidí, je mezi Kadeší a Bederem.

V některých případech Sidon příliš doslovně přejímá specifika hebrejského jazyka a výsledek pak zní velmi neobratně (Gn 47,8–9):

Faraon řekl Jaakovovi: „Kolik je dnů let tvého života?“ A Jaakov řekl faraonovi: „Dnů let mého přebývání je sto třicet let. Málem, a dny mého života byly zlé a nedosáhly by dnů let života mých otců za dnů jejich přebývání!“

²⁴⁸ *Chamiša chumšej Tora* (přel. K. Sidon), s. 1.

²⁴⁹ *Haftara* (pl. *haftarot*) je pasáž z knih Proroků, která se čte po předepsaném oddílu Pentateuchu (*sidra*) během sobotní bohoslužby.

²⁵⁰ *Chamiša chumšej Tora* (přel. K. Sidon), s. 1–2.

²⁵¹ Tamtéž, s. 1.

Sidon, který se zde nebezpečně blíží úrovni některých internetových překladačů, nerespektuje základní překladatelskou zásadu, podle níž je úkolem překladatele tlumočit především myšlenku originálu do cílového jazyka.²⁵² Úvodní spojení *Kama j'mē š'nēcha* je v biblické hebrejštině zcela bezpříznakové a mohlo by být přeloženo např. „Jak jsi starý“.²⁵³ V devátém verši je navíc problematický překlad výrazu (*m'at*) jako „málem“ (podle Sidona nejspíše ve významu „skoro, téměř“), který bezdůvodně posouvá smysl Jákobovy výpovědi. V hebrejském originále:

מְעַט וְרַעִים הָיוּ יְמֵי שְׁנֵי חַיַּי

Výraz (*m'at*, málo, několik, nemnoho) se zde, stejně jako následující (*ra'im*, zlé, špatné, nedobré), váže ke dnům Jákobova života. Jákob zde tedy (i podle ortodoxních židovských překladů) poukazuje na to, že dnů jeho života bylo málo a byly naplněny starostmi.²⁵⁴ Je překvapující, že Sidon, který svoji „bezohlednost“ k cílovému jazyku ospravedlňuje zakotvením v jazyce originálu s odvoláním na mimosvětový původ biblického textu, zde vlastně odhaluje svoji neznalost fungování masoretského textu i hebrejštiny samotné. Sidon je nejspíše veden k vytčení výrazu *m'at* od následujícího *ra'im* tím, že první z nich (*m'at* – sg.) není v gramatické shodě s následujícím *j'mē* (pl.). Avšak hebrejšтина používá substantivum *m'at* (pl. *m'atim*) zcela běžně jako adverbium a ke shodě pak nedochází.²⁵⁵

Toho si byli vědomi středověcí tvůrci masoretského textu, kteří konzonantní text hebrejské Bible opatřili melodicko-akcentuačními značkami (*š'amim*, sg. *š'am*). Výrazy *m'at* a *ra'im* totiž následují po silném odlučovacím akcentu (*atnāḥ*) a zahajují novou část věty. Jsou pevně spojeny konjunktivním akcentem (*munāḥ*) a společně vytknuty vůči následující části verše silným disjunktivním akcentem (*r'via*).²⁵⁶ Hirsch – Sicher překládají tento zcela neproblematický verš přirozeně: „nečetné a zlé byly dni života mého“, i když snad v závislosti na překladu bible Kralické: „nemnozí a zlí byli dnové života mého“.

Na druhou stranu lze u Sidonova překladu ocenit, že se autor necítí vázán povinností respektovat tradici překládání určitých hebrejských obrátů ustálenými obraty českými. Dominik Duka a Jan Fingerland si tak například cení Sidonova překladu šestého přikázání, kdy namísto zlidovělého „nezabiješ“, překládá Sidon „nezavraždíš“.²⁵⁷

²⁵² Levý, *Umění překladu*, s. 50–77.

²⁵³ Waltke – O'Connor, *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax*, s. 325: „How old are you?“

²⁵⁴ Např. celosvětově rozšířený překlad *The Torah with Rashi's Commentary*: „Few and bad have been the day of the years of my life.“

²⁵⁵ Srov. Neh 2,12: „*anašim m'at*“ – několik, málo mužů; Př 6,10: „*m'at šenot*“; Lv 25,52: „*we'im m'at niš'ar*“; Joz 7,3: „*ki m'at niš'ar*“.

²⁵⁶ Wickes, *A Treatise on the Accentuation of the Twenty-One So-Called Prose-Books of the Old Testament*, s. 93.

²⁵⁷ Duka, Dominik, „Překlad pěti knih Mojžíšových současným rabínem“ [online]. www.dominikduka.cz [cit. 10-7-2015]. Dostupné z: <http://www.dominikduka.cz/clanky/preklad-peti-knih-mojzisovych-soucasnym-rabinem>; Fingerland, Jan, „Přinesu vám Zákon, kterému budete rozumět“ [online]. www.kehilaprag.cz [cit. 10-7-2015]. Dostupné z: http://www.kehilaprag.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=1868%3Apinesu-vam-zakon-keremu-budete-rozumt&catid=151%3Anove-knihy&Itemid=227&lang=cs

2.3 Překlady *Písně písni*

2.3.1 *Píseň písni* v podání J. B. Čapka²⁵⁸

Jan Blahoslav Čapek (1903–1982)²⁵⁹ vystudoval češtinu a angličtinu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. V mládí psal poezii i prózu. Je také autorem mnoha literárněhistorických studií, ve kterých se soustředí na starší českou literaturu. Jako evangelíka ho zajímalo období reformace a osoba J. A. Komenského. Od roku 1945 byl profesorem české literatury na FF UK.

V roce 1931 vydal F. J. Müller bibliofilský tisk *Písně písni*, kterou J. B. Čapek převedl do veršů na základě textu kralického s použitím Bertrandova francouzského překladu.²⁶⁰ Některé pasáže překladu jsou velmi zdařilé, např. Pís 7,7–9:

Jak jsi ty krásná, jak utěšená,
ó milosti přerozkošná!
Tvá postava
hle palmě podobá se,
Tvé prsy
jsou rovny hroznům v plné kráse.
Řekl jsem: vstoupím na svou palmu,
chci Jejích vrcholů dosáhnouti,
chci Její hrozny utrhnouti.
Nechť jsou Tvé prsy jak hrozny v milostném žalmu,
a z chřípí Tvých ať vůni jablek cítím douti.²⁶¹

V Čapkově *Písni* jsou také nápadně zvýrazněny dramatické rysy *Písně písni*. Podle autorovy interpretace je obsahem *Písně* milostný vztah mezi chudým pastevcem a Šulamít, kterou se snaží svést král Šalamoun. Kromě hlavních protagonistů promlouvá v dramatu také sbor. Verše ani kapitoly nejsou značeny. K převodu je připojen doslov J. B. Čapka, ve kterém píše:

Mě nevedl k zpracování *Písně písni* zájem odborný, ale také ne pouze estetický; k svému pojetí a zpracování jsem nepřistoupil lehce a epigonsky, ale uvažoval jsem, srovnával jednotlivé biblické i nové překlady a teorie. Hlavně mi pomohl francouzský nový převod Bertrandův, ale v podstatě jsem se držel co nejvěrněji textu kralického, který po odsunutí christologické interpretace vede, soudím, k pojetí, které jsem volil.²⁶²

²⁵⁸ *Píseň písni* (přel. J. B. Čapek).

²⁵⁹ *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. Heslo: Jan Blahoslav Čapek, www.slovníkceskeliteratury.cz, [cit. 3-7-2015]. Dostupné online z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=356>.

²⁶⁰ *Píseň písni* (přel. J. B. Čapek), titulní list. Bohužel se nám nepodařilo zjistit, ke kterému překladu se Čapek odkazuje.

²⁶¹ Tamtéž, s. 37–38.

²⁶² Tamtéž, s. IV.

Dále pak rozebírá text *Písně písni* z literárněkritického hlediska.²⁶³

Čapkovy přebásnění bylo vydáno pouze v 80 výtiscích se čtyřmi ručně kolorovanými kresbami od Toyen. Vzhledem ke svému neobvyklému pojetí a svým kvalitám by si jistě zasloužilo nové vydání.

2.3.2 *Píseň písni* v podání S. K. Neumanna

Přebásnění *Písně písni* od českého básníka Stanislava K. Neumanna (1875–1947) bylo vydáno prvně v roce 1933²⁶⁴ a podruhé roku 1950.²⁶⁵ V obou případech se jedná o bibliofilské tisky. Číslo veršů ani kapitol nejsou značena. V doslovu k druhému vydání Neumann uvádí:

Tato nová verze *Písně Písni* v jazyku českém je básnickou kombinací překladu králického s odborným, udánlivě slovným překladem Rudolfa Dvořáka [...]. Přihlíženo bylo také k překladu dr. Jana Hejčla podle Vulgaty.²⁶⁶

Dále se Neumann vymezuje proti alegorickým výkladům *Písně písni*. *Velepíseň* také není oslavou instituce manželské, její obsah je naopak příkladem „volné formy snubní, kterou talmud nazývá *nedan*.“²⁶⁷ Po krátké zmínce o původu dochovaného hebrejského znění *Písně písni* dodává Neumann na závěr:

Autor [...] lituje, že nemohl pro svou práci z různých důvodů, především z nedostatku času, použití výsledků nejnovějšího bádání zahraničního, jichž nemohl si opatřit. Nepokládá tudíž ani tento překlad za definitivní a doufá, že se bude moci k němu ještě jednou vrátit, lépe vyzbrojen.²⁶⁸

2.3.3 *Píseň písni* v překladu I. Hirsche²⁶⁹

Roku 1935 vydal J. F. Müller překlad *Písně písni* z pera Isidora Hirsche (1864–1940), o němž jsme se podrobněji zmínili výše (2.2.1) v kapitole o jeho překladu *Pěti knih Mojžíšových*. Jedná se o bibliofilský tisk zdobený šestnácti kresbami Arnošta Procházky. Překlad vyšel znovu v roce 1939²⁷⁰ a 1946,²⁷¹ vždy ve stejné úpravě, i když v jiném formátu. První vydání je navíc doplněno doslovem překladatele, ve kterém se zabývá výkladem a významem této biblické knihy. Hodnotí také předchozí české překlady *Písně písni*.

²⁶³ Tamtéž, s. V–XIV.

²⁶⁴ *Píseň písni, píseň nejpřednější* (přel. S. K. Neumann), 1933.

²⁶⁵ *Píseň písni, píseň nejpřednější* (přel. S. K. Neumann), 1950.

²⁶⁶ *Píseň písni, píseň nejpřednější* (přel. S. K. Neumann), 1950, s. 29–31.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 30. Není jasné, co má Neumann termínem *nedan* na mysli.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 31.

²⁶⁹ *Píseň písni* (přel. I. Hirsch), 1935.

²⁷⁰ *Píseň písni* (přel. I. Hirsch), 1939.

²⁷¹ *Píseň písni* (přel. I. Hirsch), 1946.

2.3.4 Překlad *Písně písní* M. Dedinského a R. Macha²⁷²

Ve velmi nepříznivých podmínkách protektorátu byl nakladatelem Josefem Fleschem roku 1941 vydán překlad *Písně písní* Mórica Dedinského a Rudolfa Macha. Móric Dedinský, vlastním jménem Móric Mittelmann (1914–1989), byl slovenský literární a divadelní kritik, básník a překladatel z němčiny (např. první překlad Goethova *Fausta* do slovenštiny) a maďarštiny.²⁷³ Mezi lety 1933–1939 studoval slavistiku a germanistiku na univerzitách v Praze a Bratislavě. Po roce 1942 byl nucen se pro svůj rasový původ skrývat na různých místech v Čechách. V roce 1944 byl zatčen a uvězněn. Od roku 1948 žil v Bratislavě. Mezi lety 1949 až 1953 byl opět vězněn. Poté, co byl rehabilitován, pracoval mimo jiné na Ústavu slovenskej literatúry nebo jako redaktor Československého rozhlasu. *Píseň písní* přeložil roku 1960 také do slovenštiny.²⁷⁴

O druhém autorovi českého překladu, Rudolfovi Machovi, se nám bohužel nepodařilo dohledat žádné informace. V tiráži *Písně písní* je uvedeno, že řídil edici Targum. Jak napovídá název edice a obsah jediného svazku, který v ní kdy vyšel, kladla si pravděpodobně za cíl publikovat překlady hebrejských (biblických) textů. V jediné poznámce, kterou je překlad opatřen, uvádí autoři, že překládali z hebrejštiny a s ohledem na hebrejské komentáře. Vlastní jména jsou přepisována podle jejich hebrejské podoby.

Dedinského a Machův překlad je velmi libozvučný. Nezvykle, ale nikoli rušivě, působí volba autorů nekládat do překladu hebrejských nominálních vět sponové sloveso *být tam*, kde to není nezbytně třeba. Např. Pís 7,4–6:

Dvojice prsů tvých
je dvojice mladých laní,
dvojčata gazelí.
Boky tvé jak věž ze slonové kosti;
oči jezera v Chešbonu
u brány Bath-Rabim,
tvůj nos jako věž Libanonu,
obrácená k Damašku.
Tvoje hlava jako Karmel,
vlasy hlavy purpur sám;
král spoutaný kadeřemi.

2.3.5 *Píseň písní* v podání A. Iv. Čecha²⁷⁵

V březnu 1946 vydal vlastním nákladem svůj překlad *Písně písní* A. Iv. Čech.²⁷⁶ Jedná se o překlad velmi volný, překladatel zvolil formu básnické prózy, ve které jsou akcentovány erotické prvky *Písně*. V ukázce uvedme pro srovnání stejnou pasáž (Pís 7,7–9), která je citována výše z překladu J. B. Čapka (2.3.1):

²⁷² *Píseň písní, píseň Šelomova* (přel. M. Dedinský – R. Mach).

²⁷³ K biografické a bibliografickým údajům Dedinského viz „Kalendrium 2014, Máj 2014“ [online]. www.nocka.sk [cit. 20-7-2015]. Dostupné z: <http://www.nocka.sk/kalendaria/2014/maj>

²⁷⁴ Dedinský – Sivko, *Píseň Písní*.

²⁷⁵ *Píseň písní* (přel. A. I. Čech).

²⁷⁶ K autorově osobě se nám bohužel nepodařilo dohledat žádné informace.

Jak jsi, panenke, zkrásněla, vypsěla a stala se žádoucí milostným zanícením. Tvá postava připomíná palmu, prsy podobny vinným hroznům. Umínil jsem si: Tato palma bude jen mou a vztáhnu ruce po jejích hroznech; budou mi prsy plnými hrozny vinného keře a vůně dechu vůní granátových jablek,²⁷⁷ rty co nejpokojnější perlicí víno, výborný nápoj pro miláčka, rtům i smyslům k opojení.²⁷⁸

Verše a kapitoly nejsou číslovány. Na záložce přebalu knihy je uvedeno:

Slavná píseň krále Šelemona je typickou představitelkou klasické orientální milostné tvorby. Její krása podmaňuje umělce všech dob a národů. Kresby našeho předního grafika akad. malíře V. Maška a pěkný tisk dodává ji hodnotu knihomilské edice.²⁷⁹

2.3.6 Nejkrásnější píseň Šalamounova M. Balabána

Milan Balabán (nar. 1929) vystudoval teologii na Husově bohoslovecké fakultě v Praze.²⁸⁰ Ve svém díle se věnuje judaismu a „hebrejskému myšlení“. Po podpisu Charty 77 mu byl odňat státní souhlas k výkonu duchovenské služby. V roce 1990 nastoupil na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy jako odborný asistent na katedře religionistiky. Zároveň začal pracovat na Evangelické teologické fakultě.

Milan Balabán byl členem starozákonní překladatelské komise, která pracovala na přípravě překladu Starého zákona s komentáři. Dále také přeložil s Kateřinou Dejmalovou žalmy 101–116.²⁸¹

Roku 2003 vydalo nakladatelství Paseka knihu *Píseň písní v českých překladech 15.–21. století*. Překlady vybral a stručně okomentoval Milan Balabán a zároveň k nim připojil i svůj vlastní překlad pod názvem *Nejkrásnější píseň Šalamounova*.²⁸² V úvodu ke svému překladu Balabán uvádí:

V mém pojetí [překladu] nejde o alegorii, která používá milostné zpěvy a popěvky jen jako materiál čehosi jiného, vyššího, vpravdě duchovního, nýbrž o takové milostné písně, které jsou také podobenstvím šeptajícím či vykřikujícím o nesnesitelně slastném žáru lásky, očištném plameni, jenž zhasí rozdíly mezi láskou lidskou a boží, pozemskou a nebeskou, individuální a kosmickou. Láska je jen jedna.²⁸³

²⁷⁷ Zde by podle tradičního číslování končil 9. verš.

²⁷⁸ *Píseň písní* (přel. A. I. Čech), s. 24

²⁷⁹ Tamtéž, přebal knihy.

²⁸⁰ Daněk, „Životopis Milana Balabána“.

²⁸¹ Dejmalová – Balabán, *Cesty vzhůru*, s., s. 45–87.

²⁸² Není to ovšem poprvé, co Balabán překládal *Píseň písní*. Ze slov Z. Souška vyplývá, že měl Balabán největší podíl na překladu Písně v ČEP. (Pokorný, „Český ekumenický překlad Písma“, s. 15, diskuze po příspěvku).

²⁸³ Balabán (ed.), *Píseň písní v českých překladech 15.–21. století*, s. 30.

Balabánův překlad je extaticky naladěný, což je patrné i z úpravy textu *Nejkrásnější písně Šalamounovy*. Autor se také snaží co nejvíce vystihnout fonetické kvality hebrejského textu, což zmiňuje i v předmluvě ke svému překladu:

Například hebrejskou názvučnost *šém* (jméno) a *šemen* (olej) převádím na souhru „vůni – jméno – trůní“ přičemž vzhledem k novodobým konotacím slova „olej“ používám deminutivního výrazu.²⁸⁴

Balabán respektuje rozdělení hebrejského textu na kapitoly, ale verše číslovány nejsou.

2.3.7 Čanovo přebásnění *Písně písní*

Jedním z překladů zahrnutých do výboru Milana Balabána je také převod *Písně písní*, jehož autor publikoval jednu básnickou sbírku a časopisecky několik básní pod pseudonymem Čan. Čan, vlastním jménem Tomáš Ungár (1946–1997),²⁸⁵ vystudoval v Praze jadernou fyziku. Po událostech roku 1968 emigroval s rodiči do Švýcarska. Následně se přestěhoval do Izraele, kde získal doktorát z teoretické fyziky. Roku 1986 založil na matematické fakultě univerzity v Tel Avivu počítačovou laboratoř, která nese jeho jméno.

Píseň písní rozdělil Čan na osmnáct písní kratšího rozsahu a verše ani kapitoly nejsou číslovány.²⁸⁶ Některé pasáže biblického textu překládá velmi volně a mnoho z originálu vypouští. Verše Pís 8,11–12 díky tomu zní spíše jako dětská říkanka:

Měl Šalamoun vinice
dal je strážným
dostal zvice
tisícovku stříbrnou

má vinice je přede mnou
tisíc tobě
Šalamoune
dvě stě strážní dostanou²⁸⁷

Autorův volný přístup k hebrejskému textu mu zároveň umožnil vnést do překladu své vlastní motivy. To se projevuje např. v závěrečném verši *Písně* (Pís 8,14), kde *‘al harē b^šamim* překládá Čan: „do hor v nebeský mech“.²⁸⁸ Konsonantní rovina slova *b^šamim* ([drahé] koření, balzám) mohla Čanovi evokovat výraz *b^šamajim, na nebesích*, což se rozhodl ve svém překladu zohlednit.

²⁸⁴ Tamtéž, s. 31.

²⁸⁵ Čan, *Básně, svazek první*, s. 151.

²⁸⁶ V Balabánově sborníku jsou ovšem uvedeny všechny překlady bez číslování veršů a kapitol a to i ty, které ve svém původním vydání číslování obsahovaly (např. *ČEP*).

²⁸⁷ Balabán (ed.), *Píseň písní v českých překladech 15.–21. století*, s. 164.

²⁸⁸ Tamtéž.

2.3.8 *Píseň písni* v podání D. Rause²⁸⁹

Roku 2006 vydalo nakladatelství G plus G velmi volný převod *Písně písni*, jehož autorem je novinář, publicista, básník a písničkář, Daniel Raus (nar. 1957).²⁹⁰ Smyslem přebásnění není „převedení prastarých textů do současného jazyka, ale do současného myšlení.“²⁹¹ V Rausově překladu jsou mnohé pasáže hebrejského textu vynechány a zároveň autor přidal do překladu mnoho veršů, které nemají oporu v hebrejském znění. Text překladu také oprostil od všech formálních úprav, vynechal tradiční číslování veršů a dělení textu na kapitoly. Není zmíněno, zda vychází z hebrejského originálu, či některého z již existujících překladů. Ze zmínek o zvukomalebnosti některých pasáží hebrejského textu²⁹² ovšem vyplývá, že k hebrejské verzi minimálně přihlížel. Zároveň se Rausův překlad pokouší o co nejvyšší úspornost, a tím se blíží hebrejskému originálu více než většina českých překladů. Rausovo přebásnění je doplněno dodatkem, ve kterém autor rozebírá postup své práce, kulturněhistorické souvislosti týkající se *Písně písni* a její význam.

2.4 Překlady *Žalmů*

2.4.1 *Žalmy* v překladu r. A. Basse²⁹³

Arnošt (Ernst) Bass (1885–1943) pocházel z kutnohorské asimilované českožidovské rodiny, ale sám se později přiklonil k ortodoxnímu judaismu. Po studiu práv se přihlásil do rabínského semináře v Berlíně. Poté, co jej dokončil, pracoval jako tajemník Archivu Židovské obce na Starém městě pražském, kde setrval až do první světové války. Posléze působil jako rabín v Bohumíně, Českém Těšíně, Frýdku a Moravské Ostravě. Zahynul pravděpodobně roku 1943 v Osvětimi.

Roku 1925 přeložil a vydal společně s R. Fäberem česko-hebrejský *sidur*.²⁹⁴ Druhým překladem r. Basse je kniha *Žalmů*, která byla vydána roku 1938 v Českém Těšíně. V úvodu Arnošt Bass nastínil důvody pro vznik překladu i způsob svého postupu:

Jediným jeho [překladu žalmů] účelem jest převést myšlenky a city žalmistovi v duši čtenářovu. V dnešní době, kdy bují hodnoty materiální a jsou opomíjeny hodnoty duchovní, trpí dobrá lidská duše a touží po míru, po spravedlivém vyrovnání všech složek lidského života a po vyjasnění a uklidnění vzájemných lidských styků. [...] Překlad se snaží být věrným a věcným, v duchu autorově a ve smyslu nejstarších židovských tlumočnicků. [...] Překlad nečiní ústupků ani hebrejštině ani češtině na úkor smyslu, zachovává pokud možno změny v osobě i čísle a také slovosled hebrejského textu, aby se přizpůsobil vývoji a postupu původní tvorby. Neužívá ani symbolických obrátů, které pokládá za odvážné i odpovědné oproti autoru i čtenáři.²⁹⁵

²⁸⁹ Raus, *Píseň písni, píseň Šalamounova*.

²⁹⁰ K bibliografickým údajům viz Raus, *Píseň písni*, záložka přebalu knihy.

²⁹¹ Raus, *Píseň písni*, s. 5.

²⁹² Tamtéž, s. 79–80.

²⁹³ *Žalmy* (přel. A. Bass).

²⁹⁴ Bass – Färber (eds.), *Sidur Avodat Jisrael*.

²⁹⁵ *Žalmy* (přel. A. Bass), s. 3.

Dále se velmi stručně věnuje některým problémům spojeným s překladem, jako je převod Božího jména nebo výrazu *selā*. Arnošt Bass připojil také pár poznámek pro snazší pochopení textu, například význam pojmu „bázeň boží“ nebo nadpisů jednotlivých žalmů. Na závěr úvodu je připojen seznam žalmů, které jsou součástí židovské bohoslužby. Vlastní překlad je doplněn skromnými poznámkami, které objasňují metafory a hůře srozumitelná místa v textu. Překlad Žalmů věnoval Bass svému synovi, který zemřel v útlém věku:

Věnováno památce jasné duše mého synáčka, která za krátkého dlení v naší blízkosti hledala a našla Tvůrce, vznášejíc se na vlnách zpěvu k říši věčnosti, z níž vyšla a do níž se opět vrátila.²⁹⁶

2.4.2 Žalmy v překladu J. Zemana

Své mládí prožil Jan Zeman (1906–1969) ve Vídni.²⁹⁷ Jeho rodiče se zde setkali s evangelikálním hnutím otevřených bratří (tzv. Křesťanské sbory),²⁹⁸ ke kterému se začala rodina hlásit. Jan Zeman absolvoval v Brně studium medicíny a posléze se živil jako lékař. Celý život byl aktivně působící v Křesťanských sborech, podílel se na vydávání různých tiskovin s evangelizující tematikou a organizoval setkání věřících. Roku 1955 byl zatčen a krátce vězněn za výkon duchovní správy bez státního svolení. Jan Zeman přeložil a roku 1946 vydal knihu *Žalmů*. Překládal z hebrejštiny. Při překladu méně srozumitelných nebo nesrozumitelných pasáží hebrejského textu přihlížel k *Septuagintě*.²⁹⁹ V úvodních poznámkách uvádí:

Snahou překladatelovou byl věrný překlad, pokud možno zrcadlový obraz svatého textu, slovo za slovem tak, aby žádné nebylo přidáno a žádné vynecháno. Toto předsevzetí není úplně uskutečnitelné. Tam, kde se musel rozhodnout z důvodu srozumitelnosti pro uhlazenější vyjádření, je uvedeno pod čarou doslovné znění. [...] Některá slova se dají přeložit několikerým způsobem a každý je o sobě správný. Aby čtenář nebyl omezen volbou překladatelovou, je u mnoha slov uvedena jiná možnost překladu.³⁰⁰

V poznámkovém aparátu se také nachází výklad méně srozumitelných pasáží. Překladu samotnému předchází stručný popis některých pojmů hebrejského originálu (např. chasid, Boží jména, rozdíl mezi *gā'al* a *pādā*). Zemanův překlad je svým zpracováním velmi blízký *Českému studijnímu překladu* (1.10).

²⁹⁶ Tamtéž, s. 5.

²⁹⁷ K biografickým údajům Jana Zemana viz Zemanová, Irena, *MUDr. Jan Zeman* [online]. www.krestanskesbory.cz [cit. 30-6-2015]. Dostupné z: <http://www.krestanskesbory.cz/dle/vedit21.php?id=22&PHPSESSID=1548c0c866a9bf815f25be350edceb94>

²⁹⁸ Vojtíšek, *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*, s. 82–83

²⁹⁹ *Žalmy* (přel. J. Zeman), „Poznámky překladatelovy“ (nestránkováno).

³⁰⁰ Tamtéž.

2.4.3 Rozjímavý překlad žalmů a kantik římského breviáře J. Kunického³⁰¹

Roku 1969 vychází nákladem Křesťanské akademie v Římě překlad římského breviáře Josefa Kunického (1915–1969). Kunický byl římskokatolickým knězem a překladatelem. Jeho rozjímavý překlad žalmů je jakožto součást římského breviáře pořízen z latiny. Překlad je opatřen předmluvou. Každý žalm pak předchází krátký komentář shrnující jeho obsah a původ.

2.4.4 Žalmy v překladu V. Renče³⁰²

Václav Renč (1911–1973),³⁰³ katolický básník, dramatik a překladatel, vystudoval obory český jazyk a jazykověda na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Renč bývá často přirovnáván k básníku Janu Zahradníčkovi, i když toto srovnání mnohdy ochuzuje o osobitost Renčovo dílo.³⁰⁴ Oba básníci spolu do jisté míry sdíleli i životní osudy. Václav Renč byl také v padesátých letech vězněn a po dlouhou dobu nemohl publikovat. Jestliže se před svým vězněním věnoval Renč poezii oslavné a neproblematické, při její tvorbě je často „[r]ytmus [...] pohotově dřív, než básník ví, co jím chce vyjádřit“,³⁰⁵ po svém návratu z vězení je Renčovi bližší forma elegická. „„Šťastný Renč“ ve vězení zemřel, vrátil se někdo jiný.“³⁰⁶

Do tohoto druhého období Renčovy tvorby spadá také jeho překlad římského breviáře. Samotný překlad žalmů dokončil necelý půl rok před svou smrtí.³⁰⁷ Na překladu se významně podílel profesor Starého zákona ThDr. Jaromír Tobola (1916–1988): „V autorově pozůstalosti se zachovalo přes osmdesát strojopisných stran odborných Tobolových poznámek k Renčově překladu, které básník akceptoval.“³⁰⁸ Při překladu Renč s Tobolou přihlížejí také k *Jeruzalémské bibli*,³⁰⁹ na kterou se odkazuje i skromný poznámkový aparát, který je ve vydání z roku 2001 zařazen až za samotný překlad. Poznámky se v drtivé většině omezují na sdělení, že daný verš nebo žalm není obsažen v novém římském breviáři.

2.5. Ostatní překlady

2.5.1 *Kniha Jobova* v překladu J. Hrozného³¹⁰

Jindřich Hrozný (1885–1952), bratr slavného orientalisty Bedřicha Hrozného, je ve starších encyklopedických zdrojích uváděn jako orientalista, československý spisovatel a knihovník.

³⁰¹ *Rozjímavý překlad žalmů a kantik římského breviáře.*

³⁰² *Hlas Páně tříští cedry.*

³⁰³ *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. Heslo: Václav Renč, www.slovníkceskeliteratury.cz, [cit. 7-7-2015]. Dostupné online z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=962>

³⁰⁴ Putna, *Česká katolická literatura 1918–1945*, s. 954–955.

³⁰⁵ Tamtéž, s. 955.

³⁰⁶ Tamtéž, s. 958.

³⁰⁷ *Hlas Páně tříští cedry*, s. 421.

³⁰⁸ Tamtéž.

³⁰⁹ Ditmann, *Místní jména v českých překladech Starého zákona*, s. 110.

³¹⁰ Hrozný, *Kniha Jobova.*

Pracoval dlouhá léta v univerzitní knihovně v Praze, v letech 1939–45 dokonce ve funkci ředitele.³¹¹

Jindřich Hrozný přeložil do češtiny spis R. Kittela *O Starém zákoně, výsledky výkopů, literární kritiky a dějin*³¹² a právě nové objevy na poli biblistiky a pomocných věd historických uvádí jako hlavní důvod k pořízení nového překladu knihy *Job*.³¹³ Při překladu se řídil dvěma hlavními zásadami. Zaprvé má být překlad doslovný, „aby každé slovo hebrejské bylo co nejděleji přeloženo co do formy i co do obsahu, aby nebylo žádné slovo pomínuto ani přidáno.“³¹⁴ Zadruhé má být překlad správný a srozumitelný, „aby vystihoval pravý a vlastní smysl hebrejského znění, a aby český čtenář rozuměl tomu, co chtěl hebrejský spisovatel říci.“³¹⁵ Vlastní text překladu je uveden poměrně rozsáhlým literárně-kritickým a nábožensko-historickým úvodem, který se mimo jiné zabývá stářím textu, osobou autora, předchozími překlady nebo smyslem sdělení příběhu. Základem Hrozného překladu „jest hebrejský text, zvaný masoretský [...]. Každá změna, která byla na masoretském textu provedena, jest vyznačena v poznámce.“³¹⁶ Ze závěru předmluvy je možné soudit, že měl Jindřich Hrozný v úmyslu pokračovat na dalších překladech biblických knih:

Srovná-li čtenář tento překlad knihy Jobovy s *překladem kralickým*, bude moci částečně posouditi, zdali jest odůvodněn požadavek revise bible Kralické. [...] Tam kde je text zachovalý, jako v kapitolách prósou psaných, byly by opravy jen ojedinělé, kdežto v poetické části byly by častější a závažnější, na některých místech dokonce bylo by nesnadno je provésti. [...] A podobně tomu jest v celém Starém zákoně [...]. Přání, rady a pokyny čtenářů byly by mi k další práci vítány.³¹⁷

2.5.2 Genesis v překladu J. Berky³¹⁸

Josef Berka, (1886–1964) učitel a archivář, studoval evangelické bohosloví v Halle a ve Vídni. Působil jako kazatel v Jednotě českobratrské. Nákladem České biblické práce³¹⁹ vyšel roku 1945 jeho překlad knihy *Genesis*, jakožto první svazek nového překladu Starého zákona.³²⁰ Překlad je opatřen úvodem:

Vydáváme První knihu Mojžíšovu v překladu Dr Josefa Berky podle hebrejského textu vydaného Rudolfem Kittelem i j. Po české stránce jazykové překlad přehlédl

³¹¹ *Slovník českých knihovníků* [online]. Heslo: Hrozný, Jindřich, PhDr. www.sck.sdruk.cz [cit. 8-7-2015]. Dostupné z: <http://sck.sdruk.cz/record?id=135>

³¹² Kittel, *O Starém zákoně*.

³¹³ Hrozný, *Knihy Jobova*, s. 9.

³¹⁴ Tamtéž, s. 11.

³¹⁵ Tamtéž, s. 11–12.

³¹⁶ Tamtéž, s. 14.

³¹⁷ Tamtéž, s. 16.

³¹⁸ *První kniha Mojžíšova (Genesis)*.

³¹⁹ Česká biblická práce (ČBP) byla založena v Kutné Hoře roku 1929. Vyjma pokusu o vydání nového překladu Starého zákona, vydala také revidovaný kompletní překlad kralický a iniciovala práce na novém překladu slovenském. Členové ČBP rovněž pořádali přednášky a šířili různé drobné tiskoviny s biblickou tematikou. Česká biblická práce zanikla roku 1951. K ČBP viz Jäger, „*Česká biblická práce*“.

³²⁰ Jäger, „*Česká biblická práce*“, s. 106.

prof. Pavel Váša. Je to překlad nový v řeči, jakou dnes píšeme. Byla snaha, aby tento překlad [...] byl „čistý, vlastní, srozumitelný, obyčejný, vážný“. Je podán v řeči obyčejné, pokud možno srozumitelně, ovšem také se vši vážností. Je brán zřetel i na text Kralický, ovšem jeho slovosled je naprosto opuštěn. Nechceme nahradit text Kralický. Víme však, že řeč Kralických je dnes zastaralá.³²¹

Oproti překladatelovu tvrzení však Berkův překlad příliš moderně nezní. Velmi časté jsou přechodníky, a to nejenom přítomné, infinitivy končící -ti a místy je užito plusquamperfekta. Celkově vzato má Berkův překlad blíže k překladu kralickému, než k překladu Josefa Hegera (1.3). Berka si ostatně za svou překladatelskou metodu zvolil „kritické porovnávání hebrejského originálu s Bibli kralickou“³²².

Překlad je doplněn o poměrně rozsáhlý poznámkový aparát exegetického rázu, protože, jak stojí v úvodu, „bylo už mnohokrát vyjádřeno našimi písmáky přání, abychom i v českém jazyku měli bibli s výklady na způsob anglické Scofieldovy neb německé bible Stuttgartské.“³²³

Druhý svazek biblických překladů měl obsahovat překlad proroka *Izajáše* Vlastimila Svatopluka Jurena. Jeho vydání bylo naplánováno na rok 1947, ale nakonec k němu nedošlo.³²⁴ Jaroslav Segert poznamenává, že V. S. Juren přeložil *Starý zákon* kompletně a J. Berka z velké části.³²⁵

2.5.3 Překlad *Knihy Jobovy* S. Segertem ve spolupráci s V. Závadou³²⁶

Při překladu *Knihy Jobovy* postupoval Stanislav Segert obdobně jako při práci na svých ostatních biblických překladech (2.1.1). Jakožto semitista vytvořil filologicky odborný a věrný překlad, který pak přebásnil Vilém Závada. K textu je připojen rozsáhlejší doslov, ve kterém Segert uvádí jak historické okolnosti vzniku hebrejského originálu, tak také některé z dosavadních českých překladů *Joba* (Dvořák, Hrozný, Heger, Šrámek). Dále píše, že hebrejský text, ze kterého překladatelé vycházeli, se dochoval nebývale porušený, a proto je jeho překlad velmi náročný.³²⁷

Protože výklad *Knihy Jóbovy* sotvakdy bude konečný, není možno poříditi ani její definitivní překlad. K mnoha překladům [...] se přiřazuje tento další, v němž oba překladatelé společným úsilím se snaží proniknout k původnímu smyslu, a při tom sledují výsledky zápasů vykladačů a překladatelů, které tato kniha zaujala.³²⁸

Dále jsou k textu přiřazeny poznámky, které uvádějí různočtení, popřípadě Segertovy komentáře k textu.

³²¹ *První kniha Mojžíšova (Genesis)*, úvod (nestránkováno).

³²² Jäger, „*Česká biblická práce*“, s. 106.

³²³ *První kniha Mojžíšova (Genesis)*, úvod (nestránkováno).

³²⁴ Jäger, „*Česká biblická práce*“, s. 107.

³²⁵ Segert (ed.), *Pět svátečních svitků*, s. 288.

³²⁶ *Knihy Jóbovy* (přel. S. Segert – V. Závada).

³²⁷ *Knihy Jóbovy* (přel. S. Segert – V. Závada), s. 122.

³²⁸ Tamtéž.

3. Případové studie

3.1. Nominativ absolutní (*casus pendens*)³²⁹

Čeština i biblická hebrejšтина se vyznačují poměrně volným slovosledem.³³⁰ I tak lze ale u obou určit převládající slovosledný typ u bezpříznakových vět. Čeština patří typologicky k slovoslednému typu SVO³³¹ (Josef poznal své bratry).³³² Hebrejšтина oproti tomu upřednostňuje u slovesných vět slovosled typu VSO, např. (Gn 42,8): „wa-jakēr Josēf et-ehaw.“³³³ U příznakového slovosledu je jedním ze způsobů vyjádření emfasy v obou jazycích umístění zdůrazněného prvku výpovědi blíže k větnému počátku. Např. Gn 9,5: „w^a-’ach et-dimchem l^a-nafšōtēchem edrōš,“ v překladu *Bible 21*: „Krev vašeho života budu rozhodně mstít.“³³⁴

Zvláštním typem větné konstrukce v biblické hebrejšтинě je věta se syntakticky vyčleněným větným členem, tzv. nominativem absolutním (*casus pendens*). V takovém případě stojí daný člen v nezávislé pozici před výrokem, který se k němu může vztahovat zájmenem, popřípadě zájmenným sufixem. Nominativ absolutní by bylo možné rozdělit do dvou typů podle funkce, kterou ve větě plní.³³⁵ První typ slouží k objasnění komplexnějších gramaticko-syntaktických celků.³³⁶ Konstrukce tohoto typu jsou v mnoha případech tvořeny pomocí vztažného zájmena *ašer* a do češtiny je lze často neproblematicky převést pomocí vedlejší věty přívlastkové. Např. Gn 26,15:

וְכָל-הַבְּאֵרֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ עַבְדֵי אָבִיו בְּיַמֵּי אַבְרָהָם אָבִיו סִתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים וַיִּמְלְאוּם עָפָר׃

Bible 21: Všechny studny, které služebníci jeho otce vykopali za dnů jeho otce Abraháma, Filištiní zasypali a naplnili hlínou.

V tomto verši je celé *w^a-chol-ha-b^a’ērōt ašer ḥāf^rrū ‘avdē āvīw bi-jmē Avrāhām āvīw* nominativem absolutním, ke kterému se vztahuje následující výrok pomocí zájmenných sufixů u sloves *sitmūm* a *wa-j^amal’ūm*.³³⁷

Druhou funkcí nominativu absolutního je zdůraznění určitého větného členu podle výše zmíněné zásady příznakového slovosledu. Joüon uvádí, že emfasy souvisí s tím, že daná

³²⁹ Joüon – Muraoka, *A Grammar of Biblical Hebrew*, s. 551–2; Waltke – O’Connor, *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax*, s. 76–77.

³³⁰ Karlík – Nekula, Pleskalová (eds.), *Encyklopedický slovník češtiny*, s. 426.

³³¹ S = podmět, V = sloveso, O = předmět.

³³² Karlík – Nekula, Pleskalová (eds.), *Encyklopedický slovník češtiny*, s. 427.

³³³ Joüon – Muraoka, *A Grammar of Biblical Hebrew*, s. 579; Arnold – Choi, *A Guide to Biblical Hebrew Syntax*, s. 169; Moshavi, *Word Order in the Biblical Hebrew Finite Clause*, s. 10–13.

³³⁴ Karlík – Nekula, Pleskalová (eds.), *Encyklopedický slovník češtiny*, s. 426–427; Joüon – Muraoka, *A Grammar of Biblical Hebrew*, s. 581; Arnold – Choi, *A Guide to Biblical Hebrew Syntax*, s. 169–170.

³³⁵ Funkce se mohou vzájemně překrývat, např. Iz 11,10.

³³⁶ Waltke – O’Connor, *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax*, s. 77.

³³⁷ Další příklady např. Gn 28,15; Ex 32,1; Iz 9,1.

věc jako první vytanula na mysl předpokládanému mluvčímu.³³⁸ Tento typ je téměř totožný s českou větnou konstrukcí s předsunutým větným členem samostatným (V Praze, tam je blaze; maso, to já rád).³³⁹ Tuto možnost ovšem čeští překladatelé hebrejské *Bible* nezohledňují. Ve svém přístupu k nominativu absolutnímu se jednotlivé překlady liší, a proto jsme vybrali verše Gn 17,15 a 34,8,³⁴⁰ abychom alespoň naznačili rozdílný přístup českých překladatelů k této vazbě. Z překladů jsou vybrány následující: *ČEP* a *Bible 21*, jakožto nejrozšířenější české překlady, *ČSP*, pro jeho snahu o doslovnost překladu a *PNS* a Sidonův překlad pro zajímavost řešení, která nabízí.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם שְׂרֵי אִשְׁתְּךָ לֹא־תִקְרָא אֶת־שְׁמִי שְׂרֵי כִּי שְׂרָה שְׁמָהּ: Gn 17,15
וַיִּדְבַּר חָמוֹר אֲתָם לֵאמֹר שְׂכָם בְּנֵי הַשָּׂקָה נִפְשׁוּ בְּבַתְּכֶם תָּנוּ גַּא אֲתָה לֹו לְאִשָּׁה: Gn 34,8

Ve verši Gn 17, 15 je *Šāraj išr^o chā* (tvá žena Sára) syntakticky vyčleněným větným členem výroku následujícího, který se k němu vztahuje dvakrát zájmenným sufixem 3. os. sg. f. v *š^omāh* (její jméno). V Gn 34,8 je nominativem absolutním *Š^ochem b^onī* (můj syn Šechem) a následující výrok se k němu vztahuje sufixem v *nafšō* (jeho duše, on).

Autoři *ČEP* a *Bible 21*, stejně jako většina českých překladů,³⁴¹ specifikum hebrejské konstrukce s nominativem absolutním částečně ignorují:

ČEP 17,15: Bůh také Abrahamovi řekl: „Svou ženu nebudeš už nazývat Sáráj, její jméno bude Sára (to je Kněžna).“

ČEP 34,8: Chamór s nimi mluvil takto: „Můj syn Šekem lpí na vaší dceři celou duší. Dejte mu ji prosím za ženu.“

Bible 21 17,15: Bůh Abrahamovi řekl: „Své manželce Sáráj už nebudeš říkat Sáráj, *Bojovnice*, ale bude se jmenovat Sára, *Kněžna*.“

Bible 21 34,8: Chamor s nimi začal vyjednávat: „Můj syn Šechem prahne po vaší dceři celou duší; dejte mu ji, prosím, za ženu.“

Ve verši 17,15 sice autoři obou překladů užili subjektivního slovosledu, ale zdůraznění *Šāraj išr^o chā* je přesto jen velmi málo patrné. Ve verši 34,8 je ve zmíněných překladech použito běžného objektivního slovosledu a větu tak lze označit za bezpříznakovou. Překladatelé byli také nuceni rezignovat na skutečnost, že podmětem věty *Š^ochem b^onī ḥāššā nāfšō b^o-viš^o chem* není Šechem, ale *nafšō*.

V případě 34. kapitoly knihy *Genesis* postupovali autoři *Českého studijního překladu* podobně jako autoři *ČEP* a *Bible 21*. Ve vysvětlivkách k *ČSP* je uvedeno, že syntakticky

³³⁸ Joüon – Muraoka, *A Grammar of Biblical Hebrew*, s. 552; Emfase není jedinou funkcí předsunutí větného členu a někteří lingvisté ji dokonce zpochybňují, viz Moshavi, *Word Order in the Biblical Hebrew Finite Clause*, s. 18–27.

³³⁹ Karlík – Nekula, Pleskalová (eds.), *Encyklopedický slovník češtiny*, s., s. 101.

³⁴⁰ Příklady jsou vzaty z *BHS* podle Waltke – O’Connor, *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax*, s. 76.

³⁴¹ Totožně nebo velmi podobně jako *ČEP* a *Bible 21* překládá verše Gn 17,15 a Gn 34,8 Hejčl (v Gn 34,8 je podmětem Chamórový věty „Šechemovo srdce“), Sicher/Hirsch, Berka, Šrámek/Kajdoš a *Jeruzalémská Bible*.

vyčleněný podměť (*casus pendens*)³⁴² je označen číslem 13 v indexu. V prvním vydání z roku 2009 však toto číslo chybělo jak ve verši Gn 17,15, tak 34,8. K verši 34,8 je v ČSP doplněn v poznámce více doslovný překlad. Ten ovšem není nijak vypovídající o funkci hebrejského textu, i když alespoň naznačuje jeho strukturu:

ČSP Gn 34,8: Chámor s nimi mluvil takto: Můj syn Šekem (přilnul celou duší)³⁴³ k vaší dceři. Dejte mu ji, prosím, za ženu.

Ve verši 17,15 se překladatelé rozhodli zohlednit hebrejský originál přímo v textu překladu a doplňují slovo *ohledně*:

ČSP Gn 17,15: *Ohledně* tvé ženy Sáraji, nebudeš ji již nazývat³⁴⁴ Sáráj, ale její jméno bude Sára.

Autoři *PNS*, kteří svůj překlad pořídili z anglické verze *NWT*, postupují obdobně jako překladatelé ČSP, ale důsledněji:

PNS Gn 17,15: A Bůh přikročil k tomu, aby řekl Abrahamovi: „Pokud jde o tvou manželku Sáráj, tu nebudeš nazývat Sáráj, protože se jmenuje Sára.“

PNS Gn 34,8: A Chamor přistoupil k tomu, aby s nimi mluvil a řekl: „Pokud jde o mého syna Šekema, jeho duše se přimkla k vaší dceři. Dejte mu ji, prosím, za manželku[.]“

Na překladu *PNS* je značně patrný vliv anglické předlohy.³⁴⁵ Autoři anglického překladu však postupovali při své práci ve shodě s moderními jazykovými příručkami biblické hebrejštiny³⁴⁶ a výsledný překlad tak zachovává zvláštnost hebrejského textu.

Karol E. Sidon se ve svém překladu Gn 17, 15 postupuje podobně jako autoři ČEP a *Bible 21*:

Sidon Gn 17,15: A Bůh dále mluvil k Avrahamovi: „Svou ženu Sáráj nenazývej již Sáráj, její jméno je Sára.“

Ve verši Gn 34,8 však Sidon chápe *Šchem b²nī* jako samostatnou nominální větu, a proto překládá naprosto nesprávně souvětím:

³⁴² Označení autorů ČSP. *Bible: český studijní překlad*, s. 1500.

³⁴³ H.: Přilnula jeho duše

³⁴⁴ H.: volat její jméno

³⁴⁵ *NWT* (edice z roku 1984) Gn 17,15: „And God went on to say to Abraham: ‚As for Sar’ai your wife, you must not call her name Sar’ai, because Sarah is her name.‘“ a Gn 34,8: „And Ha’mor proceeded to speak with them, saying: ‚As for Sche’chem my son, his soul is attached tou YOUR daughter. Give her, please, to him as a wife.‘“

³⁴⁶ Stejný překlad jako *NWT* navrhují i Gesenius – Kautzsch – Cowley, *Hebrew Grammar*, s. 458 a Waltke – O’Connor, *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax*, s. 76.

Sidon Gn 34,8: Chamor s nimi však hovořil, říká: „Šechem je můj syn, jeho duše zatoužila po vaší dceři, tak mu ji, prosím, dejte za manželku!“

Ze srovnávaných překladů je možné označit za nejvěrnější hebrejskému textu veršů Gn 17,15 a 34,8 *Překlad nového světa* Svědků Jehovových, a to i přesto, že byl pořízen z angličtiny. Specifikum nominativu absolutního také do jisté míry zachovávají překladatelé ČSP. Na druhou stranu, autoři ČEP, Bible 21 a Karol Sidon tuto vazbu opomíjejí. Je zajímavé, že žádný z překladatelů nevyužil možnosti překladu pomocí předsunutého větného členu samostatného, přestože se pro překlad nominativu absolutního v Gn 17,15 přímo vybízí:

Gn 17,15: Svou ženu Sáráj, tu už nebudeš nazývat Sáráj, neboť její jméno je Sára.

Při překladu verše 34,8 tak mohli postupovat alespoň překladatelé ČEP a Bible 21, kteří ve svých překladech určili za podmět Chamorova syna Šechema. Překlad pak mohl znít například takto:

Gn 34,8: Můj syn Šechem, on touží celou svou duší po vaší dceři. Dejte mu ji, prosím, za ženu.

3.2. Rozbor překladů knihy Job (Jb 27,11–19)

אוֹרְהָ אֶתְכֶם בְּיַד־אֵל אֲשֶׁר עַם־שָׂדֵי לֹא אֶכְחַד:¹¹
הֲוֹאֲתֶם כְּלַכֶּם חַזִּיתֶם וְלִמָּה־זֶה הֶבֶל תִּהְבְּלוּ:¹²
זֶהוּ חֵלֶק־אָדָם רָשָׁעוּ עַם־אֵל וְנִחַלַת עָרִיצִים מִשְׁנֵי יַקְחוּ:¹³
אִם־יִרְבּוּ בְנָיו לְמוֹ־חֶרֶב וְאֶצְאָצְאוּ לֹא יִשְׁבְּעוּ־לָחֶם:¹⁴
שָׁרִידוּ בְּמָוֶת יִקְבְּרוּ וְאֵל־מְנַתּוֹ לֹא תִבְכְּיָנָה:¹⁵
אִם־יִצְבֹּר כְּעֵפֶר כְּסָף וְכַח־מֶר יָכִין מִלְּבוֹשׁ:¹⁶
יָכִין וְצִדִּיק יִלְבָּשׁ וְכֶסֶף נָקִי יִחַלֵּק:¹⁷
כִּינָה כְעֵשׂ בֵּיתוֹ וְכֶסֶף עָשָׂה נֶצֶר:¹⁸
עֲשִׂיר יִשְׁכַּב וְלֹא יֶאֱסֹף עֵינָיו פִּקְחָ וְאֵינָנוּ:¹⁹

Rozbírání pasáže je součástí závěrečné Jobovy promluvy k přátelům. Ke srovnání byly vybrány dva samostatně vydané překlady knihy *Job*, tedy překlad Jindřicha Hrozného (*HR*, 2.5.1) a překlad semitisty Segerta ve spolupráci s básníkem Závadou (*SZ*, 2.5.3). Dále překlad *Bible 21* (1.8) a *ČEP* (1.4), protože se jedná o v současnosti nejrozšířenější české biblické překlady. Souvislé texty překladů jsou připojeny v příloze. Při rozboru jednotlivých veršů jsou zmíněny také zajímavé překladatelské varianty z ostatních překladů.

Tato pasáž byla vybrána toho důvodu, že obsahuje některé výzvy pro překladatele, ale také proto, že celou pasáž interpretují autoři českých překladů rozdílně.

11 אִוְרָה אֲתַכֶּם בְּיַד־אֵל אֲשֶׁר עַם־שָׂדֵי לֹא אֶכְחַד:

Hrozný a autoři ČEP překládají celý verš 27,11, jako by šlo o Jobovo přání, což nemá v hebrejském textu oporu. První sloveso ve verši, *ore* je možné chápat také jako tvar kohortativu, ale *achahēd* je běžný tvar imperfekta 1. os. sg. Navíc s kohortativem se pojí záporka *al* a nikoliv *lō*.³⁴⁷ Segert se Závadou překládají *ore* budoucím časem, ale *lō achahēd* překládají jako: „nechci utajovat“. Autoři Bible 21 verš překládají minulým časem, aby lépe zapadal do kontextu a odpovídal jejich interpretaci celé pasáže. Pro srovnání, ČSP (1.10) převádí neproblematicky: „Poučím vás o Boží moci, nezatajím, jak je tomu s Všemohoucím.“ Šrámek s Kajdošem (1.2) chápou pouze *ore* jako Jobovo přání: „Poučit chci vás o ruce boží a nezatajím, co zamýšlí Šaddaj.“³⁴⁸

Překladatelé se také liší v interpretaci spojení *jad ēl*, které překládají různě jako *boží řízení* (HR), *dílo Elovo* (SZ), *Boží moc* (ČEP) nebo *Boží jednání* (Bible 21). Nejlépe hebrejský obrat převádí ČEP (a ČSP), protože výrazu *jad*, v základním významu *ruka*, je často užito přeneseně pro *sílu, moc*.³⁴⁹ I v češtině je *ruka* spojená s mocí, kontrolou (srov. vládnout *pevnou rukou*, mít *něco ve svých rukách*) a Šrámek s Kajdošem se proto rozhodli převést *jad ēl* doslovně jako *ruka boží*.

Segert se Závadou ponechávají dvě označení Boha (*ēl* a *šadaj*) v hebrejské podobě *El* a *Šaddaj*. Tím je zvýrazněn literární charakter překladu. Podobně postupuje i Šrámek s Kajdošem. Ti ovšem *ēl* překládají, zatímco *šadaj* ponechávají v hebrejském tvaru.

12 הֲוֹאֵתֶם בְּלִבֵּי חַיִּיתֶם וְלִמְהֵרָה הֲבֵל תִּהְיֶינּוּ:

V první polovině (před disjunktivním akcentem *atnāh*) verše 27,12 stojí *hēn* a navíc se zde tříkrát opakuje zájmenný sufix 2. os. pl. m. Všichni překladatelé toto zdůraznění vcelku správně převádějí do češtiny. Stejně tak sloveso *hazītem* překládají, až na SZ, obdobně jako *jste viděli* (HR, Bible 21), respektive *jste uzřeli* (ČEP). Pouze Segert se Závadou překládají *hazītem* velmi volně a nepřesně [vy] *víte*.

Zajímavá je druhá polovina verše 27,12. Pro názornost uveďme nejdříve všechny zkoumané překlady:

HR: proč se řítíte do jisté záhuby?

SZ: proč marníte čas marnostmi?

ČEP: proč se tedy oddáváte přeludům?

Bible 21: proč tedy mluvíte takové nesmysly:

Z rozdílnosti překladů je patrné, že daný verš činil překladatelům potíže. V hebrejském textu se dvakrát opakuje kořen *h-b-l*, jehož význam je *vanutí, pomíjivost*. Poprvé jde o substantivum, podruhé o slovesný tvar od tohoto substantiva odvozený. To dobře vystihli ve svém překladu Segert se Závadou (*marnit marnostmi*). Hrozného překlad naopak nemá

³⁴⁷ Waltke – O'Connor, *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax*, s. 573.

³⁴⁸ *Písmo* (přel. Šrámek), sv. IV., Svitky, s. 277.

³⁴⁹ Srov. Joz 8,20; Ž 78,42; Jr 17,21. Naopak v 2S 17,2: *ʾrʾfē jādajim* = slabý, zesláblý.

oporu v hebrejském textu a není lehké určit, z čeho překladatel při své práci vycházel.³⁵⁰ Slovesný tvar odvozený od substantiva *hevel* se vyskytuje také v totožné podobě v 2 K 17,15 a Jr 2,5: „wa-jēl'chū aḥarē ha-hevel wa-jehbālū.“ Tyto verše překládají autoři ČEP: „Chodili za přeludem a přeludem se stali.“³⁵¹ Výraz *wa-jehbālū* překládají zvrtně (*přeludem se stali*). Tomu se snaží přiblížit i v Jb 27,12 obratem *oddávat se přeludu*. Překladatelé Bible 21 překládají 2Kr 17,15 a Jr 2,5: „Marnost následovali a marností se stali.“ Při překladu Jb 27,12 ovšem vycházejí ze znění *Vulgáty*³⁵² a nikoliv MT.³⁵³ Autoři Bible 21 také posouvají smysl celé pasáže tím, že kladou za tento verš dvojtečku,³⁵⁴ a následující výroky jsou tak vloženy do úst Jobovým přátelům, s nimiž Job nesouhlasí. Překladatelé ČEP a HR je naopak připisují Jobovi tím, že dvojtečku umísťují až za verš třináctý. Překlad Bible 21 více odpovídá předchozím kapitolám, protože nyní jakoby Job obrátil³⁵⁵ a tvrdí to, co dříve odmítal u svých přátel.³⁵⁶ Zároveň se interpretace opírá o Sófarův výrok (Jb 20,29), který je téměř totožný s veršem následujícím (Jb 27,13), a ke kterému Bible 21 odkazuje v poznámce. Hejčl, který překládal z *Vulgáty* a k původním jazykům pouze přihlížel, ovšem pasáž interpretuje stejně jako ČEP a HR.

13 וְהוּא הִקְלִק־אֲדָם רְשָׁעוֹ עַם-אֱלֹהִים וְנִחַלְתָּ מִשְׁנֵי יִקְחוּ:

Nejvěrněji překládají autoři ČEP. Podařilo se jim v českém překladu zachovat genitivní spojení *naḥalat 'arīšīm* a zároveň podržet v první polovině verše jednotné číslo a v druhé číslo množné, aniž by celý verš zněl neobratně.³⁵⁷ Ostatní překladatelé se rozhodli převést obě části verše do singuláru (*HR, SZ*) nebo plurálu (*Bible 21*). Hrozný svou interpretaci opírá o výklad orientalisty Gustava Bickella (1838–1906), který se pokusil rekonstruovat původní znění knihy Job.³⁵⁸

Segert se Závadou nepřesně určují za podmět celého verše Boha.³⁵⁹ Na druhou stranu je jejich překlad *naḥālā* jako *úděl* v tomto případě přesnější, než *dědictví* (*HR, ČEP, Bible 21*).

14 אִם-יִרְבּוּ בְנֵיוֹ לְמוֹתָרְבִּי אֶל־יִשְׁבְּעוּ-לְהֵם:

Kromě Hrozného se všichni překladatelé drží hebrejského významu kořene *r-b-h*: *rozmnožit, být mnohý*. Hrozný považuje *jirbū* za aramaismus (srov. Jb 39,4) a překládá jako *dorostou*.

³⁵⁰ Hrozný ve svém překladu pečlivě zaznamenává v poznámkách všechny odklony od MT a také přiznává nejasné pasáže hebrejského textu. K tomuto verši ovšem poznámkový aparát mlčí.

³⁵¹ V 2 Kr 17,15 je zde vloženo *modlářským*.

³⁵² *VUL*: „ecce vos omnes nostis et quid sine causa vana loquimini“.

³⁵³ Srov. překlad *Jeruzalémské bible* (1,9): „nač ty vaše marné řeči do prázdna?“

³⁵⁴ Masoretský text neobsahuje interpunkci, členění je však naznačeno pomocí systému akcentů.

³⁵⁵ Srov. Jb 21.

³⁵⁶ Srov. poznámku v Jeruzalémské bibli k Jb 27,12: „Zlomek řeči 27,13-23 lze stěží připisovat Jobovi a zdá se, že se má vložit nazpět do úst jednomu z jeho přátel, neboť se vrací k jedné z tezí, které oni hlásají. Jeho prisouzení Sofarovi se jeví jako nejpravděpodobnější.“

³⁵⁷ Ovšem následující verš pak převádějí do plurálu, aby udrželi návaznost na tento verš.

³⁵⁸ Bickell, *Das Buch Job*.

³⁵⁹ Snad se tím snaží zdůraznit paralelismus obou částí verše.

K obratu *l^o-ḥārēv*³⁶⁰ je ve všech zkoumaných překladech přidané sloveso. Segert se Závadou doplňuje snad v souvislosti s výše zmíněným aramaismem *rostou*. Překladaelé ČEP (*přijde*) a Bible 21 (*čeká*) doplňují podle jimi předpokládaného smyslu textu, bez opory v MT. Hebrejskému originálu má ze zkoumaných překladů nejbližší Hrozný, ale ještě lépe překládají autoři ČSP: „I když bude mít mnoho synů, pak jen pro meč.“

Segert se Závadou překládá *lō jišb^a ‘ū lāhem* méně přesně: „se nenajedí ani chleba.“ Ostatní přesněji: „nenasytí se.“

שָׂרִידוֹ בְּמִנְתֵּי יַקְבֹּרוֹ וְאַלְמָנָתָיו לֹא תִבְכֶּינָה:¹⁵

Hebrejské *šārīd* má význam *přežít, zůstat naživu*.³⁶¹ Autoři Bible 21 a SZ překládají *š^rrīdaw* jako *pozůstali* (resp. *ti, kteří jej přežili*). Zájmenný sufix 3. os. m. chápou jako objekt výpovědi. Hrozný a překladaelé ČEP interpretují verš odlišně a vztahují *š^rrīdaw* k údělu potomků ve verši předchozím.

Autoři Bible 21 překládají *māwet* slovem *mor* namísto *smrt* (HR, SZ, ČEP; základní význam slova). Takto překládal již Hejčl (1.1), který k tomu doplnil poznámku: „*mor*‘ byla starým *smrt* po výtece“ a odkazuje na řadu biblických veršů (Jr 15,2; 14,12; 18,21; Zjev 6,8). V Hejčlem zmíněných pasážích z proroka Jeremiáše se třikrát opakuje podobný výčet zlého údělu: Jr 15,2: *smrt (māwet), meč, hlad*; a Jr 18,21 totožně, pouze v jiném pořadí: *hlad, meč, smrt (māwet)*. V Jr 14,12 se výčet liší: *hlad, meč, mor (dever)*. Překlad Bible 21 se může opírat o tuto juxtapozici smrti (*māwet*) a moru (*dever*).

Zájmenný sufix *alm^anōtaw* nahrazují HR, ČEP, B21 podle *Septuaginty* sufixem 3. os. m. pl.

אִם-יִצְבֹּר כְּעַפְרָא כְּסָף יִכְחַמְרָ יִבִּין מִלְבוּשׁ:¹⁶
יִבִּין וְצִדִיק יִלְבַּשׁ יְכֹסֶף נְקִי יִתְלַק:¹⁷

Z hlediska překladu nejsou tyto verše problematické. Pouze autoři ČEP byli nuceni kvůli návaznosti doplnit v 27,16 *někdo*, protože předchozí verše překládali množným číslem. Slovesné tvary *jišbōr* (SZ expresivně: *nahrabou*) a *jāchīn* překládají Segert se Závadou množným číslem, snad s ohledem na verš 27,13. Autoři Bible 21 překládají *jahālōk* nepřesně jako *zdědí*.³⁶² Výraz *ḥēleq* označuje *díl, podíl, část*. Hrozný proto doslova překládá jako *rozdělí*, zatímco ČEP (*připadne*) a SZ (*dostane*) volí překlad volnější, ale výstižnější.

בְּנֵה כְּעֵשׂ בֵּיתוֹ וְכִסְּהָ עֵשָׂה נִצָּר:¹⁸

Hrozný a překladaelé Bible 21 čtou společně s *Vulgátou* a *Septuagintou* místo *āš* (mol) *‘akāvīš* (pavouk). Tento výklad má navíc oporu v Jb 8,14. Podobně ale volněji překládají také Segert se Závadou: „Staví si dům jako pavučinu“. ČEP překládá doslova jako *mol*. Ve

³⁶⁰ Výraz *l^o* je poetická forma *l^a*, která se vyskytuje pouze v knize Job.

³⁶¹ Srov. např. Nu 21,35 a Dt 2,34.

³⁶² Ale srov. Př 17,2.

27,18 přidávají autoři *Bible 21 chatrný*, což nemá oporu v hebrejském textu. Segert se Závadou překládají 'āsā expresivně výrazem *stluče*.

עֲשִׂיר יָשָׁב וְלֹא יֵאָסֶה עֵינָיו פְּקַח וְאִינָנוּ: ¹⁹

I k tomuto verši přistupují překladatelé odlišně. Uvedme proto opět nejdřív všechny zkoumané překlady:

HR: Bohatý jde spat, ale již nikdy toho neučiní, otevře své oči a je to pryč.

SZ: Boháč lehne a už se neprobere, otevře oči a je po něm.

ČEP: Boháč ulehne a už se nesebere, než otevře oči, nebude tu.

Bible 21: Ulehne jako boháč, a je to naposled; když oči otevře, nic mu nezbude.

(HEJČL: Bohat jsa uléhá, nic ještě není (mu) vzato; otevře oči své – a po všem je veta.)

Pro srovnání jsme přidali ukázkou z Hejčlova překladu, protože překládá podle MT sloveso *jē'āsēf* jako imperfektum 3. os. m. sg., slovesa kmene *nif'al* v pasivním významu od *brát, vzít*. K verši navíc připojuje poznámku: „Večer boháč, ráno žebrák bývá často beduin dosud.“ Podle MT překládají také autoři ČEP (a snad i SZ), ale podmětem *jē'āsēf* je pro ně 'āsīr, boháč. Výsledná věta zní značně krkolomně a – přestože dává jakýsi smysl v češtině – nemá oporu v hebrejském textu. Hrozný a překladatelé *Bible 21* čtou podle *Septuaginty* místo *jē'āsēf* sloveso *josīf*, které může vyjadřovat opakovanost děje.³⁶³

V překladech SZ a ČEP je vtažen zájmenný sufix *ējnenū* k boháčovi. Ostatní překladatelé jej vztahují k jeho majetku.

Z rozboru je možné odvodit některé charakteristické znaky zkoumaných překladů. Jindřich Hrozný usiluje o co nejvěrnější překlad předpokládaného původního znění knihy Job. Uchyluje se proto k jiným překladům na místech, kde význam MT není jasný, popřípadě kde se jiná znění zdají být původnějším tvarem. Na tyto odchylky upozorňuje v poznámkách pod čarou. Překlad Segerta se Závadou je nejvolnější ze všech zkoumaných překladů a to i přesto, že Stanislav Segert označil věrnost originálu za hlavní cíl svých překladů. Překladatelé SZ také nejčastěji volí expresivní výrazy (*nahrabou, stluče*), z čehož je patrný jejich přístup k textu knihy Job jako k primárně literárnímu dílu. Naopak nejvěrněji MT překládají autoři ČEP.³⁶⁴ Neuchylují se k později vzniklým překladům ani na těch místech, kde je vysoce pravděpodobné, že odrážejí původní hebrejské znění (*moll/pavouk*). Autoři *Bible 21* překládají nejvíce ze zkoumaných překladů *ad sensum* a nečekaně často se kvůli tomu musí odchýlit od MT. Vzhledem k téměř chybějícímu poznámkovému aparátu tato skutečnost nemusí být čtenáři vždy zřejmá.

³⁶³ Srov. např. Ex 10,29 a 14,13.

³⁶⁴ Což potvrzuje záměr překladatelů držet se hebrejského textu, co nejvíce to bude možné.

Závěr

V předkládané bakalářské práci jsme se zabývali moderními českými překlady Starého zákona. V povědomí většiny lidí je *Bible* známá především v *Českém ekumenickém překladu*, případně velmi dobře propagovaném překladu *Bible 21*. Překladů Starého zákona je ovšem podstatně více a jak jsme v práci ukázali, mají své slabé i silné stránky. Rozmanitost kompletních překladů je ještě více podtržena překlady jednotlivých starozákonních knih. Z nichž vyniká především četnost překladu *Písně písní*, která inspirovala české překladatele a básníky k převodu nejčastěji.

V jednotlivých kapitolách jsme shrnuli a charakterizovali tyto překlady, jejich autory a pozadí jejich vzniku. V první části práce jsme se zabývali překladem kompletního textu Starého zákona, druhá část pojednává o překladech jednotlivých biblických knih. V těchto částech se snažíme upozornit na některé charakteristické jazykové rysy jednotlivých překladů a zároveň přiblížit čtenáři způsob přístupu překladatelů k hebrejskému originálu, respektive nastínit vztah mezi českým překladem a dochovaným masoretským textem u těch překladů, které vycházejí z jiných jazyků. Třetí část práce tvoří případové studie, v nichž rozebíráme určitá specifika hebrejského textu a způsob, jakým se s nimi vyrovnávají vybrané překlady.

Z popisu jednotlivých překladů je patrné, že překladatelé přistupovali k původnímu hebrejskému textu značně rozdílně. Zejména pro některé překlady *Písně písní* je charakteristické, že původní text sloužil jeho překladatelům (např. D. Raus) spíše jako zdroj inspirace ke své vlastní tvorbě a masoretského textu se drží jen velmi volně. Stejně tak překlad celého Starého zákona v edici *Průvodce životem* (resp. *Slovo na cestu*) je spíše parafrází původního textu. Jiní, a to je nejčastěji případ překladatelů vycházejících ze židovského prostředí, překládají hebrejské texty téměř doslovně. Takovýto přístup je nejpatrnější na překladu Pentateuchu r. K. Sidona.

Do své práce jsme zahrnuli i ty překlady, které byly vydány pouze v nepatrném nákladu bibliofilských edic, jako například *Píseň písní* J. B. Čapka. Věříme, že je tím rozmanitost českého starozákonního překladu ještě patrnější a jako taková by si zasloužila ucelenějšího zpracování. Na to si tato práce vzhledem ke svému omezenému rozsahu nemůže činit nárok. Doufáme ale, že by mohla posloužit budoucím zájemcům o toto téma jako výchozí bod k dalšímu studiu.

Seznam použité literatury a pramenů

Prameny

Balabán, Milan (ed.), *Píseň písní v českých překladech 15.–21. století*, Praha: Paseka, 2013.

Bible: český studijní překlad, Praha: KMS, 2009.

Bible: český studijní překlad, Praha: KMS, 2010.

Bible: písmo svaté Starého a Nového zákona: ekumenický překlad, Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1979.

Bible: překlad 21. století, Praha: Biblion, 2009.

Col, Rudolf (ed.), *Nový zákon*, Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1961.

Daniel: nový překlad Staré smlouvy (přel. J. Hedánek), Praha: KMS, 2003.

Dedinský, Móric Mittelmann – Sivko, Václav, *Pieseň Piesní*, Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1960.

Elliger, Karl – Rudolph, Wilhelm (eds.), *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1997.

Franz, Frederick W. (ed.), *The New World Translation of the Holy Scriptures, rendered from the Original Languages by the New World Bible Translation Committee. Revised A.D. 1961*. Brooklyn: Watchtower Bible and Tract Society of New York, 1961.

Hlas Páně tříští cedry: Knihy žalmů v překladu Václava Renče, Brno: Vydavatelství Blok, 2001

Hrozný, Jindřich, *Knih Jobova*, Kladno: J. Šnajdr, 1921.

Chamiša chumšej tora: im ha-haftarot (přel. K. Sidon), Praha: Sefer, 2012.

Jeremjáš: nový překlad Staré smlouvy (přel. M. Krchňák), Praha: KMS, 2004.

Jeruzalémská Bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou, Praha: Krystal OP; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.

Jozue; Soudců; Rút: nový překlad Staré smlouvy (přel. K. Dřízal), Praha: KMS, 2006.

Knih Ijjob (přel. J. Heger), Praha: Ladislav Kuncíř, 1933.

Knih Jóbova (přel. Segert – Závada), Praha: Československý spisovatel, 1968.

Knih Přísloví: nový překlad Staré smlouvy (přel. M. Krchňák), Praha: KMS, 2002.

Knih Tobit (přel. J. Heger), Tasov: Marie Rosa Junová, 1940.

Knih žalmů (přel. V. Fischl), Praha: Melantrich, 1998.

Knih žalmů s Rašiho výkladem (přel. V. Fischl), Praha: Garamond, 2013.

- Matějka, Jan (ed.), *Žalmy* (přel. V. Bogner), Praha: Zvon, 1995.
- New World Translation of the Holy Scriptures*. Brooklyn, New York: Watchtower Bible and Tract Society of New York, 1984.
- Nová smlouva: nový překlad Bible*, Praha: Křesťanská misijní společnost, 1994.
- Nový zákon: Text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě*, Praha: Česká liturgická komise, 1989.
- Pentateuch (Pět knih Mojžíšových): český katolický překlad*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006
- Pět knih Mojžíšových* (přel. G. Sicher – I. Hirsch), kniha I., Praha: Svaz pražských náboženských obcí židovských, 1932.
- Pět knih Mojžíšových* (přel. G. Sicher – I. Hirsch). New York: [s.n.], 1985.
- Píseň písní* (přel. A. I. Čech), Praha: A. Iv. Čech, 1946.
- Píseň písní* (přel. I. Hirsch), Praha: F. J. Müller, 1935.
- Píseň písní* (přel. I. Hirsch), Praha: F. J. Müller, 1939.
- Píseň písní* (přel. I. Hirsch), Praha: F. J. Müller, 1946.
- Píseň písní* (přel. J. B. Čapek), Praha: F. J. Müller, 1931.
- Píseň písní* (přel. V. Fischl), Praha: Sefer, 1999.
- Píseň písní zvaná Šalamounova* (přel. V. Fischl), Praha: Sefer, 1999.
- Píseň písní, píseň nejpřednější* (přel. S. K. Neumann), Praha: Československý spisovatel, 1950.
- Píseň písní, píseň nejpřednější* (přel. S.K. Neumann), Praha: [s.n.], 1933.
- Píseň písní, píseň Šelomova* (přel. M. Dedinský – R. Mach), Praha: Josef Flesch, 1941.
- Píseň písní: nejkrásnější z písní Šelomových* (přel. S. Segert – J. Seifert), Praha: Vyšehrad, 2013.
- Píseň písní: nejkrásnější z písní Šelomových* (přel. S. Segert – J. Seifert), Praha: J. Pícka, 1955.
- Písmo* (přel. V. Šrámek), sv. 1, Zákon, Praha: Melantrich, 1951.
- Písmo* (přel. V. Šrámek), sv. 2., Nejstarší věštcí, Praha: Sfinx, Bohumil Janda, 1947
- Písmo* (přel. V. Šrámek), sv. 3, Pozdější věštcí, Praha: Melantrich, 1951.
- Písmo* (přel. V. Šrámek), sv. 4., Svitky, Praha: Sfinx, Bohumil Janda: 1948.
- Písmo svaté Starého zákona* (přel. J. Heger), díl I., Knihy dějepisné, Praha: Česká katolická charita, 1958.

- Písmo svaté Starého zákona* (přel. J. Heger), díl II., *Knihy básnické – poučné*, Praha: Česká katolická charita, 1956.
- Písmo svaté Starého zákona* (přel. J. Heger), díl III., *Proroci*, Praha: Česká katolická charita, 1955.
- Podlaha, Antonín (ed.), *Bible česká. Díl I, Knihy Starého zákona. Svazek I, Genesis – Judit*, Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1917
- Podlaha, Antonín (ed.), *Bible česká. Díl I., Knihy Starého zákona. Svazek II, Ester – Kniha Sirachovcova*, Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1921
- Podlaha, Antonín (ed.), *Bible česká. Díl I., Knihy Starého zákona. Sv. III, Isajáš – Knihy Machabejské*, Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1925
- Poezie Starého zákona* (přel. V. Fischl), Praha: Garamond, 2002.
- První kniha Mojžišova (Genesis)*, Kutná Hora: Česká biblická práce, 1945.
- Raus, Daniel, *Píseň písní, píseň Šalamounova*, Praha: G plus G, 2006.
- Rozjímavý překlad žalmů a kantik římského breviáře* (přel. J. Kunický), Řím: Křesťanská akademie, 1969.
- Řeči Mojžišovy, Pátá kniha tory* (přel. G. Sicher), Praha: Melantrich, 1950.
- Segert, Stanislav (ed.), *Pět svátečních svitků*, Praha: SNKLHU, 1958.
- Slovo na cestu: Bible s ilustracemi*, Praha: Česká biblická společnost, 2011.
- Slovo na cestu: Bible s poznámkami*, Praha: Česká biblická společnost, 2012.
- Starý zákon* (přel. V. Bogner), *Knihy prorocké I.: Izaiáš*, Praha: Česká katolická Charita, 1986
- Starý zákon* (přel. V. Bogner), *Knihy prorocké II.: Jeremiáš, Pláč, Baruch, Jeremiášův list.*, Praha: Česká katolická Charita, 1979
- Starý zákon* (přel. V. Bogner), *Knihy prorocké III.: Ezechiel: Daniel*, Praha: Česká katolická charita, 1981
- Starý zákon* (přel. V. Bogner), *Knihy prorocké IV.: Malí proroci*, Praha: Česká katolická charita, 1985
- Starý zákon* (přel. V. Bogner), *Knihy rozjímavé I.: Job, Přísloví, Kazatel, Píseň písní*, Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1978
- Starý Zákon* (přel. V. Bogner), *Knihy rozjímavé III.: Sirachovec*, Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1976.
- Starý zákon: překlad s výkladem*, sv. 13, *Ezechiel–Daniel*, Praha: Kalich, 1984.
- Starý zákon: Příklad s výkladem*, sv. 14, *Dvanáct proroků. Ozeáš–Malachiáš*, Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1968.

Starý zákon: překlad s výkladem. sv. 1, První kniha Mojžíšova–Genesis, Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1968.

Svaté Písmo – Překlad nového světa se studijními poznámkami, New York: Watchtower Bible and Tract Society of New York, 2000

Šrámek, Vladimír (ed.), *Píseň o luku: starozidovská poezie*. Praha: Mladá fronta, 1968.

The Torah with Rashi's Commentary, Brooklyn: Mesora Publications, 1995.

Žalmy (přel. A. Bass), Praha: Josef Flesch, 1938.

Žalmy (přel. J. Zeman), Ostrava: Křesťanské sbory ve vydavatelství A-Alef, 2002.

Sekundární literatura

Arnold, Bill T. – John H. Choi, *A Guide to Biblical Hebrew Syntax*, Cambridge: Cambridge University Press, 2003.

Bartoň, Josef, „Český starozákonní překlad po roce 1900: Kontexty, konfese, předloha, kánon“, in: *Salve* 23 (2013), č. 2, s. 143–178.

Bartoň, Josef, „Století moderního českého biblického překladu“, in: *Listy filologické* 133 (2010), č. 1–2.

Bartoň, Josef, *Pět českých novozákonních překladů: Nové zákony od Českého ekumenického překladu do roku 1989: [ČEP, Petru, Bogner, SNC, PNS]*. Praha: Česká biblická společnost, 2013.

Bass, Arnošt – Färber, R. (eds.), *Sidur Avodat Jisrael: Aškenaz kolel ha-tfilot im ikar hadinim ... = Siddur Avodas Israel: obsahuje modlitby, hlavní předpisy a zvyky celého roku pro potřebu v modlitebně, škole i doma*, Moravská Ostrava: Haivri, 1925.

„Biografie a bibliografie prof. dr. Miloše Biče“, in: Soušek, Zdeněk (ed.), *Brána i klíč: Soubor starozákonních studií*, Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1971, s. 65–74.

Bogner, Václav, „Starozákonní texty v liturgii“, in: *Katolické noviny* 21 (1969), č. 47.

Čan, *Básně, svazek první*, Praha: Triada, 2007.

Čech, Pavel – Sládek, Pavel, „Transliterace a transkripce hebrejštiny: základní problémy a návrhy jejich řešení“, in: *Listy filologické* 132 (2009), č. 3–4, s. 305–339.

Daněk, Slavomil, „Životopis Milana Balabána“, in: Stránský, Radek (ed.), *Šir ha-širim, sborník k sedmdesátinám Milana Balabána*, Praha: Onyx ve spolupráci s ETF, 1999, s. 220–222.

Dejmalová, Kateřina – Balabán, Milan, *Cesty vzhůru*, Praha: OIKOYMENEH, 1997.

Dittmann, Robert, *Dynakmika textu Kralické bible v české překladatelské tradici*, Olomouc: Refugium Velegrad-Roma, 2012.

- Dittmann, Robert, *Místní jména v českých překladech Starého zákona*, Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2009.
- Dobrovský, Josef, „Über den ersten Text der Böhmischen Bibelübersetzung“, in: *Neue Abhandlungen einer Privatgesellschaft in Böhmen* 5 (1782), s. 240–266.
- Drejnar, Jiří, *Na cestách a objížďkách mého života*, Praha: Luxpress, 2004.
- Fischl, Viktor, *Dvorní šašci*, Praha: Garamond, 2006.
- Fischl, Viktor, *Hovory s Janem Masarykem*, Praha: Hynek, s.r.o., 1998.
- Flusser, David, *Ježíš*, Praha: OIKOYMENH, 2002.
- Gesenius, Wilhelm – Kautzch, Emil W., Cowley, Arthur E., *Hebrew Grammar*, London: Oxford University Press, 1956.
- Halas, František, *Co je Jeruzalémská bible a proč by měl vyjít její překlad do češtiny*, Brno: Petrov, 1991.
- Hedánek, Jiří, *Několik soudobých překladů Bible do češtiny: přednáška pro pražský lingvistický kroužek na zasedáních dne 16. a 30. května 2005*, nepublikováno. Dostupné online z: <http://bible21.cz/wp-content/uploads/2012/05/LK14.pdf> [cit. 20-7-2015].
- Heger, Josef, „Starozákonní poesie“, in: *Ročenka chudým dětem*, roč. 47. (1935), s. 17–26.
- Hirsch, Isidor, *Maimonides, osobnosť a dielo*. Bratislava: SNM - Múzeum židovskej kultúry, 2005.
- Homéros, *Ilias*, Praha: Academia, 2012.
- Hudcová, Debora, *Blashoslav Pípal jako Verbi Dimini Minister*, Praha, 2009. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Evangelická teologická fakulta.
- Jäger, Pavel, „Česká biblická práce“, in: *Theologica* 1 (2011), č. 1, s. 99–117.
- Joüon, Paul – Muraoka, Takamisu, *A Grammar of Biblical Hebrew*, Roma: Editrice Pontificio Istituto Biblico, 1996.
- Karlík, Petr – Marek Nekula, Pleskalová, Jana (eds.), *Encyklopedický slovník češtiny*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002.
- Khan, Geoffrey (ed.), *Encyclopedia of Hebrew Language and Linguistics*, Leiden–Boston: Brill, 2013.
- Kittel, Rudolf. *O Starém zákoně: výsledky výkopů, literární kritiky a dějin*. Praha: Comenium, 1914.
- Kurzová, Helena, „Biblický jazyk v ekumenickém překladu“, in: Hoskovec, Tomáš a Šefčík, Ondřej a Sova Radim (eds.), *Teorie a empirie, Bichla pro Krčmovó*, Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 91–102.
- Kyas, Vladimír, *Česká Bible v dějinách národního písemnictví*, Praha: Vyšehrad, 1997.

- Levý, Jiří, *Umění překladu*, Praha: Miroslav Pošta – Apostrof, 2012.
- Malý průvodce po historii města Holešova – osobnosti. 1. část, Historikové, archeologové, archiváři, kronikáři: metodický průvodce pro školy*. Holešov: Městské kulturní středisko Holešov, Městská knihovna, 2007.
- Mánek, Jindřich. *Bible v českých zemích: Skriptum pro stud. účely Husovy čs. bohoslovecké fak. v Praze*, Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1975.
- Masaryk, Tomáš Garrigue, *Ideály humanitní*, Praha: Flesch, 1931.
- Moshavi, Adina, *Word Order in the Biblical Hebrew Finite Clause*, Winona Lake: Eisenbrauns, 2010.
- Novák, František, *Jan Nepomucký Hejčl a jeho životní dílo*, Praha: KTF UK, 1999
- Pesch, Otto Hermann, *Druhý vatikánský koncil: 1962–1965: příprava, průběh, odkaz*, Praha: Vyšehrad, 2014.
- Peterová, Zuzana, *Rabín Gustav Sicher: život, dokumenty, vzpomínky*, Praha: Sefer, 2014.
- Petráček, Tomáš, *Marie-Joseph Lagrange: Bible a historická metoda*, Praha: Krystal OP, 2005.
- Pípal, Blahoslav (ed.), *Hebrejsko-český slovník k Starému zákonu*, Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1965.
- Pokorný, Petr, „Český ekumenický překlad Písma“, in: Papoušek, Dalibor a Helena Pavlincová, (eds.), *Česká bible v dějinách evropské kultury*, Brno: Česká společnost pro studium náboženství, 1994, s. 11–16.
- Putna, Martin C., *Česká katolická literatura 1915–1918*, Praha: Torst, 2010.
- Segert, Stanislav „Radostné překládání Píseň písní“, in: Stránský, Radek (ed.), *Šir ha-širim, sborník k sedmdesátinám Milana Balabána*, Praha: Onyx ve spolupráci s ETF, 1999, s. 125–135
- Segert, Stanislav, „Písmo, (Svazek druhý), Nejstarší věštcí“, *Slovesná věda* 1 (1947/1948), č. 3, s. 171–175.
- Sládek, Pavel, *Raši (1040–1105): vznik biblického komentáře ve frankoporýnských židovských centrech*, Praha: Academia, 2012.
- Šimeček, Zdeněk a Trávníček, Jiří, *Knihy kupovati: dějiny knižního trhu v českých zemích*, Praha: Academia, 2014.
- Škoda, Miroslav, *České biblické překlady od počátku 20. století do současnosti*, České Budějovice, 2010. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra biblických věd.

Štrbáňová, Soňa – Kostlán, Antonín (eds.), *Sto českých vědců v exilu: encyklopedie významných vědců z řad pracovníků Československé akademie věd v emigraci*, Praha: Academia, 2011.

Trost, Pavel, „Nový překlad písma“, *Slovo a slovesnost: časopis pro otázky teorie a kultury jazyka* 7 (1950), s. 111–112. Dostupné online z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=644> [cit. 15-3-2015].

Verner, *Bibliografie českých překladů celé bible i jejích částí*, Praha: Česká katolická charita, 1987.

Veselská, Magda, *Archa Paměti: cesta pražského židovského muzea pohnutým 20. stoletím*, Praha: Academia/Židovské muzeum v Praze, 2012.

Vojtíšek, Zdeněk, *Encyklopedie náboženských směrů v České republice: Náboženství, církve sekty, duchovní společenství*, Praha: Portál, 2004.

Waltke, Bruce K. – O'Connor Michael P., *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax*, Winona Lake: Eisenbrauns, 1990.

Wickes, William, *A Treatise on the Accentuation of the Twenty-One So-Called Prose-Books of the Old Testament*, New York: Ktav, 1970.

Internetové zdroje

w2.vatican.va

www.art.ihned.cz

www.bible21.cz

www.biblecsp.cz

www.cb.cz

www.ceskatelevize.cz

www.dominikduka.cz

www.dumbible.cz

www.christnet.cz

www.kehilaprag.cz

www.krestandnes.cz

www.krestanskesbory.cz

www.nocka.sk

www.rozhlas.cz

www.sck.sdruk.cz

www.slovníkceskesliteratury.cz

www.vlada.cz

Příloha

Překlady Jb 27,11–19

Překlad J. Hrozného

- ¹¹Chci vás poučiti o božím řízení,
co zamýšlí Všemohoucí, zatajiti nechci.
¹²Hle, vy jste to viděli všichni,
proč se tedy řítíte do záhuby?
¹³Toto jest bezbožnému člověku od Boha údělem,
a násilníkovi³⁶⁵ dědictvím, jež přijímá³⁶⁶ od Všemohoucího:
¹⁴Když dorostou synové, je to pro meč,
a jeho potomci nemají ani chleba do syta.
¹⁵Kteří mu zůstali, pochová smrt,
aniž [je]³⁶⁷ opláčou jejich³⁶⁸ vdovy.
¹⁶Když nahromadí stříbra jako prachu
a opatří šatstva jako hlíny –
¹⁷ale co opatří, obleče spravedlivý,
a bezúhonný rozdělí stříbro.
¹⁸Svůj dům postavil jako pavouk³⁶⁹
a jako chýši, kterou si staví hlídač.
¹⁹Bohatý jde spat, ale již nikdy toho neučiní,³⁷⁰
otevře své oči, a je to pryč.

Překlad S. Segerta s V. Závadou

- ¹¹Poučím vás o díle Elově
a nechci utajovat, co Šaddaj zamýšlí.
¹²A když to sami všichni víte,
proč marníte čas marnostmi?

¹³Takový osud chystá El bezbožníku,
takový úděl Šaddaj násilníku.
¹⁴I když má mnoho synů, rostou jen pro meč,
potomci jeho se nenajedí ani chleba.
¹⁵Smrt pohrbí ty, kteří jej přežili,
a vdovy nebudou plakat.

³⁶⁵ M ʿārīšīm násilníkům] Bickell ʿārīš, viz překl.

³⁶⁶ M plurál] Bickell sing.

³⁶⁷ Doplněno v českém překladu.

³⁶⁸ M 'almonôtāv vdovy jeho] Sept. chēras de autōn: 'almonôtām, viz překl.

³⁶⁹ M kāʿāš jako mol] Sept. hōsper sētes = kāʿakkābīš, viz překl.

³⁷⁰ M vlō' jēʿāsēp a nebude uchvácen] Sept. kai u prosthēsei = vlō' jōsīp, viz překl.

¹⁶Nahrabou stříbra jako prachu
a nahromadí šatstva jako hlíny.
¹⁷Co seženou, obleče spravedlivý
a stříbro dostane nevinný.
¹⁸Staví si dům jak pavučinu,
jak boudu, kterou si stluče hlídač.
¹⁹Boháč lehne a už se neprobere,
otevře oči a je po něm.

Český ekumenický překlad

¹¹Chci vás poučit o Boží moci,
netajit, jak je tomu s Všemocným.
¹²Hle, sami jste *to* všichni uzřeli,
proč se tedy oddáváte přeludům?
¹³Toto je před Bohem úděl člověka svévolného,
dědictví ukrutníků, *jež* dostanou od Všemocného:
¹⁴Rozmnoží-li se jejich synové, *přijde* na ně meč,
jejich potomci se nenasytí chlebem;
¹⁵ty, co vyváznou, ty pohřbí smrt,
jejich vdovy nebudou je oplakávat.
¹⁶Kdyby *někdo* nakupil stříbra jak prachu
a navrší oděvů jak hlíny,
¹⁷co navrší, *to* oblékne spravedlivý
a stříbro připadne nevinnému.
¹⁸Svůj dům postavil jako mol,
jako chatrč, kterou si udělal hlídač.
¹⁹Boháč ulehne a *už* se nesebere,
než rozevře oči, nebude tu.

Bible, překlad 21. století

¹¹Poučil jsem vás o Božím jednání,
o Všemohoucím jsem nic netajil.
¹²Vždyť jste to všichni sami viděli –
proč tedy mluvíte takové nesmysly:

¹³Takový osud dává Bůh ničemům,
dědictví, jež Všemohoucí svěřuje tyranům.³⁷¹
¹⁴I kdyby měl spoustu dětí, všechny čeká meč,
chlebem jeho ratolesti nenasytí se.

³⁷¹ Jb 20,29

¹⁵Pozůstalé po něm pohřbí mor,
nebudou oplakávání od svých vdov.

¹⁶I kdyby stříbra jak prachu nakupil,
i kdyby šatů jak bláta navršil,

¹⁷spravedlivý oblékne si, co on nahromadil,
jeho stříbro po něm zdědí nevinný.

¹⁸Jak pavouk buduje si svůj dům,
je ale chatrný jak chýše hlídačů.

¹⁹Ulehne jako boháč, a je to naposled;
když oči otevře, nic mu nezbude.